

ÇUBUK TURŞUCULUK SEKTÖR VE İSTİHDAM ANALİZİ

Mayıs 2015

Bu rapor T.C. Ankara Kalkınma Ajansı tarafından desteklenerek Çubuk Belediyesi tarafından yürütülen TR51/14/DFD/0040 sözleşme numaralı Çubuk Turşuculuk İstihdam Analizi Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Ajans görüşlerini yansıtmaz.

İÇİNDEKİLER

Grafikler	3
Başkan'ın Sunuşu	6
Başkan Yardımcısı'nın Sunuşu	8
Yönetici Özeti	10
Giriş	12
Çubuk.....	14
Literatür Araştırması	20
Turşu.....	20
Kimyasal Özellikler ve Üretim Yolu.....	22
Faydaları.....	24
Türkiye'de Turşuculuk.....	26
Çubuk'ta Turşuculuk	28
İstihdam.....	30
Kırsal Kalkınma.....	31
Yöntem	36
Saha Çalışmaları	38
Anket.....	38
Hammadde Üreticileri.....	41
Turşu Üreticileri.....	45
Çalışanlar	58
Odak Grup Toplantıları ve Çalıştay.....	64
Bulgular ve Tartışma.....	66
İstihdam.....	66
Çubuk İstihdam Piyasası.....	66
Turşuculuk.....	70
Çubuk'ta Turşuculuk	70
Markalaşma Çalışmaları.....	70
Sonuç.....	84
Yol Haritası.....	86
Ekler.....	98
Kaynakça.....	104

GRAFİKLER

Grafik 1 İlgili Ürünü Yetiştiren Çiftçi Yüzdesi.....	41
Grafik 2 Ortalama Ekim Alanı (Dekar).....	41
Grafik 3 Yıllara Göre Turşu Hammaddeleri Üretim Miktarı (Ton).....	42
Grafik 4 Üretimde Temel Sorunlar	42
Grafik 5 Ürün Satışında Temel Sorunlar	43
Grafik 6 Çiftçilere Göre Kamu Yöneticilerinin İşsizlikle Mücadelesi	43
Grafik 7 Çiftçilere Göre Çubuk'ta İşsizlik Nedenleri	44
Grafik 8 Firmaların Sektörde Faaliyet Süresi	45
Grafik 9 Turşu İmalatı Esas İş Oranları	45
Grafik 10 Turşu Üretimini Etkileyen Faktörler.....	46
Grafik 11 Yıllara Göre Turşu Üretim Miktarı (Ton).....	46
Grafik 12 Turşu İşletmelerinde Ortalama Çalışan Sayısı (Toplam).....	47
Grafik 13 İşgücü Türü ve Sigorta Durumu.....	47
Grafik 14 İşgücü Eğitim Durumu.....	48
Grafik 15 İşgücünün Yıllık Ortalama Çalışma Süresi.....	48
Grafik 16 İşgücünden Memnuniyet.....	49
Grafik 17 İşgücünün Yetersiz Kaldığı Alanlar	49
Grafik 18 Turşu Üreticilerine Göre Çubuk'ta İşsizlik Nedenleri	50
Grafik 19 Turşu Üreticilerine Göre Kamu Yöneticilerinin İşsizlikle Mücadelesi	50
Grafik 20 Hammadde Temini.....	51
Grafik 21 Hammadde Alımında Önemli Unsurlar	51
Grafik 22 Hammadde Alımında Önemli Unsurlar	52
Grafik 23 İşletmede Karşılaşılan Sorunlar	52

GRAFİKLER

Grafik 24 Turşu Satışında Ödeme Durumu.....	53
Grafik 25 Firmanızın Üretim Maliyetleri Rakiplere Göre Nasıl?.....	53
Grafik 26 Ürün Satış Kanalları.....	54
Grafik 27 Pazarlamada Karşılaşılan Sorunlar.....	54
Grafik 28 Pazarlama Araçları.....	55
Grafik 29 Pazarlamada Dezavantajlı Alanlar.....	55
Grafik 30 Ticari Amaçlı İnternet Kullanımı ve İnternet Kullanım Amacı.....	56
Grafik 31 Ticari Amaçlı İnternet Kullanımı ve İnternet Kullanım Amacı.....	56
Grafik 32 Ürün Sevkiyatı.....	57
Grafik 33 Tescilli Markanız Var Mı?.....	57
Grafik 34 Festival ve Coğrafi İşaretin Sektöre Katkısı Var Mı?.....	57
Grafik 35 Aile Büyüklüğü.....	58
Grafik 36 Haneye Gelir Getiren Kişi Sayısı.....	58
Grafik 37 Hanelerde İşsiz Sayısı.....	59
Grafik 38 İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	59
Grafik 39 Eğitim Seviyesine Göre İşsizlik Oranları.....	59
Grafik 40 Ücretsiz Meslek Kurslarına Katılım Gösterilir Mi?.....	60
Grafik 41 İşsiz Kesimin Yaşam Alanı Tercihi.....	60
Grafik 42 Yaşam Alanı Tercih Nedenleri.....	60
Grafik 43 İlçe Halkına Göre Kamu Yöneticilerinin İşsizlikle Mücadelesi.....	61
Grafik 44 İlçe Halkına Göre Çubuk'ta İşsizlik Nedenleri.....	62
Grafik 45 İlçe Halkına Göre Turşu Dışında Hangi Sektörler İstihdam Sağlar?.....	62
Grafik 46 Kadınların Çalışmasını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?.....	63
Grafik 47 Kadınların Çalışması Aileyi Nasıl Etkiler.....	63

BAŞKAN'IN SUNUŞU

Dr. Tuncay ACEHAN

Çubuk Belediye Başkanı

Lezzet ve kalitenin adı Çubuk Turşusu, İlçemiz için vazgeçilmez marka ve ekonomik bir değerdir. İlçemizde 2005 yılında yapılmaya başlanan Uluslararası Çubuk Turşu ve Kültür Festivali ile bu değer her geçen gün artarak devam etmiştir. Turşumuzun kendine has o özel damak tadını veren en önemli özelliği ilçemizde yetiştirilen doğal ürünlerden katkısız olarak yapılıyor olması ve ev yapımı şeklinde üretilmesidir. Lezzeti ve kalitesiyle ünü yurt geneline yayılan turşumuzun yurt dışında da hak ettiği yere gelmesi en büyük amacımızdır.

Biz Belediye olarak ilçemize önemli derecede ekonomik girdisi olan ve büyük bir istihdam kapısı olan bu sektörün geleneksel özelliğini bozmadan daha neler yapabiliriz diye bir dizi çalışma yapmak istedik. Lezzetiyle ünlü ve seçkin restoranlara giren, zincir marketlerde satışa sunulan ve bilinçli tüketici tarafından ısrarla aranan Çubuk Turşusu'nun, 'Coğrafi İşaret İz Belgesi'nin ardından hem ürünümüzü hem de markamızı daha iyi korumak istiyoruz.

Elbette bu konuda sektörün tüm taraflarıyla ortak çalışmaktayız. Biz üreticilerimize rağmen bir şeyler yapmak yerine, üreticimizle birlikte el ele vererek yine birlikte belirlediğimiz hedeflerimize ulaşmak istiyoruz. Belediyemizin Proje Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve Ankara Kalkınma Ajansı tarafından yüzde 90 oranında desteklenen 'Çubuk Turşuculuk Sektörü İstihdam Analizi Fizibilite Projesi' de bu amaçla yapılan bir çalışmadır.

Çubuk Turşuculuk Sektörü İstihdam Analizi Fizibilite Projesi kapsamında arkadaşlarımız turşu üzerine üretim yapan gerek çiftçiler, gerekse turşu üreticilerini tek tek ziyaret ederek, yaşadıkları sıkıntıları araştırdılar. Ayrıca Çubuk'ta ki işsizlik oranlarını araştırarak, Çubuk turşusu üzerine yapılacak projelerle bu işsizliğin azaltılması yönünde nasıl çalışmalar yapılabileceği üzerine bir rapor hazırlandı. Uzun bir uğraşın sonunda tamamlanan bu çalışmada emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. İnşallah hayırlara vesile olur.

BAŞKAN YARDIMCISI'NIN SUNUŞU

Şükrü ACIELMA

Çubuk Belediye Başkan
Yardımcısı

Çubuk Turşusu Ülkemizde ve yurtdışında tadı, lezzeti ve doğal olarak yapılması ile nam salmış, marka değeri kazanmış İlçemizin en önemli değerlerinden biridir. Çubuk Turşusu istihdam analizi projesi İlçemizde turşuculuk sektöründe yapılacak yatırımlara rehber niteliğinde olacaktır. Çubuk Turşusunun Coğrafi İşaret İz Belgesi Belediye Başkanlığımız tarafından alınmış olup, Çubuk Turşuna kurumsal kimlik kazandırma, kaliteyi bozmadan standart üretim yapma ve ürünleri kayıt altına almayı sağlayacaktır. Belediye Başkanlığımız tarafından yapılması planlanan Turşuculuk Organize Sanayi Bölgesi için gerekli tüm altyapı çalışmaları Turşuculuk İstihdam Analiz Projesinde üreticilerle yapılan değerlendirmeler, sektörün sorunları ve çözüm önerileri tespit edilmiştir.

Çubuk Turşusunun doğal ve standartlara uygun olarak yapılması, kalitenin bozulmaması, denetlenmesi, hammadde ihtiyaçlarının organik olarak sağlanması proje kapsamında tespit edilen en önemli unsurlardır.

Bu proje Çubuk Turşusu markasının daha da bilinir ve tanınır hale gelmesi, daha hijyenik ortamlarda üretilmesi ve pazarlanması açısından yapılacak çalışmalara ışık tutacak, bundan sonra yapılacak çalışmalara yol gösteren olacaktır. Bu projede bizden manevi desteklerini esirgemeyen Belediye Başkanımız Dr. Tuncay ACEHAN'a ve yaptıkları özverili çalışmalardan dolayı Plan Proje Müdürlüğüne teşekkür ediyor ve bu çalışmanın İlçemiz adına hayırlara vesile olmasını diliyorum.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Ankara Kalkınma Ajansı 2014 Doğrudan Faaliyet Destek Programı kapsamında fonlanan ve Çubuk Belediyesi tarafından yürütülen Çubuk Turşuculuk Sektörü İstihdam Analizi Projesi kapsamında hayata geçirilen bu çalışma eldeki mevcut verilere ve saha çalışmalarında edinilen bilgilere bakarak Çubuk'ta istihdam ve operasyonel faaliyetler açısından Turşuculuk sektörünün durumunu belirlemeyi hedeflemektedir. Bu çalışmanın amacı Çubuk Turşuculuk sektörünün rekabet pozisyonunu belirlemek veya uygulamalar için tüm paydaşları bağlayacak bir kılavuz oluşturmak değildir. Bu nedenle bulgular ve sonuçlar daha ziyade yol gösterici olarak düşünülmelidir.

Proje faaliyetleri Çubuk Belediye Başkanlığı Proje Ekibi Koordinasyonunda uzman teknik danışmanlar, sektöre yönelik araştırmalarda bulunmuş akademisyenler ve uzman kamu görevlileri eliyle gerçekleştirilmiştir. Özellikle saha çalışmalarında paydaşlara erişim konusunda Proje İştirakçisi S.S. Çubuk Turşu Sebze Meyve ve Organik İşletme Kooperatifi yetkilileri önemli katkılar sağlamıştır.

Projede sahadan veri toplamak üzere anket çalışması ve odak grup ile çalıştaylardan faydalanılmıştır. Anket çalışmaları turşu üreticisi; işletmelere, turşuya yönelik hammadde üreten çiftçilere ve çalışanlara yönelik olarak üçe ayrılmıştır. Hiçbir ankette kişisel bilgiler talep edilmemiş ve böylece katılımcıların dürüstlüğü ve katkısını artırmak hedeflenmiştir. Anket formlarında işletme yapısı, vardiya sayısı, istihdam edilen ve işten çıkarılan işgücü sayısı, çalışanların eğitim ihtiyaçları, çalışanların nitelikleri ve temininde güçlük çekilen meslekler gibi konularda sorularla istihdam konusu ele

alınmıştır. Ayrıca işveren gözünden çalışanların mesleki kapasiteleri de değerlendirilmiştir. Ayrıca bireylere çalışma durumu, eğitim seviyesi, geçmiş kariyerleri ve gelecekte çalışmak istenen pozisyon, mevcut işte olmanın sebepleri, iş değişikliği düşünülüp düşünülmediği ve kamu kurumlarından istihdam politikası açısından beklentilerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Anket uygulanacak çalışanlar turşu işletmelerinde işletmenin müsaadesi ile; ilçe kamusal alanlarında ise anketör inisiyatifi ile tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilmiştir.

Turşu üreticilerine yönelik ankette daha operasyonel konulara detaylı bakışı mümkün kılacak sorular yer almıştır. İşletmenin üretim kapasitesi, işgücü, satış metotları, pazarlama kanalları, sektörün sık karşılaştığı sorunlar, çözüm önerilerine bakış, hammadde tedarik uygulamaları, hammadde konusunda yaşanan sıkıntılar, kamu yöneticilerinin icraatlarına yönelik algı ve ilçenin genel işgücü piyasasına yönelik sorularla veri toplanmıştır. Çiftçi anketlerinde ise üretim alanları, ürün çeşitleri, üretim miktarları, üretimde ve satışta karşılaşılan sorunlar yer almıştır.

Odak grup toplantıları ve çalıştaya yine çiftçiler, turşu üreticileri ve kamu yöneticileri davet edilmiştir. Bu toplantılarda anketlerde erişilemeyen konuların ortaya çıkması hedeflenmiş ve verimli tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Toplantılara katılım konusunda bazı paydaşların isteksiz davranması çalışmaların geniş tabana yayılmasını olumsuz etkilemiştir. Ancak toplantılara katılım gösteren paydaşlar, bilgileri ve katkılarıyla bu araştırmanın sağlam verilere dayanan gerçekçi bir yol haritası ortaya koymasını mümkün kılmıştır.

Yapılan çalışmalarda turşuculuk sektörünün nispeten uzun geçmişine rağmen turşu üreticilerinin kurumsallaşma konusunda zayıflıklar taşıdıkları gözlenmiştir. İşletmelerin önemli bir kısmının kayıt dışı faaliyet sürdürdüğü, kayıt altındaki işletmelerin ise mikro veya küçük ölçekli işletme statüsünde olduğu anlaşılmıştır. Burada turşu üretiminin ileri bir uzmanlık veya teknoloji gerektirmemesi sebebiyle sektöre giriş bariyerlerinin düşük olması ve firmaların geleneksel yönetim yaklaşımlarıyla faaliyetlerini sürdürmesinin etkili olduğu ifade edilebilir.

Turşu üreticilerinin en önemli sıkıntılarının imalat ve depolama alanlarının darlığı olduğu tüm platformlarda vurgulanmıştır. Çubuk Belediyesi'nce girişimleri başlatılan organize sanayi bölgesi kurulmasına yönelik çalışmaların başarıyla tamamlanması sektörün ciddi bir sorununu çözecektir. Üreticiler için en önemli ikinci sorun tarımsal hammaddelerin kalite ve miktarında dalgalanma yaşanmasıdır. Ziraî üretimin hava şartlarına veya diğer etkenlere bağlı olarak dalgalanması üreticileri ciddi anlamda etkilemektedir. Ayrıca birincil tarımsal faaliyetlerde bilinçsiz ziraî ilaç kullanımı da turşu kalitesi ve ürün miktarını olumsuz etkileyen bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda çiftçiler ve üreticiler arasında sağlam ve sürdürülebilir bağlar oluşturulması gereği gündeme gelmektedir.

Turşuya yönelik üretim yapan çiftçilerin sorunları ise ülkemizin diğer yörelerindeki çiftçi sorunlarıyla benzeşmektedir. Çiftçiler, ürün fiyatlarının dalgalanması, alıcıların uzun vadeli ödeme teklif etmesi, alıcıların taahhütlerini yerine getirmeme riski ve girdi maliyetlerinin artışı gibi sorunlardan muzdarip olduklarını ifade etmiştir. Bu sorunların önemli bir kısmı makro ölçekli politika ve uygulamalarda deği-

şim gerektirmekle birlikte kısa vadede ve Çubuk özelinde uygulanabilecek en pratik çözüm ilaç kullanımının standartlaştırılması ve sözleşmeli üreticiliğin yaygınlaştırılması olarak tespit edilmiştir.

İstihdam piyasası incelendiğinde, Çubuk'ta yaşayan işsizlerin büyük bölümünün mesleki uzmanlığa sahip olmayan bireyler olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomik aktivite çeşitliliğinin az olması iş imkanlarını daraltmakta ve uzman insan kaynağına erişim imkanının darlığı bölgede ihtisaslaşmış, yüksek katma değer yaratacak girişimlerin oluşumunu zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, Çubuk'a özgü değerler olan agat taşının ticarileştirilmesi ve turşuculuk sektörünün geliştirilmesinin ilçede önemli istihdam oluşturma potansiyeline sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, mesleki uzmanlığa sahip olmayan vatandaşların işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak üzere sektörel ihtiyaçlar göz önüne alınarak mesleki eğitim kursları açılması da yararlı olacaktır.

Çalışma sonunda Çubuk Turşusu'nun ev tipi (kimyasal katkı kullanılmadan) olmasıyla pazardaki tüketici taleplerine cevap verdiği ve gelişim için önemli fırsatlara sahip olduğu anlaşılmıştır. Ancak, sektörün ve işletmelerin gelişiminin sağlanması için ortak çalışma kültürünün geliştirilmesi ve işletmelerin vizyonlarını ileriye taşıyacak girişimlerde bulunulması gerekmektedir. Aksi takdirde, taklit edilmesi kolay bir ürün olan Çubuk Turşusu'nun sahip olduğu rekabet avantajının yitirilmesi riski doğacaktır. Bu proje ve saha çalışmalarının gerçekleştirilmesi Çubuk Belediyesi'nin sektöre verdiği önemi ve turşuculuğun geleceği için gereken katkıları yapacağını göstermektedir. Ancak sektörün ve ilçenin kalkınması için tüm paydaşların aktif katkılarına ihtiyaç duyulmaktadır.

GİRİŞ

Kırsal yaşamda geçim kaynağı genellikle hayvancılık ve tarım faaliyetleri ile sağlanmaktadır. Son yıllarda iklim değişimi ve çeşitli yerel nedenlerden dolayı hayvancılık ve tarım faaliyetleri azalmakta, birçok insan geçim kaynaklarını kaybetmektedir. Geçim sıkıntısı yaşayan halk çözümü il merkezlerine göç ederek bulmaya çalışmaktadır. Kırsal alanlarda nüfusun azalması il merkezlerinde ise nüfus yoğunluğunun artması birçok sosyolojik soruna neden olmaktadır. Örneğin, il merkezlerinin kalabalıklaşmasıyla toplumsal huzur azalmakta, işsizlik sorunu birbirini etkileyen birçok problem doğurmaktadır. Kırsal kesimin dış göç vermesi, yaşadıkları bölgede bulunan ekonomik faaliyetlere katılımlarının sağlanmasına bağlıdır. Tarım ve hayvancılık dışında her bölgenin kendine ait yöresel değerleri/ürünleri ve bu ürünlerin ortaya çıkmasındaki her aşama bir istihdam kaynağı olarak değerlendirilmelidir.

Ankara İline bağlı Çubuk İlçesinde de hayvancılık ve tarım önemli geçim kaynaklarıdır. Ancak, son yıllarda Esenboğa Havalimanı'na yayılan koku sebebiyle ilçede hayvancılık faaliyetlerinin kontrol altına alınması bir devlet politikası olarak ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde tarım faaliyetleri de hayvansal gübrelemenin azaltılması söz konusu olduğu için cazibesini yitirmekte ve geçim kaynakları azalan halk işsiz kalmaktadır.

Çubuk Belediyesi tarafından hazırlanan ve Ankara Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen "Çubuk Turşuculuk Sektörü İstihdam Analizi" projesi ile Çubuk'ta önemli bir ekonomik değer olan turşuculuk sektörünün potansiyelini

ve karşılaştığı sorunları ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Proje ile Çubuk'ta mevcut çalışabilir işgücünün niteliklerinden, turşuculuk sektörünün ihtiyaç duyduğu işgücünün niteliklerine kadar birçok verinin toplanması ve analiz edilmesi sağlanmıştır. Ayrıca, ilçe için önemli bir ekonomik aktivite alanı olan Turşuculuk sektörünün dün, bugün ve geleceğine dair çalışmalar yürüterek gösterge niteliğinde bir yol haritası çıkarılması amaçlanmıştır. Böylece, turşuculuk sektörünün daha da gelişmesi ve hem Çubuk, hem Ankara için önemli bir istihdam ve gelir kapısı olmasını sağlamaya katkı yapılması hedeflenmiştir. Bu sayede Çubuk'tan işsizlik nedeniyle göç etmek zorunda kalan veya ilçede kalan ancak gelir kaynakları kısıtlı olan halkın alternatif iş imkanı elde etmelerine de fırsat vermek mümkün olacaktır.

Şubat-Mayıs 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilen proje kapsamında literatür taramasından sonra anket, odak grup toplantıları ve çalıştay olmak üzere saha çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Turşuculuk sektör temsilcileri ve ilçe halkına yapılan anketler neticesinde, sektörün ihtiyaç duyduğu işgücünün nitelikleri, mevcut işgücünde yaşanan sorunların ve ilçe halkında çalışabilir işgücünü oluşturan kesimin nitelikleri belirlenmiştir. Odak grup toplantıları hammadde imalatçıları (çiftçiler), turşu imalatçıları ve yöneticilerin katılımıyla gerçekleştirilmiş ve toplam 5 toplantıda kümülatif olarak 60 paydaşın katılımı sağlanmış ve turşuculuk sektörünün sorunları ve işgücünün genel durumu hakkında veriler elde edilmiştir. Son olarak yapılan çalışmaya ise sektör tem-

silcileri ve birçok ilgili paydaş katılarak farklı perspektiflerden sorunların ve önerilerin ortaya çıkması sağlanmıştır.

Projenin iştirakçisi olarak S.S. Çubuk Turşu Sebze Meyve ve Ekolojik İşletme Kooperatifi tüm saha çalışmalarında duyurular yaparak katılım sağlanmasına ve veri toplanmasına destek olmuştur. Çubuk Turşu Sebze Meyve ve Ekolojik İşletme Kooperatifi 4 yıldır faaliyette ve Çubuk'ta turşucuların birlikte hareket etmesi için gereken tüm çalışmaları yapmaktadır. Toplam 22 turşu imalatçısı üyesi bulunan kooperatif, ilçede yapılan festival ve turşuculukla ilgili tüm çalışmalarda gönüllü olarak birçok faaliyete destek vermektedir.

Proje teknik danışmanlığı Zekare Danışmanlık tarafından yürütülmüş, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünden ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan akademisyenler ve uzmanlar gönüllülük esasıyla faaliyetlere katkı sağlamıştır. Literatür tarama ve saha çalışmalarından elde

edilen veriler incelenerek analiz raporu hazırlanmıştır. Elde edilen veriler Çubuk Turşuculuk sektöründe mevcut işgücünün yapısı ve genel niteliklerinin belirlenmesi sağlanmıştır. Sektörün büyüklüğü ve istihdam potansiyeli ortaya çıkmış ve yorumlanarak rapor haline getirilmiştir. Sektörde bulunan sorunlar ve ihtiyaçlar belirlenmiş ve analiz edilmiştir. Çubuk ilçesinde yaşayan işsiz kesimin miktarı, nitelikleri, eğitim durumları ile ilgili edinilen veriler analiz edilerek ilçenin potansiyel çalışabilir işgücünün genel bilgileri yorumlanarak raporda kullanılmıştır.

Son olarak, Çubuk Turşusu mevcut bir marka değerine sahip, coğrafi işareti iz belgesi alınmış yöresel bir değerdir. Ancak, yeteri kadar markalaşamamış ve kurumsal bir kimliğe sahip olamamıştır. Proje kapsamında Çubuk Turşusu için markalaşma çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Çubuk Turşusu için bir logo tasarlanarak kurumsal bir kimliğe sahip olması için gereken çalışmalar ilgili paydaşların görüş ve önerileri de alınarak yapılmıştır.

ÇUBUK

Çubuk, ovaya ve içinden geçen çaya adını veren bir yerleşim merkezidir. Türklerin Anadolu'ya hakim oldukları dönemde kurulan yerleşim yeri, Ankara'nın kuzey doğusunda Karadeniz bölgesinin geçiş kuşağında yer alır. Adını kurulduğu yerin yeşil olmasından almıştır. Çubuk, Ankara savaşı ile birlikte tarihi önem kazanmış bir ilçedir.

İlk ve orta çağdan itibaren Kral ve İpek yolu güzergâhında bulunan ilçe toprakları, tarihi gelişim sürecinde, ister yerleşme, ister ekonomik faaliyetleri ile bazen hızlanan, bazen yavaşlayan dönemleri yaşayarak günümüze gelmiştir. Orta Anadolu bölgesinin geçiş kuşağında bulunan ilçemiz, Çubuk Ovası ve Çubuk Çayının suladığı topraklar, dünden bugüne yerleşmenin yoğunlaştığı tarım alanlarıdır. Ankara'nın fethedilmesinden sonra kurulduğu tahmin edilen ilçe yerleşim alanı, tarih içinde Hattiler, Hititler, Frigyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır. Bıraktıkları tarihi kalıntı ve izler; bu uygarlıkların kültür ve medeniyetlerini günümüze ulaştırmıştır.

Çubuk ve çevresinde ilk yerleşen Türk boyları genellikle harabe ve yüksek yerleri seçerek yeni iskan merkezleri kurmuşlardır. Bu nedenle bölgede Roma ve Bizans dönemi izlerine rastlanır. Çubuk'ta Balıkhisar köyündeki kalıntılar, Camili ve Çat Köy'deki kale ve kalıntıları, Güldarpi köyünde yapılan kazılarda bulunan mermer aslan heykeli ve Yakup Derviş köyündeki mezar kalıntıları Roma ve Bizans dönemine ait kalıntılardır.

Çubuk'a yerleşen ilk erenler, Ankara ve çevresinin Türkleşmesinde, yurt olmasında öncü olmuşlardır. İlçe ve Ankara çevresi 1354 yılında Osmanlı hakimiyetine katılmıştır. Osmanlı kaynaklarında Çubuk Bazarı veya Çubukabad yerleşim yeri olarak geçer. Abad: mamur, şen ve bayındır anlamına gelir. Evliya Çelebi 17. yüzyılda doğudan batıya doğru yaptığı seferi anlatırken Çubuk ovasını 10 gün boyunca gezdiğini ve yörenin 150 akçelik kaza, 7 nahiye ve 70 köyden oluştuğunu belirtmektedir.

Çubuk 1902 yılında kaza olmuş, 1907 yılında Ankara'ya bağlı nahiyyeye dönüştürülmüştür. 21 Ekim 1920'de TBMM başkanı Mustafa

Kemal Paşa ve bakanlar kurulu imzasıyla tekrar kazaya dönüştürülen Çubuk'ta bulunan Ravlı (Akyurt) ve Sirkeli köyleri nahiye yapılmıştır. 1990 yılında Akyurt Çubuk'tan ayrılarak ilçeye dönüştürülmüş, 2005 yılında alınan kararla da Ankara Büyükşehir sınırları içerisinde yer almaya başlamıştır. Bugün Ankara iline bağlı 25 ilçeden birisi olup, Ankara il merkezinin 40 km kuzeyinde yer almaktadır.

İç Anadolu Bölgesinin Yukarı Sakarya Bölümünde yer alan Çubuk ilçesi, kuzeyden Çankırı iline bağlı Şabanözü ve Orta ilçeleri, batıdan Ankara iline bağlı Kızılcahamam ve Kazan ilçeleri, doğudan ise Kalecik ve Akyurt

ilçeleri ile çevrilidir. Güneyinde ise Ankara merkezinde yer alan Keçiören ve Yenimahalle ilçeleri bulunur.

Çubuk İlçesi, Karadeniz Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesinin geçiş alanını oluşturan; Köroğlu dağlarının güney uzantıları arasında kalan ova ve platoluk bir sahadan oluşmaktadır. Ankara ilinin kuzeydoğusunda yer alan bu saha; bugün her ne kadar dağ olarak ifade edilse de aşınarak birer aşınım yüzeyi veya birer yüksek plato özeliğinde olan kütlelerle çevrilidir. Günümüzde köy veya beldelerin bulunduğu bu platolar aynı zamanda birer yayla özelliği taşımaktadır. Ortalama yükseklikleri 1400 metreyi bu-

ÇUBUK

lan, birer yüksek plato özelliğindeki Kayağı ve Mire dağları İlçenin batısını oluştururken, Işık dağı ve Aydos Dağı 1500 metreyi geçen yükseltisiyle ilçeyi kuzeyden kuşatır. İlçe merkezine 28 km. uzaklıkta bulunan ve bir heyelan set gölü olan Karagöl'ün de bulunduğu Aydos yaylası üzerinde, Cumhuriyetimizin kurucusu büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'e ait bir çiftlik de yer almaktadır. İlçenin doğusunda ise 1900 metreye ulaşan İdris Dağı ile Karbasan Dağı yer alır. Bu yükseltiler arasında, Kuzeydoğu-Güneybatı doğrultusunda uzanan, adını ilçeye de veren Çubuk ovası 20 km. uzunluğu ve 15 km. ye varan genişliği ile geniş bir alanı kaplamaktadır. Eski bir jeosenklinal özelliğindeki Çubuk ovası sonra gerçekleşen kırılma sonucunda bir çöküntü hendeğine dönüşmüş-

tür. Bugün ilçenin aktif deprem kuşağı üzerinde bulunmasının temel nedeni de budur. Taşıdığı alüvyonlarla bu çöküntü hendeğini, verimli bir ovaya dönüştüren Çubuk Çayı, uzun süre ilçeye hayat vermiş, Çubuk ilçesinin yeşil çubuk adıyla anılmasını sağlamıştır. Ankara'nın su ihtiyacının karşılanması için ovanın güney ve kuzey uçlarında bulunan iki boğaz üzerine Çubuk I ve Çubuk II barajları yapılmıştır.

İlçede ekonomik faaliyetlerin başında tarım ve hayvancılık gelir. Son dönemlerde sanayi sektöründe de gelişmeler mevcuttur. Ekilidikili tarım alanları içerisinde sebze ve meyveler fazla yer tutmaktadır. Ankara ili içerisinde salatalık ve vişne üretiminde oldukça önemli bir paya sahiptir. İlçede Turşu ve Vişne Festivalleri yapılmaktadır.

LİTERATÜR ARAŞTIRMASI TURŞU

Turşu, en yaygın tanımıyla sebze ve meyvelerin belli konsantrasyonda tuz içeren salamura veya kendi öz suları içinde saklanması ve belli bir süre sonra tüketime hazır hale gelmesiyle oluşan bir gıda ürünüdür. Turşu, sebze ve meyvelerin laktik asit bakterilerince fermente edilmesiyle oluşur ve bu süreçte ortaya çıkan laktik asidin ve ortamdaki tuzun koruyucu etkisi sonucu dayanıklılık kazanan bir üründür. Turşu genellikle yemeklerin yanında iştah açıcı olarak tüketilen, değişik salata ve kanepelerin hazırlanmasında da sıklıkla kullanılan bir gıdadır.

Turşu üretimi çok eski tarihlere dayanmaktadır. Milattan önce 3. yüzyılda Çinli işçilerin fermente olmuş, asitli sebze karışımları tükettiğine dair bulgular bulunmaktadır (Macrae vd., 1993). Hatta bazı bilimsel çalışmalar, turşunun tarihinin 10.000 yılı aştığını ortaya koymaktadır (Hutkins, 2006). Uygarlık tarihi boyunca çeşitli fermantasyon ve turşu örnekleri tarif edilmiştir. Turşu yapımına dair en eski kayıtlar Mezopotamya ve Doğu Akdeniz bölgesinde, milattan önce 6000 yıllarına ait olduğu düşünülen bulgulardır (Blandino vd., 2003).

İnsanların gıda maddelerini uzun süre saklayabilmek ve az bulundukları dönemlerde bu ürünlerden yararlanabilmek için geliştirdikleri dayandırma yöntemleri içinde en eskilerinden biri turşu yapımıdır. Turşu ile insanların tanışması büyük bir olasılıkla tuzun, gıdaların muhafazasındaki öneminin ortaya çıktığı döneme denk gelmektedir (Aktan vd, 1998). Savaş

veya kıtlık dönemlerinde halkın besin maddelerinin ömrünü uzatmak için kullandıkları etkili bir yöntem gıda maddelerinin tuzlanması veya kurutulması ve tütsülenmesi şeklindedir. Bu uygulamalar esnasında turşu yapımının keşfedildiği düşünülmektedir (Tamang ve Kailasopaty, 2010).

Fermantasyon yüzyıllardan beri uygulanmakta olan en ekonomik gıda üretim ve koruma yöntemlerinden biridir. Fermente yiyecek ve içecekler dünyadaki her toplumun beslenme kültürünün temel bileşeni olup etnik toplulukların kültürel tarihini taşır. Hem dünya genelinde hem de ülkemizde süt (ör. kefir, kımız, kurut), tahıl (ör. boza, mahewu, idli), et (ör. sucuk, pastırma), balık (ör. hamsi), sebze ve meyve (ör. kimchi, sauerkraut, kornişon, lahana) bazlı olmak üzere çok çeşitli fermente ürünler üretilmektedir. Fermente ürünler sağlığı geliştirici faydaları ve bunlarla ilişkili işlevsel mikroorganizmaları barındırmaları bakımından bozulabilir besinleri koruma, besin değerini zenginleştirme, antioksidan üretimi ve immünolojik etkileri gibi biyolojik işleve sahiptir. Bu faydalarından dolayı son yıllarda ülkemizde ve dünyada fermente yiyecek ve içeceklere ilgi artmıştır (Karaçıl ve Tek, 2013).

Birçok sebze, meyve ve hatta hayvansal ürünlerden turşu üretmek mümkün olmakla birlikte, sebzeler kimyasal yapıları itibarıyla turşu üretimine daha elverişlidir. Ülkemizde turşusu en çok üretilen sebzeler salatalık, biber, lahana ve domatestir. Ayrıca taze fasulye, patlıcan, kırmızı pancar, soğan ve daha birçok

sebzenin de turşusu kurulmaktadır. Avrupa ve Amerika'da ise salatalık, biber, lahana en çok üretilen turşular olmakla birlikte kabak, kereviz, hamsi turşularına da rastlanmaktadır. Turşuya aroma kazandırmak için isteğe göre sarımsak, maydanoz, dereotu, asma yaprağı, karabiber, hardal tohumu, yenibahar ve karanfil gibi bitki ve baharatlar da katılmaktadır. Sirke ise ortamı asitlendirmek ve fermentasyon sürecini kolaylaştırmak amacıyla kullanılır.

Türk Standartları Enstitüsü ise TS 11112 - hıyar turşusu, TS 5984 - havuç turşusu, TS 4199 - biber turşusu, TS 4200 - lahana turşusu, TS 4214 - karışık turşu ve TS 5983 - domates turşusu standartlarıyla turşu ürünlerini tanımlamıştır. Ülkemiz mevzuatında turşunun genel tanımı "sirke ve /veya salamura (tuzlu su) içindeki laktik asit fermantasyonu ile veya sulandırılmış asetik asit içinde oluşan ürünler" olarak yapılmaktadır.

KİMYASAL ÖZELLİKLER VE ÜRETİM YOLU

Fermente sebze üretiminin temeli laktik asit fermentasyonuna dayanmaktadır. Birçok Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika ülkelerinde laktik asit fermentasyonu ile elde edilmiş gıdalar yaygın olarak tüketilmektedir. Bu gıdaların, söz konusu ürünlerin fermente edilmemiş halleriyle kıyaslandığında, besinsel değerleri ve sindirilebilirlikleri oldukça yüksektir (Dursun, 2010). Ayrıca; Karapınar ve Hancıoğlu (1997) laktik asit fermentasyonu sonunda ürünün organoleptik kalitesinin iyileştiği, fermentasyon sırasında pH'nın ve oksidasyon-redüksiyon potansiyelinin düşürülmesi, inhibitör bileşiklerin üretilmesi ve esansiyel besinler için rekabet edilmesi sonucunda çoğu bozulmanın engellendiği ve birçok patojen mikroorganizmanın inhibe olduğunu belirtmektedir.

Turşu üretiminde, laktik asit fermentasyonu ve tuz en önemli iki temel faktördür. Turşu fermentasyonunda, hammaddeden gelen doğal flora içerisindeki laktik asit bakterilerinin, şekerleri asitlere dönüştürmesi ile laktik asit fermentasyonu gerçekleşmekte ve hammaddeye göre yeni ve farklı karakteristikte ürün elde edilmektedir (Hutkins 2006). Laktik asit fermentasyonu ile patojenik mikroorganizmaların gelişimi engellenmekte, mikrobiyal bozulmaya ve toksinlerin gelişmesine karşı direnç sağlanmakta, ürünün besin değeri artırılmaktadır (Steinkraus, 1983). Üretimde kullanılan salamura içindeki tuzun konsantrasyonu ile turşuda mikrobiyal aktivitenin boyutunu ve tipini belirlemek, pektinolitik ve proteinolitik hidrolizleri sınırlamak ve böylece ürün dokusundaki yumuşamayı kontrol etmek

mümkün olmaktadır (Steinkraus 1983, Fleming et al., 1992, Dursun, 2010).

Turşu üretim yöntemleri temel olarak ikiye ayrılmaktadır. İlk yöntem laktik asit fermentasyonudur. Laktik asit bakterileri tarafından gerçekleştirilen fermentasyon sonucu oluşan laktik asit ve ortamdaki tuzun koruyucu etkisiyle turşu elde edilir. Fermentasyonun iki farklı uygulaması söz konusudur. En yaygın yöntem olarak yer alan “asitli salamuralı fermentasyon” uygulamasında, asetik asit ve salamura içindeki hammadde fermentasyona tabi tutulur. Bir diğer yöntem olan “salamuralı fermentasyon” uygulamasında ise salamura içindeki hammadde fermentasyona bırakılır.

Bu şekilde uygulanan işleme “stok işleme” adı da verilmektedir.

İkinci yöntem ise direk konservelemedir. Fermentasyon işlemi yapılmaksızın, doğrudan kavanoz veya teneke kutulara yerleştirilen hammadde üzerine asit ve tuzdan oluşan salamuranın konularak, pastörizasyon prosesinin uygulandığı yöntemdir. Üretim amacına bağlı olarak bu yöntem de iki farklı şekilde uygulanmaktadır. Kavanoz veya tenekelerdeki asit ve tuz içeren salamura içerisine hammaddenin konularak pastörizasyon işleminin gerçekleştirildiği “kavanoz veya teneke işleme” ilk yöntemi oluşturmaktadır. Diğer bir uygulama ise kampanya dönemini uzatmak ve yıl boyunca işletmeyi çalışır halde tutmak amacıyla, hammaddenin daha sonra kavanoz veya tenekelere işlenmek üzere sirkeli salamura içinde bekletilmesine dayalı “stok veya yarı mamul işleme”dir. (Aktan vd., 1998; Dursun, 2010)

Süt ürünlerinde (peynir, yoğurt, tereyağı, kefir, kıyma vs.) bulunan laktik asit bakterileri ürünlere kendine has aroma, koku ve yapı kazandırılmasında yardımcı olmaktadır. Örneğin tereyağında oluşturdıkları metabolitler sonucu özellikle de diasetil ile yağın aromasını oluşturmaya yardımcı olmaktadır (Sağdıç vd., 2002). Bu bakterilerin oluşturduğu metabolitler ve bakteriosin yardımıyla bazı patojenlerin inhibisyonu da sağlanmaktadır. Örneğin, kefir florasını oluşturan maya ve laktik asit bakterilerinin bir bütün olarak Enterobacteria ve bazı patojen bakteriler üzerine inhibitör etkileri olduğu belirlenmiştir (Etöz, 2006). Ürettikleri laktik asitle ürünün korunmasına yardımcı

olurlar (Sağdıç vd., 2002). Yoğurttaki bulunan laktik asit bakterilerinin kolesterol düşürücü, üretilen laktik asit ve yoğurdunda sahip olduğu diğer antibakteriyel maddeler, kalın bağırsakta indol ve skatol gibi fenolik bileşikler üreterek canlı dokuya zarar veren ve hatta kanser başlangıcına neden olan bakterilere karşı engelleyici, bağışıklık sistemini güçlendirici, vücudu koruyucu ve enfeksiyonları engelleyici, kadınlarda hamilelik süresince ve sonrasında kan basıncını düzenleyici etkisi olduğu belirtilmektedir (Canan vd., 2004).

Turşularda ise en baskın mikroorganizma *Lactobacillus plantarum*'dur. Turşu yapımında salamura konsantrasyonu bu mikroorganizmaya göre ayarlanmaktadır. Turşu üretiminde kontrollü bir fermentasyon sağlanabilmesi için *L. plantarum*'un starter kültür olarak kullanılması gerekmektedir. Böylece daha fazla miktarda ve yüksek konsantrasyonda laktik asit eldesi söz konusudur. Kullanılan *L. plantarum* başlıca etmen olmasa da hiyar turşusunda şişme meydana getirilmesine neden olabilir. Bu bozulma *L. plantarum*'un malik asidi dekarboksile ederek CO₂ oluşturmaya meydana gelebilir (Aktan vd., 1999).

FAYDALARI

Sebze ve meyvelerin laktik asit fermentasyonu ile dayanıklı hale getirilmesi çeşitli avantajlara sahip bir uygulamadır. Öncelikle, sebze ve meyveler fermentasyon tamamlandıktan sonra lezzet ve yapı bakımından hoşla giden bir özellik kazanmaktadır (Aktan vd., 1998). Oluşan laktik asit sayesinde ürünün bozulması önlenerek besin değerinde önemli kayıplar olmadan uzun süre saklanabilmekte, içerdiği vitamin ve mineraller korunarak sindirilmesi güç olan maddeler kolay sindirilebilir hale gelmekte, ayrıca hastalık yapıcı mikroorganizmaların gelişimi de engellenmektedir (Şahin ve Akbaş 2001). Bunlara ilaveten ürünün bol ve ucuz olduğu dönemlerde alınıp işlenmesiyle ekonomik bir kazanç da sağlanmaktadır.

Laktik asit fermentasyonu ile elde edilen turşular, kalın bağırsak başta olmak üzere insan sağlığını koruyucu etkiye sahiptirler. Turşu ile birlikte canlı laktik asit bakterileri hücrelerinin de tüketilmesi söz konusudur. Laktik asit bakterilerinin bağışıklık sistemini güçlendirdiği, immunoglobulin A ve gama interferon üretimini desteklediği belirlenmiştir. Bu durum insan vücudunun patojenlere karşı direncini ve laktik asit bakterilerinin anti-tümör aktivitesini artırmaktadır (Ünlütürk ve Turantaş, 1998).

Fermente sebzeler, vitamin ve minerallerin önemli bir kaynağıdır. Fermentasyon sırasında oluşan karbondioksit, askorbik asidin ve sebzelerin doğal renginin korunması için uygun koşulları sağlamaktadır. Fermentasyonla oluşan laktik asit, midedeki asit seviyesini düzenlemenin yanı sıra, protein ve demirin özümle-

mesinde etkili olmaktadır (Lee, 1997). Ayrıca, kanser tedavisine yardımcı olması amacıyla laktik asidin düzenli olarak tüketimi bazı araştırmacılar tarafından önerilmektedir.

Laktik asit fermentasyonu ile demir emilimi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmanın sonucuna göre; taze sebzelerle kıyaslandığında sebzelerin laktik asit fermentasyonuna uğratıldıktan sonra tüketilmesi durumunda demir emiliminin belirgin şekilde arttığı belirlenmiştir. Düzenli olarak turşu tüketimi ile astım, cilt problemleri ve çocuklarda görülen bağışıklık sistemi sorunları arasında ters bir ilişki olduğunu öne süren araştırmalar mevcuttur (Svanberg ve vd., 1990).

Öte yandan, kalp hastalarında, kan basıncının yüksek olduğu durumlarda ve ödem gibi bozukluklarda tuz tüketiminin azaltılması gerekmektedir (Rakıcıoğlu ve Baysal, 1992). Sağlıklı kişilerin de bu hastalıklardan korunmak için fazla tuzlu yemekten kaçınması önerilmektedir. Turşu, yüksek tuz içeriği nedeniyle özellikle kalp ve tansiyon hastaları için kaçınılması gereken bir gıdadır. Ancak günümüzde uygulanmaya başlayan düşük tuzlu turşu üretimi, tüketicilerin geleneksel fermente bir gıda olan turşunun yukarıda açıklanan yararlarından yoksun kalmamasına olanak sağlayabilir (Tamer vd., 2009).

Fermente gıdaların başında gelen turşunun yapımında kullanılan sebzeler genellikle antioksidan bakımından son derece zengin gıdalar oldukları için kanser yapıcılar olarak

da adlandırılan serbest radikalleri yok eden ve dolayısıyla kanseri önleyen özelliklere sahiptirler ve bu kanser önleyici fayda, turşuya da geçmektedir (Ünlütürk ve Turantaş, 1998). Turşu ve turşu suyu magnezyum, demir, potasyum, kalsiyum, çinko gibi insan bedeninin yaşamsal faaliyetlerini sürdürmesi için gerekli olan mineralleri ve elementleri bünyesinde bolca barındırır. Turşu yapımında kullanılan

sarımsakta bulunan bir takım flavonid isimli bitkisel kimyasallar, insanların yaşlılık döneminde alzheimer hastalığına yakalanma riskini önemli ölçüde bertaraf etmektedir. Turşu yapımında kullanılan gerek üzüm sirkesi gerekse elma sirkesi pektin adı verilen ve kalbe iyi gelen bir tür biyolojik madde (enzim) içermektedir (Aydoğan vd., 2009).

TÜRKİYE'DE TURŞUCULUK

ÇUBUK TURŞUCULUK
SEKTÖR VE İSTİHDAM
ANALİZİ

Dünya üzerindeki zengin gıda kültürleri içerisinde bulunan Türk beslenme kültürünün kökeni, Orta Asya'ya kadar uzanmaktadır. Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleri ve Osmanlı Devleti'nin topraklarını genişletmesiyle, Türk beslenme kültürü çok çeşitli ve değişik gıda maddelerinin üretim biçimlerine sahip olmuş ve geleneksel Türk beslenme kültürünü şekillendirmiştir. Bu geleneksel üretim biçimleri günümüze kadar gelerek, bugünkü modern üretim tekniklerinin temelini oluşturmaya katkıda bulunmuştur (Demirbaş vd., 2006). Fermentasyon tekniği ile gıda üretimi bu üretim biçimlerinden en önemlisidir. Fermente geleneksel gıdaların özgün tekstürü, tadı, koku ve görünüşünün oluşmasında yöresel hammadde nin yanında, kullanılan laktik asit bakterileri de oldukça etkilidir.

Fermentasyonla elde edilen ürünlerin başında özellikle sebzelerden üretilen turşu gelmektedir. Salatalık, bütün dünyada ve Türkiye'de turşuya işlenen sebzeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'de salatalık turşusu ve diğer turşular ağırlıklı olarak evlerde ve aile işletmesi düzeyindeki küçük işletmelerde üretilmektedir. Son yıllarda giderek artan ve özellikle dış satıma yönelik talep, üretimin küçük işletmelerden, daha sistemli ve bilinçli çalışma zorunluluğuyla birlikte büyük işletmelere yönelmesine neden olmuştur. Bu durum, turşu üretiminin gıda sanayi içindeki önemini her geçen gün artırmaktadır. Ayrıca, özellikle dış talebe yönelik ihtiyaçların karşılanmasında daha kaliteli ürün arayışları ve iç pazarda tüketicinin bilinçlenmesi, ürünü uzun süre ko-

ruyacak, yumuşamayı engelleyecek, istenen renk, lezzet, koku ve yapıda ürün verecek uygulamalara yönelik çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Ticari turşu üretiminde ise İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'dan getirilen tohumlar ile turşuluk için salatalık yetiştiriciliğine başlanmıştır. Yine aynı dönemde ticari anlamda biber turşusu üretimi geliştirilmiştir. Ancak söz konusu tohumların veriminin düşük olması sebebi ile 1982 yılından itibaren Amerika ve Avrupa'dan getirilen (F1) hibrid tohumları ağırlıklı kullanılmaya başlanmıştır. Bu tohumların kullanılmaya başlanması ile ürün veriminde dönümde 5 - 7 kat artış elde edilmiştir. Kısa zamanda turşuluk salatalık yetiştiriciliği Ege, Akdeniz, Trakya ve İç Anadolu bölgesine yayılmıştır (Subaşı, 2001).

Ülkemizde turşuculuk sektörü de birçok sektör gibi güvenilir veriye erişim konusunda sıkıntılara sahiptir. Turşunun kültürümüzdeki yerine rağmen sektöre yönelik araştırma sayısı çok azdır. Turşuculuk tekniklerine yönelik akademik çalışması fazla olmakla birlikte bunların çoğunluğu kimyasal veya üretim özelliklerine odaklanan araştırmalardır. Sektöre yönelik erişime açık en güvenilir rapor İstanbul Ticaret Odası'nın 2011 tarihli Turşu Sektör Araştırmasıdır. Ancak bu raporda da belirtildiği üzere sektörde ciddi miktarda kayıt dışı işletme olması ve iç pazardaki verilere erişimi zorlaştıran diğer sebepler neticesinde sektöre yönelik araştırma yapmak zorlaşmaktadır. Bahse konu araştırmada sektörün büyüklüğüne dair

rakamlar yer almasına rağmen güncelliklerini yitirmeleri sebebiyle bu rakamlar burada zikredilmeyecektir. Ancak ihrac pazarlarındaki potansiyeli yansıtmaması açısından önde gelen turşu ihracat ülkeleri bu çalışmada Hollanda, Almanya, Britanya ve Fransa olarak tespit edilmektedir.

Ankara Çubuk İlçesi ve Bursa Gedelek İlçesi ülkemizde salatalık turşusunun en fazla üretildiği yerlerdir. İlçelerde üretilen salatalık turşuları

ülke çapında tüketiciye ulaşmaktadır. Üretilen salatalık turşuları ise yöreye has farklılıklar içermektedir. Gedelek turşusu "kornişon" olarak geçen tırtıklı ve ufak salatalık turşusudur. Çubuk turşusu ise bölgenin ekim alanlarında yetiştirilen sofra salatalığı ile üretilmektedir. Pürüzsüz ve ufak salatalıklardan yapılan Çubuk turşusu üretim aşamasında kullanılan sebze ve baharatlarla da farkı bir aroma ve lezzette sahiptir.

ÇUBUK'TA TURŞUCULUK

Çubuk turşusu ilk olarak, Çubuk İlçe merkezine 2 km uzakta olan Aşağı Çavundur Köyünde, önceleri evlerde, daha sonra ise işletmelerde ticari amaçlarla yapılmaya başlanmıştır. Bugün çevre köylerde ve Çubuk merkezinde pek çok aile turşuculukla geçimini sağlamaktadır. Son yıllarda ilçeyle özdeşleşen turşuculuk halkın önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir. Önceleri yalnız Ankara piyasasında alıcı bulan Çubuk turşusunun günümüzde ülke genelinde satış ve pazarlaması yapılmaktadır (Çağlar, 2013).

İlçede gıda üretim belgesine sahip olan işletmeler kayıt içindeki üreticiler olarak, bu izne sahip olmayan üreticiler de geleneksel yapıdaki kayıt dışı üreticiler olarak ele alınmaktadır. Kayıt içindeki üretici sayısının 33 olduğu ve bunların 22'sinin proje iştirakçisi Kooperatif'e üye olduğu anlaşılmıştır. Kayıt dışı üreticilerin önemli bir kısmının ek gelir elde etmek üzere evlerinde üretim yapan Çubuklular olması sebebiyle tam sayıya ulaşmak zorlaşmıştır. Ancak sektör temsilcilerinin öngörüsü, ticari amaçlı ve kayda değer ölçekte üretim yapan kayıt dışı üretici sayısının 130 civarında olduğu yönündedir.

Çubuk ilçesinde geleneksel yöntemlerle üretilen turşular ülke çapında bilinmekte ve çok beğenilmektedir. Yöre verimli topraklara sahip olduğundan tarım ürünleri için son derece uygundur. Bu nedenle, başta tahıl ürünleri olmak üzere meyve ve sebze yetiştiriciliği de yaygın bir şekilde yapılmaktadır. Çubuk'ta yetiştirilen meyve ve sebzelerin tat olarak çok hoş ve iyi kalitede olmasıyla birlikte, ürünlerin

turşuya işlenmesi ile doğal özellikleri korunabilmekte, ayrıca turşu ile daha farklı tat, aroma, tekstür ve besinsel öğeler kazandırılmaktadır.

Yörede yetiştirilen çok farklı ürünlerle turşu üretimi gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda yaygınlaşan üretimle beraber ülke çapında ve ülke çapına Çubuk turşuları pazarlanmaktadır ancak bu satış hala Ankara ilinden gelen talebin gerisinde kalmaktadır. Önemli bir geçim kaynağı haline gelen turşuculuk ile 2014 yılı içerisinde ticari amaçla yaklaşık 5 bin ton üretim yapılmıştır. Çubuk'ta üretilen turşuların bilimsel olarak araştırılması, turşuların sahip olduğu özelliklerin belirlenmesi ve turşu üretim potansiyelinin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir.

Çubuk'ta yetiştirilen ürünlerin kendi doğal mikrofloraları ile doğal fermentasyona tabi tutulması sonucu üretilen turşuların tanıtılması ve pazarlanması amacıyla her yıl eylül ayında turşu festivali düzenlenmektedir. Böylece, yöreye has ev tipi turşular piyasaya tanıtılmakta, tüketim alanı genişletilmekte, üreticilere ekonomik kazanç temin ederek yeni kazanç kaynaklarının ortaya çıkmasına imkan verilmektedir (Dursun, 2010). Ayrıca bu festivaller ilçe tanıtımına da katkı yapmaktadır.

Çubuk Belediyesi, turşuculuğun ilçede eski bir tarihe sahip olmasından güç alarak 14.02.2006 tarihinde Çubuk Turşusu için Türk Patent Enstitüsü'ne Coğrafi İşaret başvurusunda bulunmuş, yapılan bu başvuru 23.02.2008'de onaylanarak kabul edilmiştir

(Çağlar, 2013). Belediye, Çubuk Turşusu için ürünün tanımı, üretim alanı, üretim metodu, ürünün ayırt edici özellikleri, ürünün Menşe Ad (veya Mahreç İşaret) olmasına ilişkin bilgi ve belgeler, denetleme ve kullanım biçimine ait bilgilerin yer aldığı coğrafi işaret tescil belgesini alarak ilçede yapılan turşuyu diğer turşulardan ayırt edilmesini sağlamıştır. Coğrafi kökenin sağladığı ürüne asli değerini veren geleneksel bilginin, karakteristik özelliklerinin ve kalitenin bozulmadan ve değerini yitirmeden sürdürülebilirliğini garanti altına

almayı, ürünün geleneksel ve tanımlanmış işlemlerden geçtiğini, ikamelerinden farklı olduğunu belirterek, tüketicilerini doğru bilgilendirmektedir. Ürün taklitçiliği ile mücadele ederek, geleneksel bilgi ve kültürel değerlerin korunmasını, bu üretim alanlarında canlılık yaratarak istihdamı artırmayı, böylece kırsal nüfusu koruyarak göçü önlemeyi, ürünlerin pazara girişini kolaylaştırmayı, yeni pazarlara girişle ürünün ve yörenin bilinirliğinin artmasıyla kırsal turizmi canlandırarak ilçe refahının artmasını hedeflemiştir.

İSTİHDAM

Türkiye'deki istihdamın durumunu ortaya koyan Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) tanımına göre istihdam; "işbaşında olanlar ile işbaşında olmayan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm nüfusu kapsamaktadır. İşbaşında olanları yevmiyeli, ücretli, maaşlı, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak referans dönemi içinde en az bir saat bir iktisadi faaliyette bulunan kişiler; işbaşında olmayanları ise, işi ile bağlantısı devam ettiği halde, referans haftası içinde çeşitli nedenlerle işinin başında olmayan kendi hesabına ve işverenler'den oluşturmaktadır. Ücretli ve maaşlı çalışan ve çeşitli nedenlerle referans döneminde işlerinin başında bulunmayan

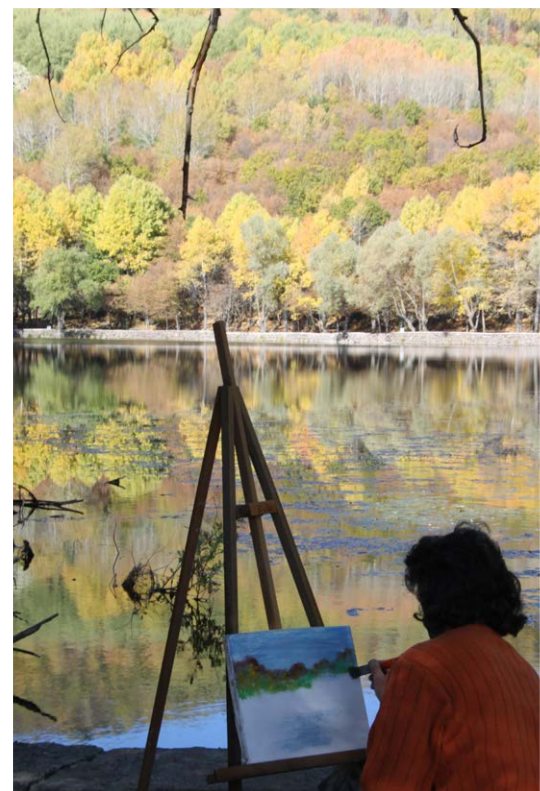
fertler; ancak 3 ay içinde işlerinin başına geri döneceklerse veya işten uzak kaldıkları süre zarfında maaş veya ücretlerinin en az % 50 ve daha fazlasını almaya devam ediyorlarsa istihdamda kabul edilmektedirler. Bununla birlikte, referans haftası içinde bir saat bile çalışmamış olan ücretsiz aile işçileri ve yevmiyeliler istihdamda kabul edilmemektedirler. Üretici kooperatifi üyeleri, bir iş ya da meslekte bilgi veya beceri kazanmak amacıyla belirli bir menfaat (aynı yada nakdi gelir, sosyal güvence, yol parası, cep harçlığı vb.) karşılığında çalışan çıraklar ve stajyer öğrenciler de istihdam halinde olanlar kapsamına dahil edilmektedirler (Eser, 2012).

KIRSAL KALKINMA

Kırsal alanlar temelde birbirlerine benzerliklerine rağmen, özelde çok farklı sosyal özelliklere ve ekonomik yapıya sahiptir. Bu yüzden kırsal kalkınmayı bölgeler özelinde tanımlamak daha uygun olmakla birlikte temel kavram ulaşımları hedeflenen değerler bağlamında benzerlik gösterir. Örneğin, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nca kırsal kalkınma; "kırsal yerleşimlerde yaşayanların, insanca yaşam koşullarına erişim olanaklarının art-

ması, kalkınma temelinde değişim taleplerinin desteklenmesi, bireylerin kendi öz güçlerini keşfetmesi ve ona dayanması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, gelirlerinin artması, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşım oranının yükselmesi, doğal kaynakların korunarak kullanılması ve zenginliklerin kırsaldaki bireyin hayatına yansımaları süreci" olarak tanımlanmaktadır (Kaplan, 2004).

Ülkemizde, Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar uygulanan kırsal kalkınma politikaları, teknolojik gelişmeler ve sosyo-ekonomik koşullar çerçevesinde zaman içinde farklılaşmış, yeni ve farklı oluşumları gerekli kılmıştır (Günaydın, 2003). Küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve kültürel hayatta getirdiği değişimler, bir yandan kırsal alanlar için kalkınmaya yönelik olumlu etkiler içerirken diğer yandan özellikle ekonomik sistemde yarattığı değişim, küresel pazarların oluşmasına ve kırsal alanların oluşan rekabet ortamına uyum sağlamada yetersiz kalmasına neden olmuştur.

Kırsal kalkınma yaklaşımlarına 1980'li yıllara kadar tarımda modernizasyon ve devlet müdahaleleri hâkim olurken, bu tarihten sonra serbest piyasa, şeffaflık, katılımcılık, sürdürülebilir kalkınma gibi kavramlar kırsal kalkınma politikalarını etkilemeye başlamıştır (Aydın ve Yıldırım, 2013). Kırsal alanların oluşan yeni düzene ve rekabet koşullarına uyum sağlayabilmeleri için yeni ve farklı politikaların uygulanması gerekliliği kabul edilmiş, tarımsal kalkınmaya dayalı geleneksel kalkınma politikalarından, yerel kaynakları ve dinamikleri de içeren bütüncül kırsal kalkınma yaklaşımlarına yönelim gerçekleşmiştir (Demirel ve Güleser, 2007).

Son dönemlerde kırsal kalkınma anlayışı birçok aktörü de içeren bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Dezavantajlı kırsal kesimde, doğal kaynakların sürdürülebilirliği ilkesi bağlamında tarım ve tarım dışı faaliyetlerin geliştirilerek kırsal kesimin gelir ve refah seviyesinin yükseltilmesi ile gerek bölgelerarası gerekse

kırsal ve kentsel alanlar arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlanmaktadır (Gökçe, 2004). Bu amaçlara paralel olarak yeni kırsal kalkınma politikalarında çevresel ve kültürel değerlerle birlikte yerel halkın sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçları bir bütün halinde ele alınarak kalkınmanın sağlanması için planlama yapılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu verilerine göre, günümüzde dünya nüfusunun yaklaşık %52'lik kısmı ve Türkiye'nin de %35'lik bir kısmı kırsal alanlarda yaşamaktadır. Dünya Bankası'nın 2000-2001 raporuna göre 1995 yılında kentte yaşayanların oranı %45, kırsalda yaşayanların oranı %55 iken, İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etüdler Merkezi'nce bu oranların 2025 yılında kentte %61 ve kırsalda %39 olacağı belirtilmiştir. Bu oranlar ülkemizde şehirleşmenin artışı gösteren, oldukça yüksek rakamlardır (Boratav, 2009).

Ülke nüfusunun önemli bir kısmını teşkil eden kırsal nüfus kentsel alanlar için özellikle gıda üretimi yapan kritik öneme sahip alanlardır. Dolayısıyla bu alanların ekonomik ve sosyal imkanlarının artırılması ve kırsal alanların sorunlarının çözülmesi gerekliliği günümüzde tüm ülkeler tarafından kabul edilen bir gerçektir. Çünkü, artan şehirleşme ile büyükşehirlerin aşırı büyümesi sonucu sosyolojik sorunlar ve altyapı ile hizmetlerin ulaştırılması konularında sıkıntılar artmaktadır. Nüfus artışının getirdiği ekonomik potansiyel ve pazar büyüklüğü, ticari girişimleri büyükşehirlere çekmekte ve istihdam bu yörelere kaymakta; buna bağlı olarak da sosyal donatılar yine bu alanlarda

geliştirilmektedir. Bu durum kırsal alanlarda yaşayan halkın büyükşehirlere göçmek istemesine yol açarak hem kendini besleyen bir döngü ortaya çıkarmakta, hem de kırsal alanların boşalmasıyla gıda üretiminin riske girmesine yol açmaktadır (Berkeley, 2002).

Kırsal kesimin gelişmesi kırsal toplulukların içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik koşullardan bağımsız olarak ele alınmaması gereken bir olgudur. Kırsal gelişmenin ana amacı, kırsal alanda yaşayan toplulukların özellikleri dikkate alarak karşı karşıya bulundukları sorunları çözmek ile temel ve çağdaş ihtiyaçlarını karşılamak yoluyla kırsal nüfusun refah ve gelir düzeyini yükselterek kırsal alanda beklenen ekonomik ve sosyal gelişmeyi gerçekleştirmektir (Sarıdemir, 2010).

Kırsal kalkınma başta insan olmak üzere, doğal kaynakları, ekonomiyi, teknolojiyi, yönetimi, hukuku ve siyaseti yakından ilgilendiren kalkınmanın önemli bir boyutudur ve kalkınmanın bütünselliği kapsamında ele alınmalıdır. Ancak, Türkiye'de kırsal alanda yaşayan nüfusun büyük çoğunluğunun tarımla uğraşması, çoğu zaman kırsal kalkınmanın tarımsal kalkınma olarak algılanmasına neden olmuştur (Yıldız, 2009). Tarım ve tarımsal faaliyetler ülkemizin kalkınmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Tarım, taşıdığı ekonomik ve toplumsal rol ile gelişme potansiyeli bakımından birçok ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de kırsal kalkınmanın başlangıç noktasıdır.

Bir tarım ülkesi olan Türkiye'de tarım 1970'li yılların ilk yarısına kadar Gayri Safi Millî Hasıla (GSMH) payı ve ekonominin büyümesine katkısı, ihracat gelirinin 3/4'üne yakın bir bölümünü sağlaması açısından önemini korumuştur

(Kazgan, 2003). Ancak, Devlet Planlama Teşkilatı 2007-2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı verilerine göre, zamanla tarımın GSMH içindeki payı azalma eğilimi göstermiştir. 2001-2005 döneminde tarım sektörü büyümesi yıllık ortalama %1,1 olurken sanayi ve hizmetler sektörleri sırasıyla %5,1 ve %4,3 oranında büyümüştür. Bu gelişmeler sonucunda, tarım sektörünün toplam katma değer içindeki payı azalmaya devam etmiş ve 2001 yılındaki %14,1 seviyesinden 2005 yılında %10,3 düzeyine gerilemiştir.

Tarımsal yapıdaki küçük ve parçalı işletme yapısı, üretimin yaygınlığı, mesleki eğitim, örgütlenme ve işbirliği konularındaki yetersizlik, tarımsal ürünlerin kalite ve standartlar açısından iyileştirmeye ihtiyaç duyulması, tarım-sanayi bütünleşmesinin zayıflığı ve pazarlama güçlükleri, eğitim ve yayım hizmetlerinde yetersizlik, düşük verimlilik, sermaye ve mali kaynak yetersizliği, tarım topraklarında yaşanan erozyon sorunu, kamu örgütlenme yapısının dağınıklığı bugün Türkiye'nin tarımsal yapısındaki zayıflıklardır (Devlet Planlama Teşkilatı Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Raporu 2010-2013). Bu zayıflıklar, üretimde verimsizliğe bağlı olarak gelirlerin yeterli düzeye ve istikrara kavuşması, yaşam kalitesinin yükselmesi önünde engel teşkil etmektedir.

Sonuç olarak, ülkemizde kırsal kalkınmanın istenilen ölçeğe kavuşturulması için tarım faaliyetlerinin cezbedici hale getirilmesi, tarım dışı istihdam olanaklarının geliştirilmesi, temel kamu hizmetleri yanında sosyal ve kültürel alternatiflerin oluşturulmasıyla kırsal alanlarda yaşamın çekici kılınmasını sağlamak gerekmektedir.

YÖNTEM

İşgücü piyasasındaki mevcut durumunun veya bir sektörün sorun ve ihtiyaçlarının ortaya konması geleceğe yönelik sağlıklı kararların alınması ve kaynakların rasyonel biçimde kullanılması açısından son derece önemlidir. Bunun için de mevcut sektörlerle ilişkin güvenilir veriler kullanılarak analizler gerçekleştirilmesi ve arama toplantıları gibi saha çalışmalarının yapılmış olması, arz ve talep yönlü değerlendirilmeyi mümkün kılacağı için daha sağlıklı araştırmalar gerçekleştirmesini sağlayacaktır. Ancak, bu projenin zaman ve kaynak açısından ölçeği sebebiyle, Çubuk ilçesi istihdam analizi yukarıda anılan detayda gerçekleştirilememiştir. Proje temel kurgusunda da ölçek ve diğer kısıtlar sebebiyle istihdam analizinin temel araçlar kullanılarak baz düzeyde gerçekleştirileceği ifade edilmiş ve faaliyetler bu doğrultuda yürütülmüştür. Öte yandan, TÜİK ve İŞKUR gibi kurum istatistiklerinin ilçe düzeyinde sağlıklı veri sağlamaması, proje kapsamında gerçekleştirilen analizlerin saha bulgularına bağımlı kalmasına yol açmıştır.

Turşuculuk sektörü açısından Çubuk'ta 33'ü kayıt altında, 130'u kayıt dışı olmak üzere yaklaşık 160 üretici olduğu tahmin edilmektedir. Daha önce de ifade edildiği üzere ek gelir elde etmek isteyen ailelerce evlerinde turşu üretimi yapılabilmesi sebebiyle ticari amaçlı üretici sayısı ve üretim miktarı konusunda kesin bir veriye ulaşmak zorlaşmaktadır. Ayrıca, proje sahibi Çubuk Belediyesi'nin denetleme ve cezai işlem uygulama yetki ve sorumluluğuna sahip olması sebebiyle saha çalışmalarında

paydaşların işbirliğini kazanmak zorlaşmış ve bunun veri kalitesini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir başka önemli kısıtı bazı kurumların sektörlerle veya istihdama ilişkin bilgi verme konusundaki isteksiz tutumlarıdır. Ayrıca, bazı işletmelerin anket formlarının uygulanmasına ilişkin talepleri geri çevirmeleri veya rekabet olgusu nedeniyle araştırmaya kapalı oluşları da bir diğer kısıtı ifade etmektedir. Bunların yanında, bazı işletmelerde işçilere yönelik anket formlarının uygulanmasına izin verilmemesi, bazı vatandaşların anketlerdeki bazı soruları yanıtsız bırakması ve doldurulan anket formlarında tutarsızlıkların gözlenmesi gibi sorunlar yapılan analizin etkinliğini de sınırlandırmıştır.

Çiftçilere 2, turşu üreticilerine 2 ve diğer paydaşlara 1 olmak üzere 5 adet gerçekleştirilen odak grup toplantılarında katılım yeterli bulun-

muştur. Yarım gün süren bu toplantılarda sektörün farklı alanları detaylıca ele alınmış ve verimli bir bilgi alışverişi ortamı oluşturulmuştur. Ancak, tüm paydaşların birlikte katılım sağlaması öngörülen çalıştayda davet edilen ve teyit alınan paydaşların bazıları katılım sağlamamıştır. Bu durum çalıştayın etkilerini ve verimini sınırlamakla birlikte katılım sağlayan paydaşların özverili katkılarıyla faaliyet başarıyla tamamlanmıştır.

Saha araştırmalarında faydalanan diğer araç anket çalışmasıdır. Her paydaş grubuna ayrı anketler hazırlanmış ve bunlar 02.03.2015-

20.03.2015 tarihleri arasında 158 Çiftçi, 151 turşu üreticisi ve 719 çalışan veya işsize uygulanmıştır. Yapılan değerlendirmede çiftçi ve üretici anketlerinde hatalı veri oranının yüksek olduğu gözlenmiş ve anketlerin yaklaşık yarısı analiz edilmiştir.

Proje temel kurgusunun öncelikle turşuculuk sektörüne ve bu sektöre bağlı istihdam durumunun incelenmesine odaklanması sebebiyle istihdam analizi ile ilgili bazı tartışma ve bilgiler, istihdam başlığından ayrı olarak bu raporun ilerleyen kısımlarında da yer almaktadır.

SAHA ÇALIŞMALARI

ANKET

Proje kapsamında gerçekleştirilen saha çalış- malarından ilki sektör temsilcileri ve ilçe hal- kına uygulanan anket çalışmasıdır. Çalışmanın amacı Çubuk'ta turşuculuk sektöründe çalışan işgücünün mevcut durumu, sorunları ve nite- likleri belirlenmesi yanında sektörün karşıla- tığı sorunlar, paydaşların talepleri ve ihtiya- ların ortaya konmasıdır. Anket çalışmaları, proje ekibi tarafından Çubuk Belediyesi proje ekibi desteğiyle 02-20 Mart 2015 tarihleri arasın- da 158 çiftçi, 151 turşu üreticisi ve 719 çalış- an veya işsize uygulanmıştır.

Turşuculuk sektörünün aktörleri olan turşu imalatçıları ve çiftçiler olmak üzere iki gruba iki ayrı anket yapılmıştır. Çiftçiler için turşu sektörüne yönelik üretim ve karşılaşılan so- runlar için 20 sorudan oluşan anketler uy- gulanmıştır. Turşuya yönelik üretim miktarı, ekilebilir alan, üretilen ürün çeşitleri, üretim ve satışta karşılaşılan sorunlar ve işgücü sorun- ları bu ankette ele alınan konular arasındadır. Turşu imalatçılarına ise 44 sorudan oluşan daha detaylı anketler yapılmış ve çalışan sayısı, kişilerin sigortalılık durumu, maaş miktarları, işgücünün genel eğitim seviyesi, işe alım süreçlerinde yaşanan sıkıntılar gibi sorularla istihdam konusu, turşu üretim ka- pitesi, üretim faktörlerinde yaşanan sıkıntılar, operasyonel talep ve ihtiyaçlar gibi konularla da sektörün diğer sorunları tespit edilmiştir. Ayrıca, imalatçı anketlerinde satış ve pazarla- mada yaşanan zorluklar, mevzuata uyum, ge-

lişim için talepler ve eğitim ihtiyaç durumları da ele alınmıştır.

Ek olarak, ilçe halkı ve sektörde çalışan kesime de anketler uygulanarak Çubuk'taki istihdam ve işsizlik durumunun daha da aydınlatılma- sı hedeflenmiştir. Bu katılımcılara ailelerinde kaç kişinin çalışma çağında olduğu, eğitim seviyeleri, çalışma durumları, gelirleri, işsiz var ise ne zamandır iş aradıkları gibi verilerin de tespit edilmesi sağlanmıştır. 20 sorudan olu- şan anketler ilçe halkına uygulanmıştır.

Anket çalışmalarından edinilen veriler ile Tur- şuculuk Sektörünün durumu ve geleceği, ihti- yaçları, sorunları ve Çubuk'un istihdam potan- siyeli, çalışan ve işsizlerin nitelikleri, istihdam ihtiyacı olan sektörlerle ilişkin analizlerin yapıl- ması sağlanmıştır.

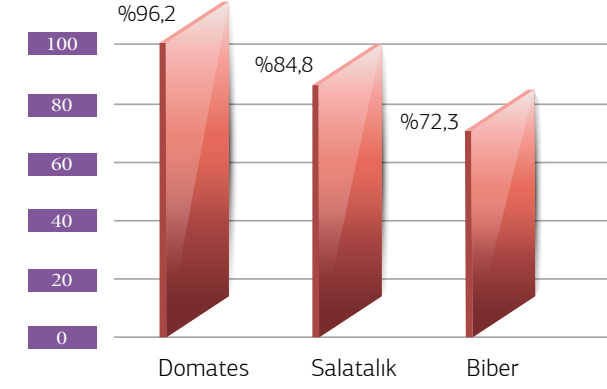
ÇUBUK TURŞUCULUK SEKTÖRÜ VE İSTİHDAM ANALİZİ

HAMMADDE ÜRETİCİLERİ

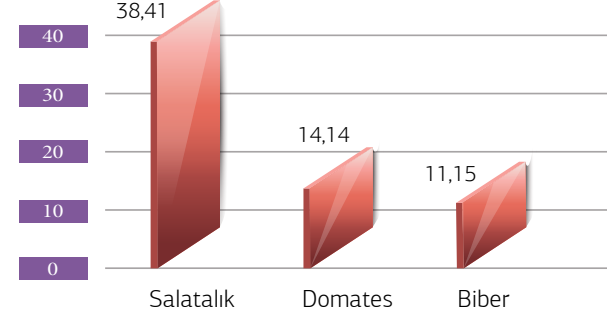
İlgili Ürünü Yetiştiren Çiftçi Yüzdesi

Grafik 1 İlgili Ürünü Yetiştiren Çiftçi Yüzdesi

Çiftçiler (turşu üretimi için hammadde üreticileri) ile yapılan anketler göre, çiftçilerin en sık yetiştirdiği ürün %96,2 oranında domates olarak belirlenmiştir. Salatalık çiftçilerin %84,8'i, biber %72,3'ü tarafından yetiştirilmektedir.

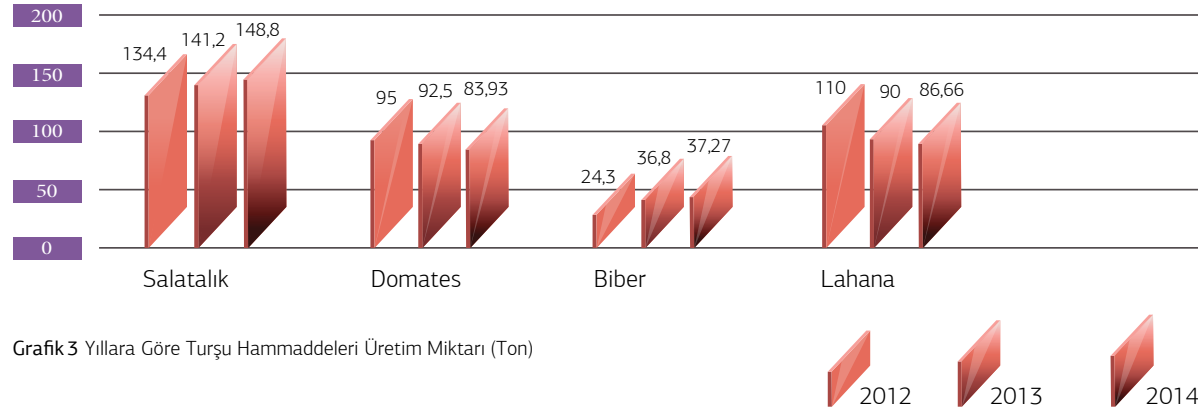
Ortalama Ekim Alanı (Dekar)

Grafik 2 Ortalama Ekim Alanı (Dekar)

Yapılan anketlere göre, en geniş ekim alanına sahip ürün salatalık olarak görülmektedir. Çubuk turşusunun imza nitelikli ürünü olan salatalık, miktar olarak da en çok üretilen ürün konumundadır.

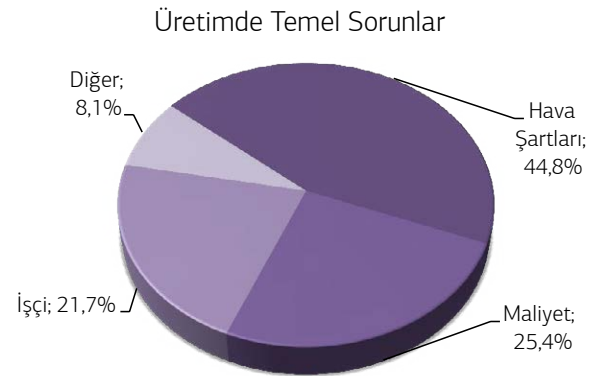
Yıllara Göre Turşu Hammaddeleri Üretim Miktarı (Ton)

Grafik 3 Yıllara Göre Turşu Hammaddeleri Üretim Miktarı (Ton)

Yapılan anketlere göre, yetiştirilen salatalık miktarı son 3 yılda artış göstermiştir. 2012 yılında 134,4 ton üretilen salatalık 2014 yılında 148,8 ton üretilmiştir. Biber üretiminde az miktarda artış görülmekte, domates ve lahana üretiminde ise düşüş görülmektedir. Salatalık üretimindeki artış diğer anket grupları ve odak gruplarında da ifade edildiği üzere turşuculuk sektöründeki büyümeye paralel ilerlemektedir.

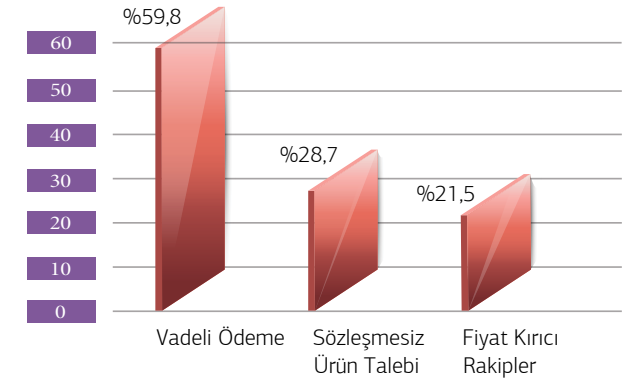
Çiftçilerin üretimde yaşadıkları temel sorunların başında %44,8 oranında olumsuz hava şartları gelmektedir. Çubuk karasal iklime sahip bir bölge olduğu için hava şartları zaman zaman zirai afetlere yol açabilmektedir. Ayrıca küresel ısınma sebebiyle mevsimsel dalgalanmalar da ilçedeki tarımsal üretimi etkilemektedir. Üretimi etkileyen bir diğer sorun da girdi maliyeti olarak belirtilmiştir. Çiftçiler ilaçlama, gübreleme, işçi giderleri gibi maliyetlerin üretimi etkilediğini belirtmiştir. Mevsimlik işçilerin neden olduğu sorunlar üretimi ve ürün toplamayı olumsuz etkilemektedir.

Grafik 4 Üretimde Temel Sorunlar

Çiftçilerin hammadde olarak yetiştirdikleri ürünlerin satışında yaşadıkları en büyük sorun %59,8 oranında vadeli ödeme olarak belirlenmiştir. Öte yandan ödeme vadelerinin uzunluğu çiftçileri olumsuz etkileyen bir unsur olarak öne çıkmıştır. Bununla birlikte sözleşmesiz ürün talebi ve verilen sözlerin tutulmaması da satışta yaşadıklarını belirttikleri sorunlardır. Son olarak rakip çiftçilerin fiyatları kırmalarının da sorun olduğu belirtilmiştir.

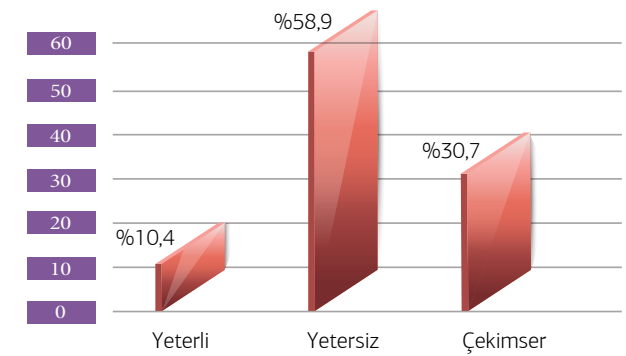
Ürün Satışında Temel Sorunlar

Grafik 5 Ürün Satışında Temel Sorunlar

Yapılan anketlere göre, çiftçilerin %58,9'u kamu yöneticilerinin işsizlik ile mücadelesinde yetersiz kaldığını düşünmektedir. %10,4'ü gibi az bir oranda çiftçi ise yeterli bulmaktadır. Diğer anket gruplarında da benzer sonuçlar elde edilmesi, vatandaşların kamu yöneticilerinden daha çok faaliyet beklediği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, kamu yöneticilerinin çalışmalarını tanıtmak ve görünür kılmak için daha çok girişimde bulunması yararlı olacaktır.

Çiftçilere Göre Kamu Yöneticilerinin İşsizlikle Mücadelesi

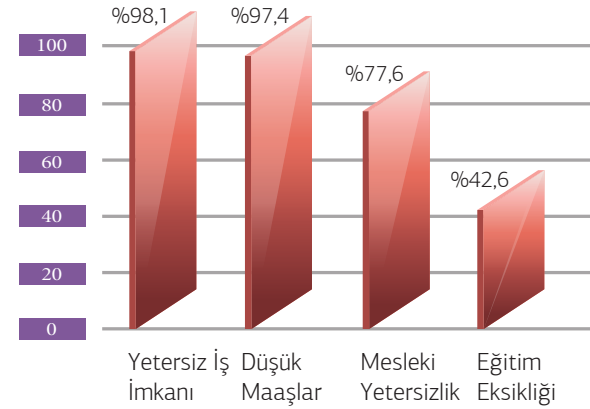
Grafik 6 Çiftçilere Göre Kamu Yöneticilerinin İşsizlikle Mücadelesi

SAHA ÇALIŞMALARI

Çiftçilere yapılan anketlere göre, işsizliğin temel nedenlerinden en çok orana sahip olan faktör kısıtlı iş imkanları olmuştur ve onu takip eden bir diğer neden ise düşük maaşlar olarak belirtilmiştir (Sırasıyla %98,1 ve %97,4). %77,6 oranı ile mesleki yetersizlik işsizliğin bir diğer nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Son olarak eğitim eksikliği de %42,6 oranı ile işsizliğin düşük orana sahip nedeni olarak belirtilmiştir. Çiftçilerin belirttiği nedenlere bakıldığında Çubuk ilçesinde iş imkanlarının yeterli olmadığını düşünen çiftçi sayısının çok fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca, bu soruya verilen cevaplar ışığında işverenlerin işsizlerin iş bulmak için gerekenleri yapmadığını düşündüğü ifade edilebilir. Öte yandan, bir önceki soruda işverenlerin işsizlerin maaşları beğenmediğini ifade etmesi bir paradoks teşkil etmektedir.

Çiftçilere Göre Çubuk'ta İşsizlik Nedenleri

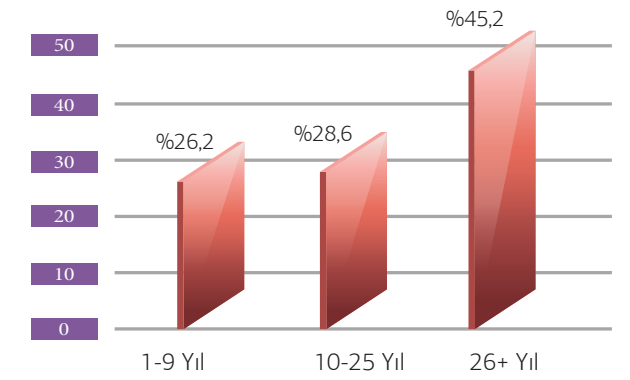

Grafik 7 Çiftçilere Göre Çubukta İşsizlik Nedenleri

TURŞU ÜRETİCİLERİ

Turşu sektörü firma yetkililerine yapılan anketlere göre firmaların %45,2'si turşu sektöründe 26 yıl ve üstü zamandır sektörde faaliyet göstermektedir. Bu noktada katılımcıların tarih ifade ederken evlerinde ticari amaçlı üretimlerini de dahil ettiği belirtilmelidir. Yani bu süreler ticari işletme öncesi dönemi de kapsamaktadır. Geri kalan işletmeler ise %28,6 oranında 10-25 yıl arası ve %26,2 oranında 1-9 yıl arası turşu imalatçısı olarak faaliyet göstermektedir. Turşu imalatçısı olan işletmelerin çoğunun uzun yıllardır bu sektörde faaliyet gösteren ve turşuculuk konusunda deneyime sahip insan kaynağına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

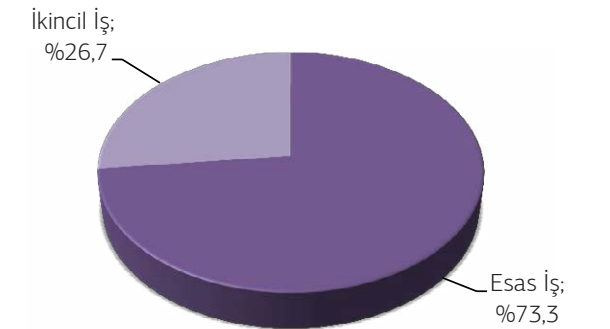
Firmaların Sektörde Faaliyet Süresi

Grafik 8 Firmaların Sektörde Faaliyet Süresi

Yapılan anketlere göre Çubuk'ta turşucuların %73,3 oranındaki kısmı turşuculuğu esas iş olarak yapmaktadır. %26,7 oranında olan kesim için ise turşuculuk ikincil iş durumundadır. Bu sonuçlar sektörün büyümesi ve ürettiği ekonomik değer firmaları asıl iş olarak turşuculuğa yönelttiğini göstermektedir.

Turşu İmalatı Esas İş Oranları

Grafik 9 Turşu İmalatı Esas İş Oranları

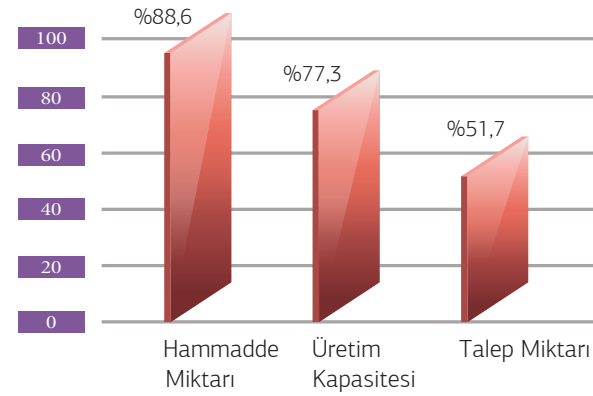
SAHA ÇALIŞMALARI

ÇUBUK TURŞUCULUK SEKTÖR VE İSTİHDAM ANALİZİ

Turşu üretimini etkileyen faktör arasında hammadde miktarı %88,6 oranla önemli bir etken olarak belirtilmiştir. Hammadde miktarının yetersiz olduğu ortaya çıkmakta ve turşu imalatçıların en önemli sorunlarından biri olduğu gözükmemektedir. Turşu üretimin etkileyen bir diğer faktör de %77,3 oranla üretim kapasitesi olarak belirtilmiştir. İşletmelerin yeterli hammadde sağladıklarında depolama kapasiteleri zorlanmaktadır. Son olarak turşu üretimini etkileyen faktör %51,7 oranıyla talep miktarı olarak gösterilmiştir. Turşu ürünlerine olan talep fazla değişken olmadığı için üretime de etkisi çok fazla değildir, ancak soru yapısı itibarıyla üreticilerden 3 seçim yapmaları istendiği için bu değer çıkmıştır.

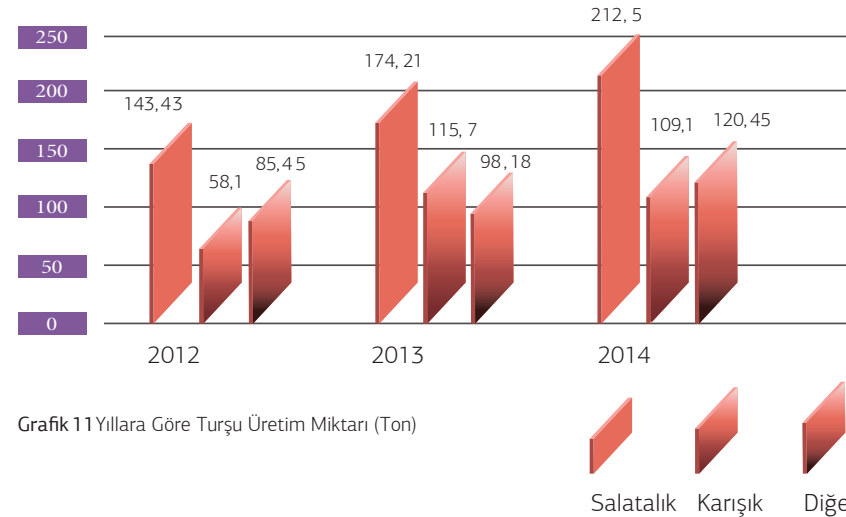
Turşu Üretimini Etkileyen Faktörler

Grafik 10 Turşu Üretimini Etkileyen Faktörler

Turşu imalatçılarına yapılan anketlerde ortaya çıkan turşu üretim miktarı yıllara göre artış göstermektedir. Salatalık turşusu 2012 yılında 143,43 Ton üretilirken 2014 yılında üretimi 212,5 Ton olarak artmıştır. Karışık turşu üretimi ise 2013 yılında artış gösterirken 2014 yılında bir önceki yıla göre bir miktar düşüş yaşamıştır. Diğer turşu çeşitlerinin üretimi de kısmen artış göstererek devam etmiştir.

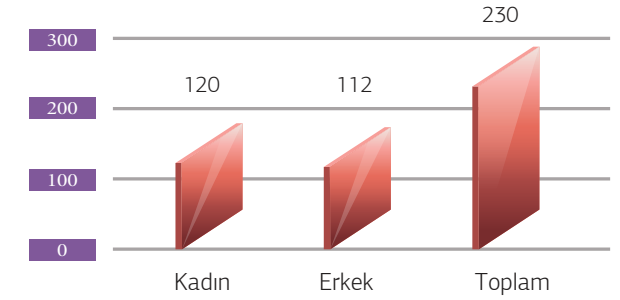
Yıllara Göre Turşu Üretim Miktarı (Ton)

Grafik 11 Yıllara Göre Turşu Üretim Miktarı (Ton)

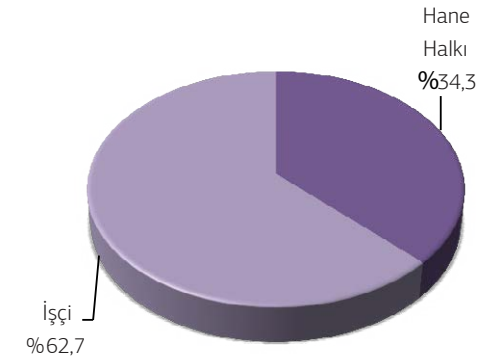
Yapılan anketlere göre, Turşu imalatçılarındaki işgücünün yarısından fazlasını kadın çalışanlar oluşturmaktadır. Ayrıca, işgücünün %62,7'si hane halkı olarak belirtilmiştir. Yani Çubuk'ta turşu imalatçıların ve turşu sektörünün önemli kısmının aile işletmelerinden oluşmakta olduğu ortaya çıkmaktadır. İstihdam edilen ve hane halkı olarak çalışan işgücünün %51,9'u sigortasız olarak çalışmaktadır.

Turşu İşletmelerinde Ortalama Çalışan Sayısı (Toplam)

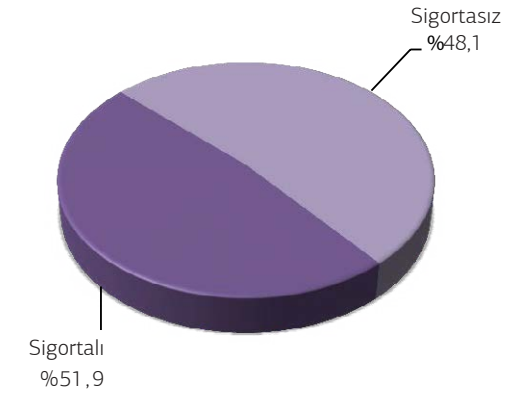

Grafik 12 Turşu İşletmelerinde Ortalama Çalışan Sayısı (Toplam)

İşgücü Türü

Sigorta Durumu

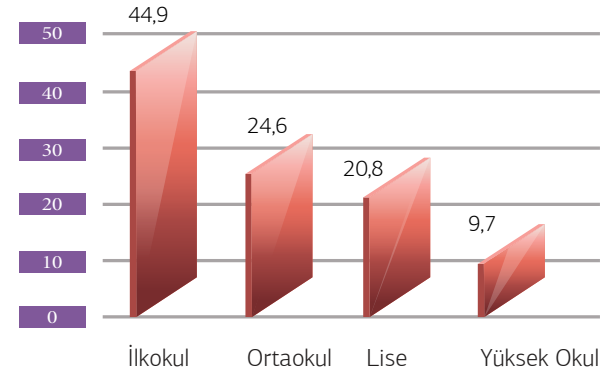
Grafik 13 İşgücü Türü ve Sigorta Durumu

SAHA ÇALIŞMALARI

Turşu imalatçılarında çalışan işgücünün eğitim seviyesi %44,9 oranında ilkokul olarak belirtilmiştir. %24,6 oranla ortaokul mezunu ve %20,8 oranla lise mezunu mevcut işgücünü oluşturmaktadır. Yüksekokul mezunu işgücü ise %9,7 gibi düşük bir orana sahiptir. Dağılım beklendiği gibidir ve turşu üretiminin fazla mesleki uzmanlık gerektirmeyen bir sektör olduğunu teyit etmektedir.

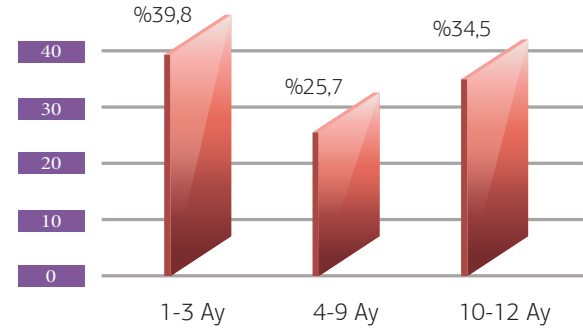
İşgücü Eğitim Durumu

Grafik 14 İşgücü Eğitim Durumu

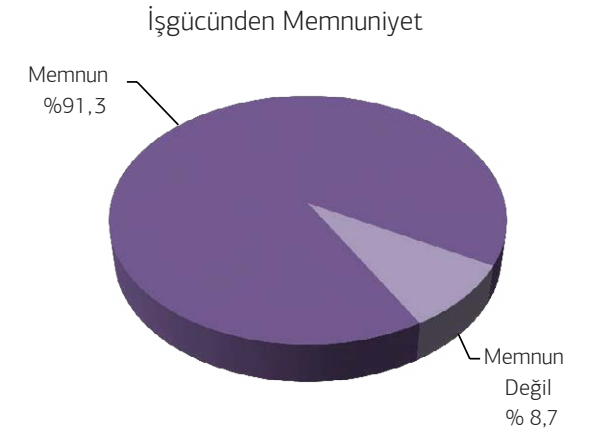
Turşu imalatçılarında çalışan işgücünün yıllık çalışma süreleri en fazla 1-3 ay olarak belirtilmiştir (%39,8). 10-12 ay çalışma süresine sahip kesim %34,5 oranında ve 4-9 ay çalışma süresine sahip kesim ise %25,7 orana sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Turşu imalatında dönemsel yoğunluğun olduğu ve o dönemlerde işgücünün daha fazla çalıştığı gözlenmiştir. Tüm yıl boyunca çalışan bireylerin önemli bir kısmının aile fertleri olduğu düşünülmektedir.

İşgücünün Yıllık Ortalama Çalışma Süresi

Grafik 15 İşgücünün Yıllık Ortalama Çalışma Süresi

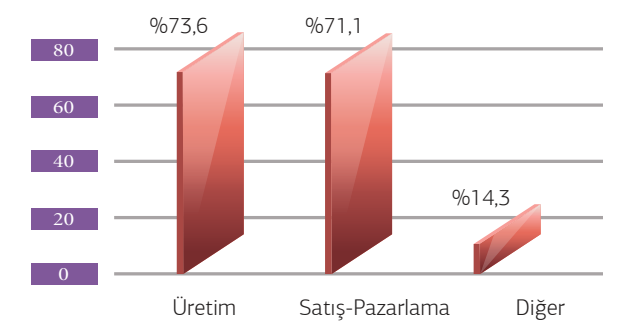
Turşu imalatçılarına yapılan anketlere göre üreticiler, firmalarındaki işgücünden %91,3 oranında memnun olduğu görülmektedir. Çoğu firma hane halkından oluşan işgücüne sahip olduğu için aile sadakati ile çalışılmakta ve memnuniyetsizlik oranı da bu yüzden düşük olarak belirtilmiştir.

Grafik 16 İşgücünden Memnuniyet

Turşu üretiminde çalışan işgücünün yaklaşık aynı oranlara sahip üretim (%73,6) ve satış-pazarlama (%71,1) alanlarında yetersiz kaldıkları belirtilmiştir. Üretimde yaşayan yetersizlik daha öncede belirtildiği gibi üretim kapasitesiyle de ilgili olmakla beraber çalışan personelin de yetersiz kaldığı görülmektedir. Satış-pazarlama alanında ise mesleki bilgi ve deneyime sahip olmayan işgücünün yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır.

İşgücünün Yetersiz Kaldığı Alanlar

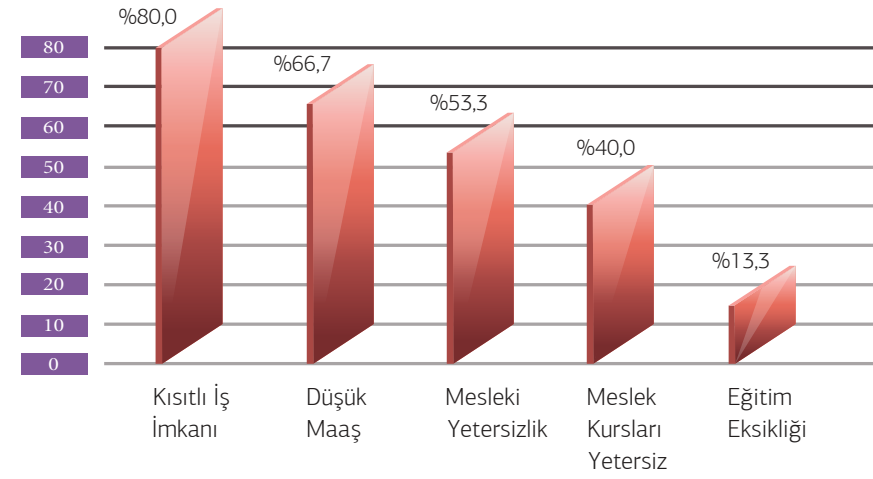
Grafik 17 İşgücünün Yetersiz Kaldığı Alanlar

SAHA ÇALIŞMALARI

Turşu imalatçılarına yapılan anketlere göre, %80,0 oranında üretici işsizlik nedeni olarak iş imkanlarının kısıtlı olmasını ilçedeki işsizliğin en önemli nedeni olduğunu belirtmiştir. Önemli nedenlerden bir diğeri olarak da %66,7 oranında düşük maaşlar belirtilmiştir. Mesleki yetersizlik ve meslek kurslarının yetersizliği birbirine yakın oranlarda çıkan nedenlerdendir (Sırasıyla %53,3 ve %40,0). Eğitim eksikliği ise üreticiler tarafından işsizlik nedeni olarak görülmeyecek kadar az bir oranda (%13,3) belirtilmiştir.

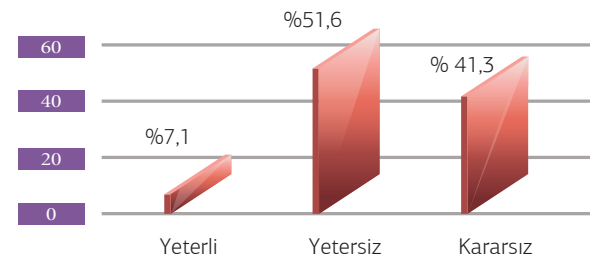
Turşu Üreticilerine Göre Çubuk'ta İşsizlik Nedenleri

Grafik 18 Turşu Üreticilerine Göre Çubuk'ta İşsizlik Nedenleri

Turşu imalatçıların %51,6'sı kamu yöneticilerinin işsizlikle mücadelesinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. %7,1 oranında imalatçı ise işsizlikle mücadeleyi yeterli bulmaktadır. Aralarından %41,3'ü ise bu konuda kararsız kaldıklarını belirtmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere yöneticilerin faaliyetlerinin yetersiz olduğu yönünde bir kanı gözlenmektedir.

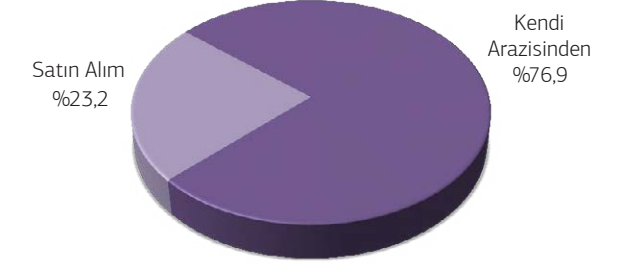
Turşu Üreticilerine Göre Kamu Yöneticilerinin İşsizlikle Mücadelesi

Grafik 19 Turşu Üreticilerine Göre Kamu Yöneticilerinin İşsizlikle Mücadelesi

Turşu üretimi yapan firmaların büyük bir kısmı üretim için gereken hammaddeyi kendi arazilerinde yetiştirdikleri ürünlerden sağlamaktadır (%76,9). Farklı turşu çeşitleri üreten firmalar veya arazisi olmayan firma sahipleri hammadde teminini satın alımlarla sağlamaktadır. Turşu üreticilerinin çoğu aynı zamanda tarımla uğraşan ve zamanla turşu imalatlarını arttıran aile firmalarından oluşması hammadde temini içinde kendi arazilerini kullanıyor olduklarını göstermektedir.

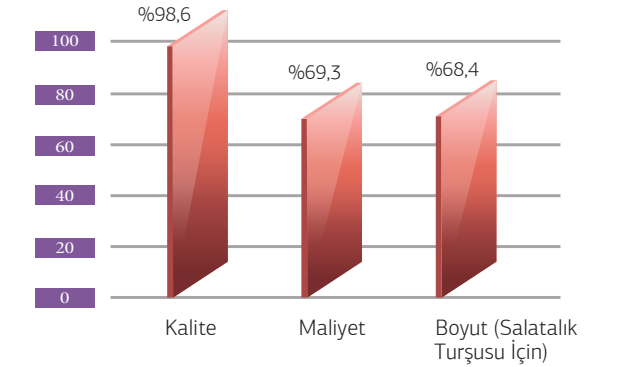
Hammadde Temini

Grafik 20 Hammadde Temini

Turşu üreten firmaların %98,6'sı hammadde alımlarında en çok ürünün kalitesine önem verdiklerini belirtmişlerdir. Turşu üretiminde kullanılan hammadde tarımsal gıdalardan oluşmakta, bu gıdaların üretiminde kullanılan yöntemler kalitesini belirlemekte ve hammadde kalitesi de turşu kalitesini de etkilemektedir. Bu nedenle turşu üreticilerinin en fazla önem verdikleri unsur kalite olarak görülmektedir. Maliyet ve boyut ise birbirine yakın oranlarda satın alımları etkileyen unsurlar olarak görülmektedir (Sırasıyla %69,3 ve %68,4).

Hammadde Alımında Önemli Unsurlar

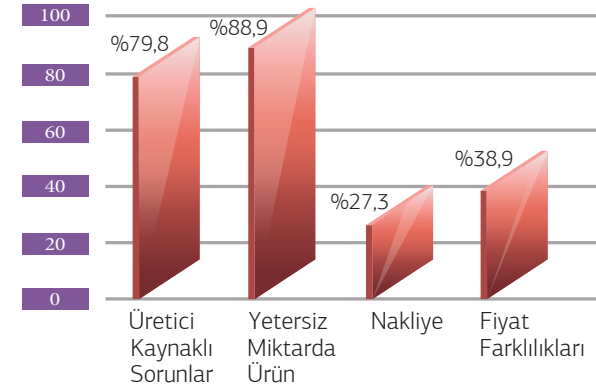
Grafik 21 Hammadde Alımında Önemli Unsurlar

SAHA ÇALIŞMALARI

Turşu üreten firmaların hammadde temininde karşılaştıkları sorunların başında %88,9 oranla yetersiz ürün miktarı gelmektedir. Ayrıca, hammadde üreticilerinden kaynaklanan sorunların da oranı %79,8 olarak oldukça fazladır. Hammadde üretiminin yetersiz kaldığı ve hammadde üreticileriyle yaşanan sorunların turşu üretimini de olumsuz etkilediği görülmektedir. Hammadde ürünlerindeki fiyat farklılıkları ve nakliye ise birbirine yakın oranlara sahip sorunlardır.

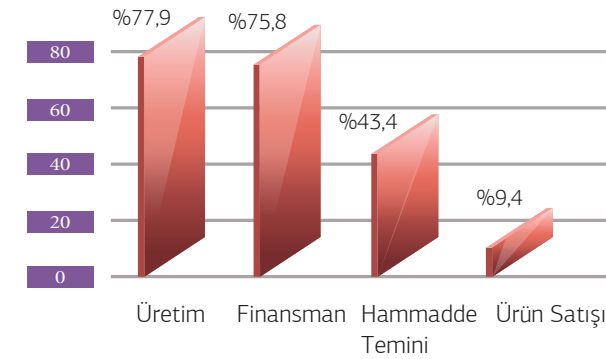
Hammadde Temininde Karşılaşılan Sorunlar

Grafik 22 Hammadde Alımında Önemli Unsurlar

Firmalardan ticari faaliyetlerinde karşılaştıkları sorunları listelemeleri istendiğinde alınan sonuçlar yukarıdaki grafikte görülmektedir. Üretim konusu yer ve kapasite sorunu sebebiyle en önde gelirken finansman sorunları az bir farkla ikinci önemli başlık halindedir. Ürün satışı ile ilgili sektörün önemli bir sorunu olmadığı bu soruya verilen cevaplardan da anlaşılmaktadır.

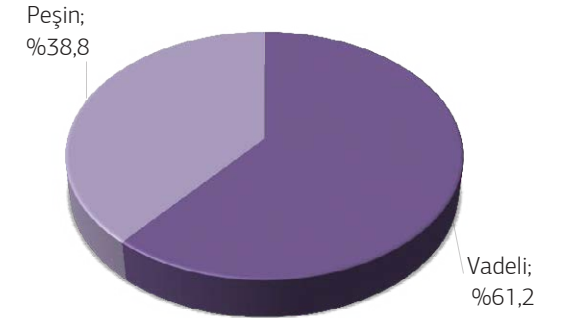
İşletmede Karşılaşılan Sorunlar

Grafik 23 İşletmede Karşılaşılan Sorunlar

Turşu üreten firmaların ürünlerini %61,2 vadeli satmakta oldukları görülmektedir. %38,8 peşin satış yapmaktadırlar. Ürünlerini vadeli satan turşu firmaları hammadde alımlarını da vadeli yapmak istemektedir. Vade konusu odak grup toplantılarında da ele alınan önemli bir sorun durumundadır.

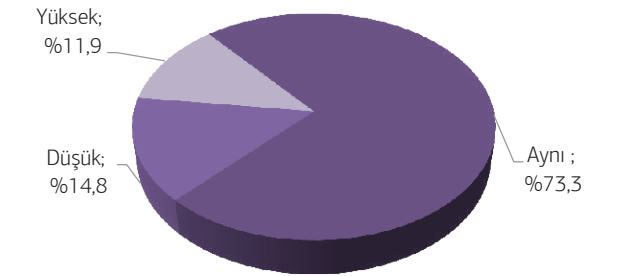
Turşu Satışında Ödeme Durumu

Grafik 24 Turşu Satışında Ödeme Durumu

%73,3 oranında turşu üreten firma üretim maliyetlerin diğer turşu üreticileriyle aynı olduğunu belirtmiştir. %11,9 oranında üretici daha yüksek maliyetlerde turşu ürettiğini belirtmiş ve %14,8 oranında üretici ise daha düşük maliyetlerle turşu ürettiğini belirtmiştir. Turşu üreten firmaların üretim maliyetlerinin birbirinden farklı olmadığını düşündükleri görülmektedir.

Firmanızın Üretim Maliyetleri Rakiplere Göre Nasıl?

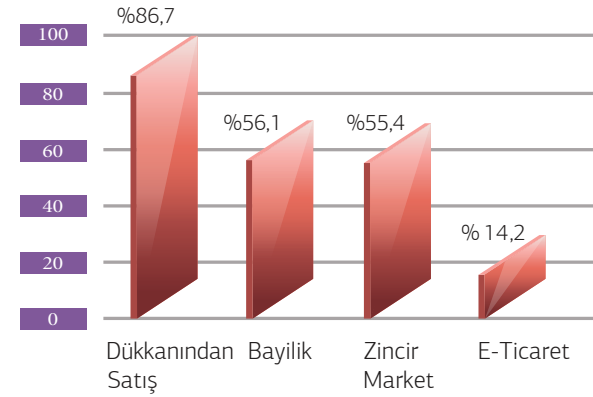
Grafik 25 Firmanızın Üretim Maliyetleri Rakiplere Göre Nasıl?

SAHA ÇALIŞMALARI

Turşu üreticilerinin %86,7'si direkt satış yolu ile ürünlerini satmaktadır. %56,1 oranında bayilik ve %55,4 oranında da zincir market satış için kullanılmaktadır. Üreticilerin yalnız %14,2'si e-ticaret yolu ile satış yapmaktadır. E- ticaret cevabı en arkada gelen sonuç durumundadır. Bunda firmaların geleneksel yapıya sahip olmalarının ve temel pazarlarının Ankara olmasının rol oynadığı düşünülmektedir.

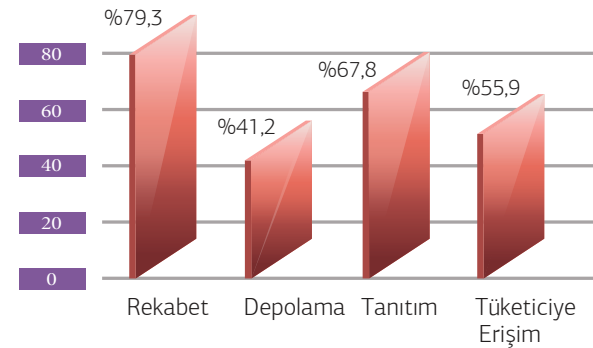
Ürün Satış Kanalları

Grafik 26 Ürün Satış Kanalları

Üretilen turşunun satış döneminde firmaların en çok karşılaştığı üç sorun tanıtım, rekabet ve tüketiciye erişim olarak ortaya çıkmaktadır. Rekabet konusu özellikle sanayi tipi turşuların fiyat avantajı sebebiyle ortaya çıkarken tanıtım ve tüketiciye erişim başlıkları firmaların markalaşma, pazarlama ve satış faaliyetlerini geliştirmeleri gerektiğini göstermektedir.

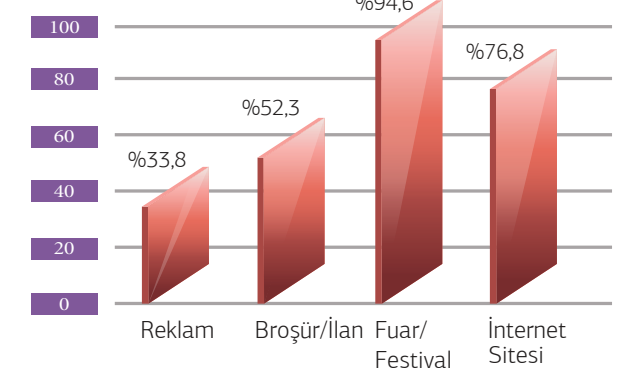
Pazarlamada Karşılaşılan Sorunlar

Grafik 27 Pazarlamada Karşılaşılan Sorunlar

Turşu üreticileri pazarlama aracı olarak festivalleri %94,6 oranında kullanmaktadır. Çubuk'ta geleneksel hale gelen Turşu Festivali hemen her turşu firmasının pazarlama olarak kullandığı bir araç haline gelmiştir. İnternet sitesi %76,8 oranla bir diğer pazarlama aracı olarak belirtilmiştir. Turşu üreticilerinin büyük bir kısmı internet sitesini tanıtım amaçlı kullanmakta ancak daha öncede belirtildiği gibi satış aracı olarak kullanmamaktadır. Broşür/ ilan ve reklam ise pazarlamada tercih edilen ancak büyük oranlara sahip olmayan araçlardır. Bu sonuçlar ilçede gerçekleştirilen festivalin tanıtım ve satış alanındaki büyük etkisini gözler önünde sermektedir.

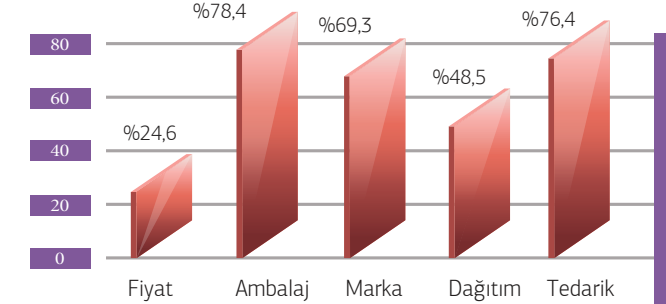
Pazarlama Araçları

Grafik 28 Pazarlama Araçları

Üretici firmalara göre pazarlama alanında en sıkıntılı oldukları konu ambalajdır. Üreticiler ürün ambalajlarının müşteri cezbetmeyi zorlaştırdığını düşünmektedir. Yine bu soruya verilen yanıtlardan Çubuklu turşu üreticilerinin markalaşma konusunda geride kaldıklarını düşündükleri de anlaşılmaktadır. Ayrıca, ürünlerin müşteriye vaktinde ulaştırılması ve ürün dağıtımındaki lojistik zincir de firmaların zorlandığı alanlar arasında ifade edilmektedir.

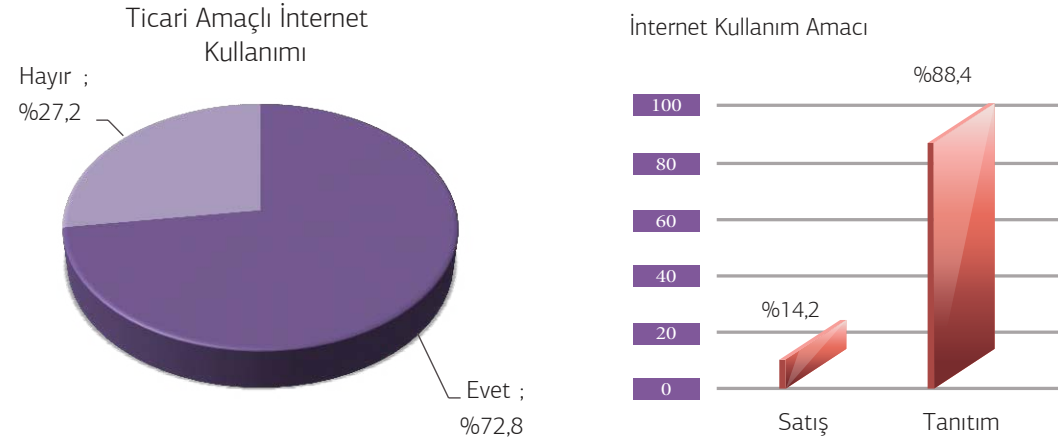
Pazarlamada Dezavantajlı Alanlar

Grafik 29 Pazarlamada Dezavantajlı Alanlar

Turşu üreten firmaların %72,8'i ticari faaliyetlerinde internetten faydalanmaktadır. Aralarından %14,2'si hem tanıtım hem satış yapmak için e-ticareti kullanmaktadır. Daha önce

de belirtildiği gibi, E-ticaret kullanımı yapan firma sayısı fazla ancak satış amaçlı kullanan firma sayısı oldukça azdır.

Grafik 30 Ticari Amaçlı İnternet Kullanımı ve İnternet Kullanım Amacı

Turşu üreticileri %74,4 oranında ürün depolama için kendilerine ait yerleri kullanmaktadır. %25,6 oranında ise kira olarak depo temin eden üretici firma bulunmaktadır. Tüm üreticiler tarafından dile getirilen yer darlığı sorunu burada kiralık depo oranının yüksekliği ile gözlenmektedir.

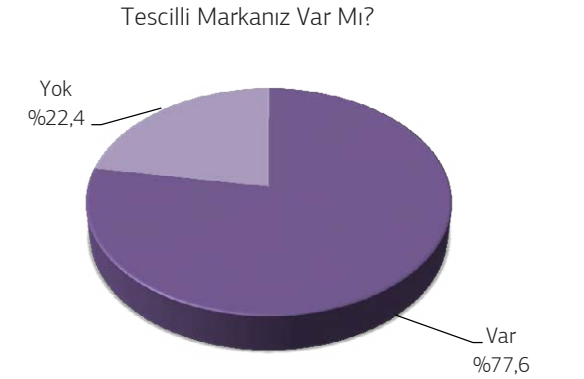
Grafik 31 Ticari Amaçlı İnternet Kullanımı ve İnternet Kullanım Amacı

Yapılan anketlere göre, turşu üreticilerinin %76,6'sı ürün sevkiyatını alıcının temin etmesiyle gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. %23,4 oranında üretici ise kendileri sevkiyatı yaptıklarını belirtmiştir.

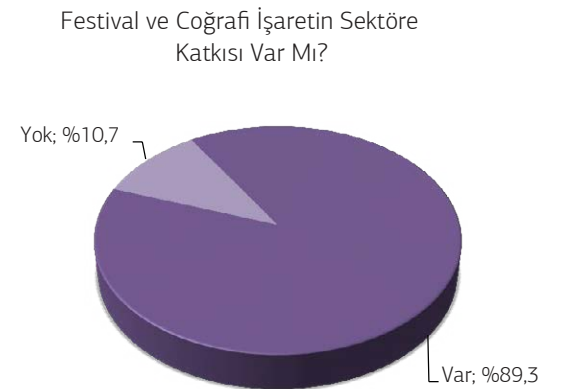
Grafik 32 Ürün Sevkiyatı

Yapılan anketlerde Turşu üreten firmaların %77,6'sının tescilli markasının olduğu belirlenmiştir ve %22,4 oranında tescilli markası olmayan üretici olduğu görülmektedir. Bu soru ile firmaların markalaşma konusuna önem verdiği anlaşılmaktadır.

Grafik 33 Tescilli Markanız Var mı?

Turşu üreticilerinin %89,3 gibi yüksek bir oranı festival ve coğrafi işaretin turşu sektörüne katkısı olduğunu düşünmektedir. Her geçen sene katılımcının arttığı festival ilçede turşu üreticileri için önemli bir pazarlama yoluna dönüşmüştür.

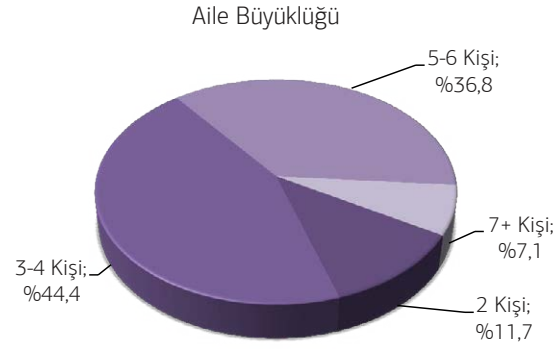

Grafik 34 Festival ve Coğrafi İşaretin Sektöre Katkısı Var mı?

ÇALIŞANLAR

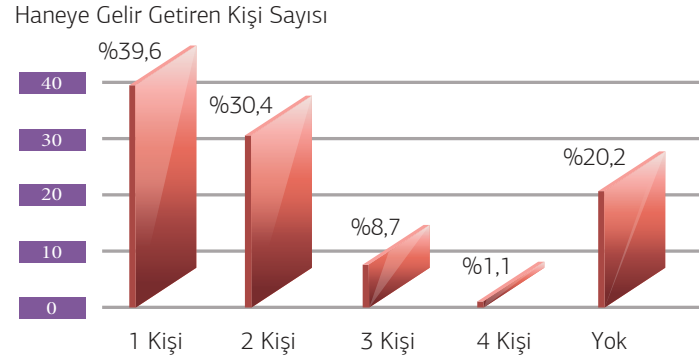

Çubuk'ta yaşayan ailelerin hane halkı büyüklüğüne baktığımızda 3-4 fertten oluşan aile sayısının %44,4 oranıyla ilk sırada olduğu görülmektedir. 5-6 fertten oluşan aileler de %36,8 orana sahiptir. 2 kişilik aileler %11,7 ve 7'den fazla ferde sahip aileler %7,1 gibi düşük oranlardadır. 3-6 fertten oluşan aile sayısının yaklaşık %80 orana sahip olması Çubuk'ta 2 veya 3 çocuktan oluşan klasik aile yapısının devam ettiğini göstermektedir.

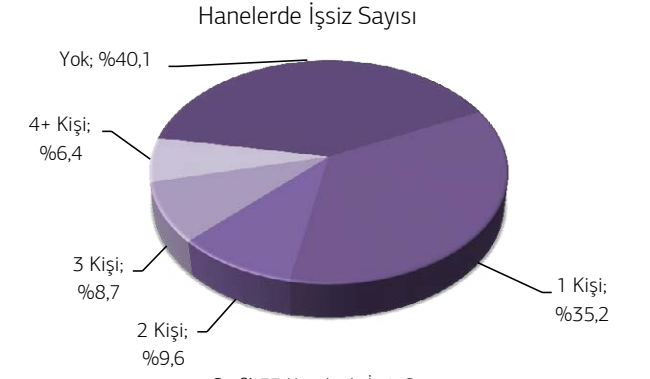
Grafik 35 Aile Büyüklüğü

Anket katılımcıları arasında 1 ferden gelir getirdiği haneler %39,6 ile en yüksek orana sahiptir. Çubuk aile yapısında aile reisinin çalıştığı ve kadınların ev hanımı olduğu bu oranla ortaya çıkmaktadır. Onu takiben 2 ferden gelir getirdiği hane oranı ise %30,4 oranına sahiptir. 3 kişinin gelir getirdiği haneler %8,7 ve 4 kişinin gelir getirdiği aileler %1,1 oranlarına sahiptir. Hiç bir gelir sahibi olamayan ailelerin oranı ise %20,2'dir. Bu ailelerin yaşlılar ve işsizleri temsil ettiği anlaşılmaktadır.

Grafik 36 Haneye Gelir Getiren Kişi Sayısı

Ankete katılanlar arasında işsiz ferdin olmadığı hane oranı %40,1 olarak görülmektedir. Klasik aile yapısına sahip hanelerde kadınların ev hanımı olması ve iş aramamaları işsiz olarak değerlendirilmediklerini de göstermektedir. İlçedeki ailelerin %35,2'sinde 1 kişi işsiz olarak belirtilmiştir. İş arayan ve çalışabilir işgücünün ilçede yoğun olduğu anlaşılmaktadır.

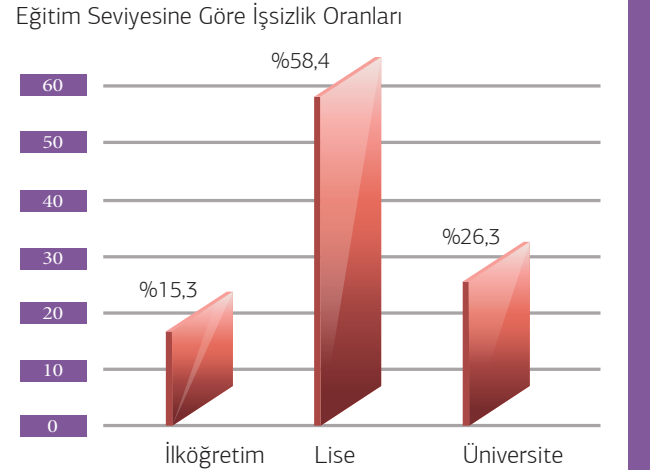
Grafik 37 Hanelerde İşsiz Sayısı

Anketlerle tespit edilen işsizlerin %77,8'i 18-29 yaş aralığındadır. 30-44 yaş aralığındaki grup %12,4 ve 45 üstü yaş grubu %9,8 orana sahiptir. Genç işsiz kesimin en yüksek oranda olması Çubuk ilçesinde çalışabilir işgücünün fazla olduğunu da ortaya çıkarmaktadır.

Grafik 38 İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Anket katılımcıları arasındaki işsiz kesim %58,4 oranı ile lise mezunlarından oluşmaktadır. Üniversiteli işsiz oranı ise %26,3 olarak görülmektedir. Eğitim seviyesi ilköğretim olan işsiz kesim %15,3 orana sahiptir. Lise mezunu işsiz sayısının fazla olması mesleki niteliğe sahip işgücünün az olduğunu ve nitelikli işgücünün yetiştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, üniversite mezunu işsiz oranının düşük olmasında bu kişilerin Çubuk dışında eğitim gördükten sonra iş arayışlarına da ilçe dışında devam etmelerinin rolü vardır.

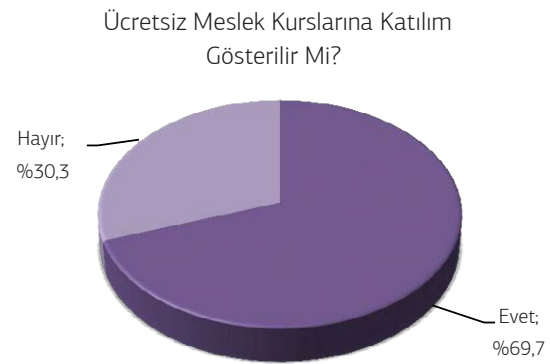

Grafik 39 Eğitim Seviyesi ne Göre İşsizlik Oranları

ÇALIŞANLAR

Anketlere göre, işsizler arasında ücretsiz meslek kurslarına katılım göstereceğini belirten kişi oranı %69,7 olarak ölçülmüştür. İşsiz kesimin büyük bir kısmının mesleki nitelik kazanmak için istekli olduğu anlaşılmaktadır.

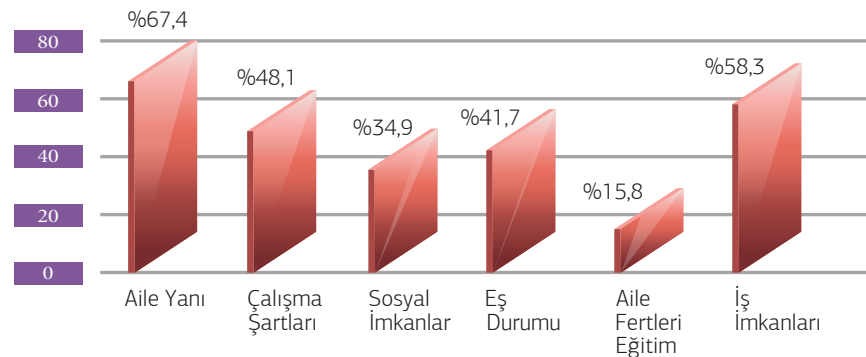

Grafik 40 Ücretsiz Meslek Kurslarına Katılım Gösterilir Mi?

Grafik 41 İşsiz Kesimin Yaşam Alanı Tercihi

Yaşam Alanı Tercih Nedenleri

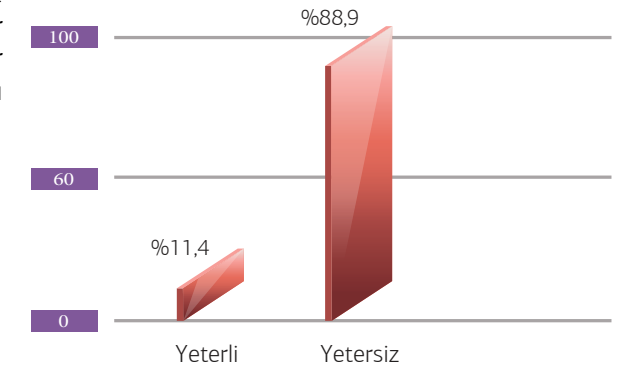
Grafik 42 Yaşam Alanı Tercih Nedenleri

Anketlerin sonuçlarına göre Çubuk'ta yaşayan işsizlerin %48,4 oranına sahip kısmı yine Çubuk'ta yaşayamaya devam etmek istemektedir. %17,8 oranına sahip kısmı ise Ankara ve benzer illerde yaşamayı tercih edeceğini belirtmiştir. Yaşam alanı tercih nedenlerini etkileyen faktörlere bakıldığında ise aile yanında olma nedeni %67,4 oranı ile en fazla belirtilen faktör olmuştur. Geniş ailesinin yaşadığı yerde kalmak isteyen Çubuklu sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. İş imkanları ve çalışma şartları birbirlerine yakın oranlara sahiptir ne-

Anketlere katılan ilçe halkının %88,9'u yani oldukça büyük bir kısmı kamu yöneticilerinin işsizlik sorununu çözmek için girişimde bulunmadıklarına ve işsizlik ile yeteri kadar mücadele etmediklerine inanmaktadır. Diğer anketlerde de benzer sonuçlar çıktığının altı çizilmelidir.

denler olarak görülmektedir (Sırasıyla %58,3 ve %48,1). Sosyal imkanlar ve eş durumu ise yine yaşam alanı tercih nedenleri olarak birbirlerine yakın oranlardadır (Sırasıyla %34,9 ve %41,7). Aile fertlerinin eğitim olanaklarından faydalanması için yaşam alanı tercihi ise oldukça az bir orana sahiptir (%15,8). Grafiklerden de anlaşılabacağı gibi Çubuk halkı yaşadıkları yeri bırakmak istememekte ancak iş imkanları yüzünden gerekirse göç edecekleri ortaya çıkmaktadır.

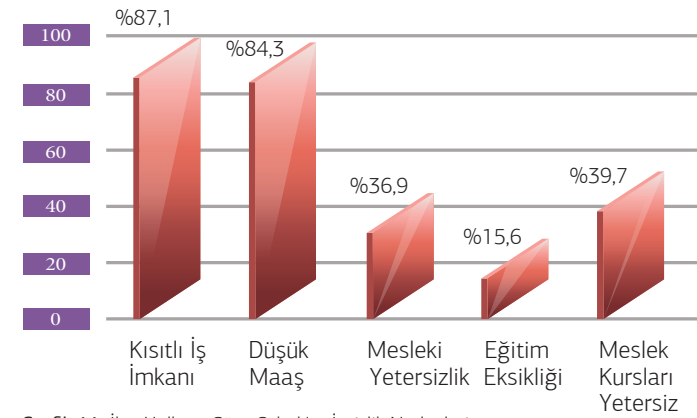
İlçe Halkına Göre Kamu Yöneticilerinin İşsizlikle Mücadelesi

Grafik 43 İlçe Halkına Göre Kamu Yöneticilerinin İşsizlikle Mücadelesi

İşsizliğin temel nedenleri arasında en çok ifade edilen faktör kısıtlı iş imkanları olmuş ve onu takip eden bir diğer neden ise düşük maaşlar olarak belirtilmiştir (Sırasıyla %87,1 ve %84,3). Daha önce de belirtildiği gibi, ilçe halkı ilçedeki işsizliğin temel nedeni olarak iş imkanının olmadığını düşünmektedir. %39,7 oranı ile meslek kurslarının yetersizliği ve %36,9 oranı ile mesleki yetersizlik birbirine yakın oranlardaki nedenler olarak ortaya çıkmaktadır. Son olarak eğitim eksikliği de %15,6 oranı ile işsizliğin nedeni olarak belirtilmiştir. İlçe halkının işaret ettiği nedenler işgücünün mesleki niteliklere sahip olması gerektiğini göstermektedir.

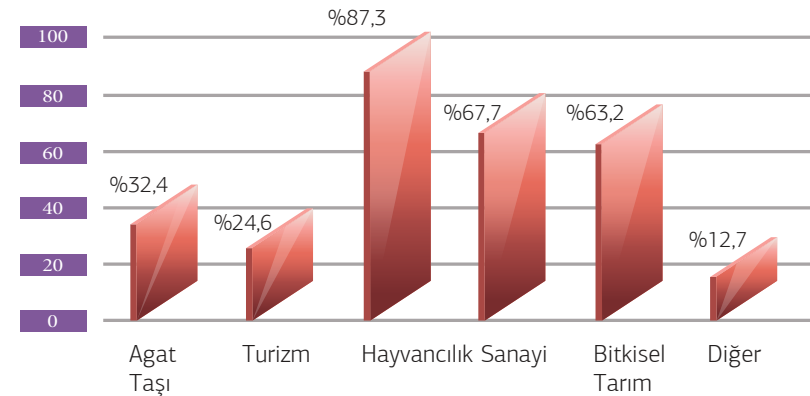
İlçe Halkına Göre Çubuk'ta İşsizlik Nedenleri

Grafik 44 İlçe Halkına Göre Çubuk'ta İşsizlik Nedenleri

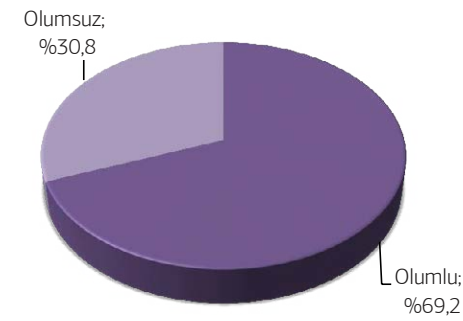
Yapılan anketlere göre Çubuk halkının %87,3'ü turşu sektörünün dışında istihdam potansiyeli yüksek olarak hayvancılık sektörünü görmektedir. İlçedeki temel ekonomik faaliyetlerden biri olan hayvancılık son yıllarda ilçede gerileme gösterse de ilçe halkı hala hayvancılık sektöründe potansiyel iş imkanlarının olduğuna inanmaktadır. Sanayi ve bitkisel tarım sektörleri birbirlerine yakın oranlara sahip ve istihdam potansiyelinin olduğuna inanılan sektörler olarak belirtilmiştir (Sırasıyla %67,7 ve %63,2). Çubuk ilçesine ait Agat taşı ve turizm ise kısmen düşük oranlarda istihdam potansiyeline sahip sektörler olarak görülmektedir.

İlçe Halkına Göre Turşu Dışında Hangi Sektörler İstihdam Sağlar?

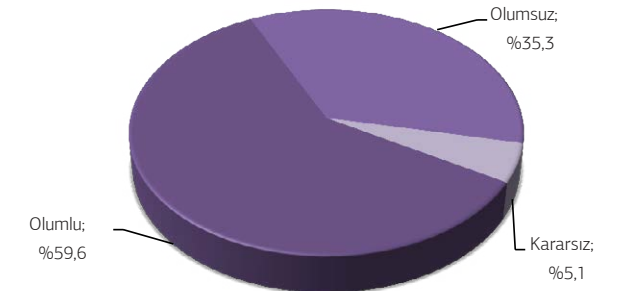
Grafik 45 İlçe Halkına Göre Turşu Dışında Hangi Sektörler İstihdam Sağlar?

Kadınların Çalışmasını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Grafik 46 Kadınların Çalışmasını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Kadınların Çalışması Aileyi Nasıl Etkiler?

Grafik 47 Kadınların Çalışması Aileyi Nasıl Etkiler

Ankete katılan Çubuk halkı, kadınların çalışmasını %69,2 oranında olumlu bulmaktadır. Olumsuz olarak yanıt vermiştir. Anketlere göre ilçede kalmasına etkisinin olmadığını belirten Çubuk-kadın istihdamına yönelik yapılan veya yapılacak çalışmalara halkın direnç göstermeyeceği görülmektedir. Ayrıca, kadınların çalışmasının erkeklerin işsizlik oranı ise %35,3 olarak ortaya çıkmıştır. Bu konuda %5,1'lik orandaki kesim ise kararsız olarak yanıt vermiştir. Anketlere göre ilçede kalmasına etkisinin olmadığını belirten Çubuk-kadın istihdamına yönelik yapılan veya yapılacak çalışmalara halkın direnç göstermeyeceği görülmektedir.

ODAK GRUP TOPLANTILARI VE ÇALIŞTAY

Proje ile Çubuk turşuculuk sektörünün asıl aktörleri olan turşu imalatçıları ve hammadde üreticilerinin sektörde karşılaştıkları sorunları tespit etmek, bu sorunların kaynakları saptamak ve kategorize ederek çözüm önerilerini de belirleyebilmek adına imalatçılar ve çiftçilerin katılım sağladığı odak grup toplantıları yapılmıştır. Ayrıca turşuculuk sektörü ile ilgili tüm paydaşların katıldığı bir Çalıştay da düzenlenmiştir.

Proje kapsamında toplam 5 adet odak grup toplantısı gerçekleştirilmiştir. Turşuculuk sektöründe bulunan imalatçılar ve çiftçiler için düzenlenen 2'şer odak grup toplantılarında sektördeki mevcut sorunlar ve çözüm önerilerinin ortaya çıkması sağlanmıştır. Bu toplantılara proje ekibi haricinde 10-12'şer paydaş katılım göstermiştir. Katılımcılar arasında Çubuk Belediye Başkanı, Belediye proje ekibi, proje teknik danışmanları, gönüllü Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğretim üyeleri, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı uzmanları, proje iştirakçisi Çubuk Turşu Sebze Meyve ve Ekolojik İşletme Kooperatifi Başkanı yanında büyük ve küçük ölçekli turşu imalatçıları, çeşitli kamu ve sivil toplum kuruluşu yöneticileri, çiftçiler ve sektör çalışanları yer almıştır. Hem turşuya yönelik çiftçilik, hem de turşu imalatı yapan kişiler ise her iki odak grup toplantısına da katılım göstermiştir.

Turşu imalatçıları ile yapılan odak grup toplantılarında hammadde tedarik sürecinde yaşanan sıkıntılar, işgücü sorunları, satış ve pazarlama durumları, depolama ve yer sorunları gibi birçok konu ele alınmıştır. İlgili paydaşların fikirlerini dile getirdiği toplantıda sorun olarak belirttikleri her konu için çözüm önerileri de alınmıştır. Çiftçiler ile yapılan odak grup toplantılarında ise üretim miktarı, ekilebilir alan, üretilen ürün çeşitleri, üretim ve satışta karşılaşılan sorunlar tespit edilmiş

ve ilgili paydaşların çözüm önerileri alınmıştır. Toplantılarda ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri değerlendirilerek bu raporda sunulmuştur.

Son olarak, düzenlenen çalıştayda turşuculuk ve sektördeki ilgili paydaşların bir arada katılım sağlamasıyla sektördeki önemli sorunlar ve çözüm önerileri tespit edilmiştir. Turşu sektöründe imalatçı, çalışan, yönetici, çiftçi gibi

birçok paydaş çalıştayda uygulanan çalışma ile bağımsız olarak fikir ve önerilerini paylaşma şansı bulmuştur. Gruplar halinde farklı masalarda oturan ilgili paydaşlar, bireysel olarak öneri ve sorun göstergelerine diledikleri kadar fikir yazarak değerlendirme aşamasında kullanılması için veri sağlamışlardır. Her grubun en fazla yazdığı ve seçtiği sorun ve öneriler daha fazla dikkate alınarak tüm veriler incelenmiş ve analizleri yapılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

İSTİHDAM

İşgücü piyasası analiz çalışmalarının temel hedefi o coğrafyada sektörel bazda işgücü piyasasına ilişkin en gerçekçi ve güncel durumu belirlemek, yörenin istihdam yapısını ortaya koymak, sektörlerin ihtiyaç duyduğu iş gücünü tespit etmek, işsizlikle mücadele çalışmalarının etkinliğini artırmaya yönelik yapılacak çalışmalara yön verecek verileri ortaya koymaktır. İşgücü piyasasının özelliklerini sosyal ve ekonomik göstergeler doğrultusunda sektörel bazda analiz edilmesi, incelenen yörenin istihdam düzeyinin artırılabilmesi için gerekli olan politika ve stratejilerin belirlenmesine yardımcı olacaktır.

Proje kapsamında işgücü piyasasının mevcut durumu, işgücü arz ve talebinin yapısı, temininde güçlük çekilen meslekler ve sektörel yapıdaki değişimlere bağlı olarak yeni iş alanlarının belirlenmesi amacıyla işveren, çalışan ve işsizlere yönelik anket formları hazırlanmıştır. Ayrıca ilgili konularda işgücünü etkileyen değişimler, bu değişimlerin fırsat ya da tehdit oluşturup oluşturmadığı, bunlara karşı üstün ve zayıf yönler ile bu değişimlere yönelik gerek karar alıcıların gerekse de sektörlerin gelişim görevlerinin neler olması gerektiği konularında sektör temsilcilerinin görüşleri doğrultusunda veri ve bilgi sağlanmıştır.

ÇUBUK İSTİHDAM PİYASASI

İlçenin nüfusun yapısına bakıldığında genç bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Toplam nüfusun önemli bir kısmı 35 yaş ve altından oluşmaktadır. Bu yapı her ne kadar genç ve dinamik bir insan kaynağı varlığına işaret ediyor olsa da, bu nüfusa yönelik yeni sosyal hizmet yatırımları ve istihdam alanları yaratma ihtiyacını da gündeme getirmektedir.

İlçede yeterli istihdam yaratma konusunda sıkıntı yaşanması sebebiyle İlçe önemli oranlarda göç vermektedir. Bu orandaki göçün en önemli sonucu, nüfus artış hızının son derece düşük olması ve hatta negatife düşmesidir. Zaten ilçe nüfus artış hızının ülke ortalamalarının çok altında olması bunun bir göstergesidir. Öte yandan, makro ölçeğe bakıldığında dünyada genç işsizliği 2008 yılındaki krizle birlikte çok ciddi seviyelere ulaşmıştır. Türkiye’de genç işsizlik oranlarının AB 27 ve AB 15’ten daha düşük seviyelerde olması olumlu olmakla birlikte yine de yüksek oranlarda işsizlik üzerinde düşünmek gerekmektedir. Türkiye’de gençlerin işgücüne katılma oranları ve istihdam oranları 2000 yılına kıyasla azalmıştır. Genç işsizlik oranları 2000 yılına göre artmıştır. 2008-2009 kriziyle birlikte genç işsizlik oranı Türkiye’de zirve noktasına ulaşmıştır. Genç işsizlik oranı 2009 yılından itibaren azalışa geçmiştir.

Anket kapsamında incelenen faktörlerden biri çalışanların memnuniyetleridir. İstifa eden çalışanların büyük çoğunluğu işlerinden kişisel nedenler, daha iyi çalışma şartlarına sahip olma istekleri, sosyal imkanlar sebebiyle il merkezinde yaşama istekleri, maaş durumları ve sosyal güvence eksiklikleri gibi nedenlerle kendi istekleriyle ayrılmaktadır. İlçede faal işletmelerin ise çalışanlarına ihtiyaç duyulması halinde eğitim verme konusunda istekli oldukları belirlenmiştir. Ancak işletmeler bu tarz eğitim faaliyetleri için kaynak ayırmak konusunda aynı ölçüde istekli değildir. Bununla birlikte, işletmelerin çalışanlarına eğitim verme zorunluluğu duymamalarının asıl nede-

ni ise çalışan talebinin çoğunun özel mesleki bilgi gerektirmeyen pozisyonlarda olması ile açıklanabilir.

İşletmelerin işe alım tercihlerine bakıldığında referansın ön planda olduğu görülmektedir. Referanstan sonraki temel kaynak ise çalışanlar tarafından özgeçmiş ile yapılan başvurulardır. İŞKUR’dan veya mesleki eğitim kuruluşlarından sağlanan işgücünün payının son derece düşük olması dikkat çekicidir. Ancak bu durum kırsal alandaki ilişki yapısı sebebiyle ülkemizin birçok yöresinde benzer biçimde gözlenmektedir.

İstihdam talebi ve çalışanların genel kadın – erkek ayrımı yaklaşımı incelendiğinde, işletmelerin talebi ve çalışanların görüşünün erkek çalışan tercih edilmesi şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Bunda ilçenin taşrada bulunması ve geleneksel kültürün etkilerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ancak anket ve odak grup detaylarına inildiğinde Çubukluların kadınların çalışmasına karşı olmadığı; ancak haneye gelir sağlayıcı rolü daha ağır olan erkeklerin işsizlik sorununun daha öncelikli ele alındığı anlaşılmaktadır.

İşletmelerce tüm pozisyonlar için askerlik yükümlülüğü olmayan aday istenmektedir. Bu durum, iş arayan kadınlar için belirleyici bir değişken olmamakla birlikte; lise ve üniversiteden mezun olan erkeklerin istihdam edilebilirlikleri açısından önem taşımaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen faktörlerden biri de çalışanların kişisel özellikleri ile ilgilidir. Anket kapsamındaki işletmelerde tam zamanlı ve sürekli çalışanların kişisel özellikleri incelendiğinde, pozisyon ayrımı olmaksızın çalışanların büyük çoğunluğunun erkek olması ve daha önce çalıştıkları işletmelerde edindikleri tecrübenin fazla olması genel anlamda sektörün tecrübeye değer veren bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte erkek çalışanların neredeyse tamamının askerlik yükümlülüklerini yerine getirdikleri ve çoğunlukla evli oldukları bilinmektedir. Dolayısıyla iş arayan erkek işsizlerin, sektör ayrımı ve işgücü talep niteliklerinden bağımsız olarak öncelikle askerlik yükümlülüklerini yerine getirmeleri gerektiği ifade edilebilir. Askerlik yükümlülüğü bulunmayan işsizlerin ise ilgilen-

dikleri pozisyonun veya sektörün taleplerini karşılayacak seviyede tecrübe sahibi olmaları istihdam edilebilirliklerini arttıracaktır.

İstihdam edilen çalışanların eğitimleri seviyeleri incelendiğinde büyük çoğunluğunun lise ve altı eğitime sahip oldukları görülmektedir. Birçok çalışanın 3 yıl veya daha uzun süredir aynı işyerinde çalıştığı tespiti göz önüne alındığında ise işgücü ihtiyacının önemli bir kısmının mesleki nitelik gereksinimi yüksek olmayan, genel pozisyonlar olduğu ifade edilebilir.

Çalışanların iş memnuniyeti konusunda ise Çubuk, olumlu bir profil çizmektedir. Anket katılımcılarının %67'si, başka iş arayışında olmadıklarını ifade etmiştir. Ancak bu durum, ilçede istihdam alternatiflerinin darlığı ve ortalama işgücünün eğitim seviyesinin düşük olmasının da bir sonucu olabilir. Diğer bir anlatımla, lise ve altı eğitim seviyesine sahip kişilerin iş bulma konusunda sahip olduğu alternatiflerinin kısıtlılığının, zorunlu bir memnuniyet yaratmış olduğu söylenebilir.

İşsizlerin işsiz kalma nedenleri incelendiğinde; % 63'ünün kişisel nedenlerden dolayı kendi istekleri ile, % 14'ünün işveren tarafından feshi ile, % 14'ünün de iş hacmine bağlı olarak işyerinin kapanması veya küçülmesi sebebi ile işsiz kaldıkları görülmektedir. İstifaların önemli bir nedeni, sosyal güvenlik kaydı veya maaş konularındaki beklentilerin karşılanmamış olmasıdır. Ayrıca işsizlerin işlerinden ayrılmasında kişisel sebeplerle istifanın yüksek olması, işgücünün "benzer ücretle nerede olsa iş bulurum" düşüncesinden kaynaklandığını düşündürmektedir.

Ankete katılan çalışanların yalnızca %7'sinin son bir yılda istihdam edildiği ve halen tecrübesiz sayılabileceği söylenebilir. Bu da ilçedeki işyerlerinin çoğunun geçmiş yıllardaki istihdamlarıyla faaliyetlerine devam ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla, yeni istihdam olanağının ancak yapılacak yeni yatırımlarla mümkün olabileceği düşünülmektedir. Odak grup ve çalıştaylara katılan işletmelerden alınan bilgiler doğrultusunda, bundan sonraki istihdamın mesleki niteliğe bağlı olacağı söylenebilir. Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışan işgücünün istihdamı ise mevcut işletmelerde kapasite artışı ile sağlanabilir.

Öte yandan, işletmelerin büyüme ve yatırım beklentileri göz önüne alındığında, işgücünün eğitimi gereksinimi ile tutarsızlıklar ortaya çıkmaktadır. Çoğu işletme öncelikle çalışanları-

na eğitim vererek altyapısını güçlendirmeyi yeni yatırımlar için bir şart olarak görmekteyken gelecek projeksiyonları sorulduğunda önemli bir büyüme beklemedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca, işletmelerin yatırım ve eğitim konularında fizibilite çalışması yapan veya belli bir plana bağlı kalarak girişimlerde bulunan bilinçli işletmeler olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Bunda işletmelerin çoğunun aile işletmesi olması ve mikro veya küçük ölçekli işletmeler olmasının rol oynadığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak işletmelerin bulunduğu sektörlerin makroekonomik dengeler ışığında yüksek büyüme potansiyeline sahip olmadığı ve işletmelerin kurumsal yapılarının yeni yatırımları ile önemli ölçüde yeni istihdam yaratma kapasitelerini düşürdüğü söylenebilir.

ÇUBUK'TA TURŞUCULUK

ÇUBUK TURŞUCULUK
SEKTÖR VE İSTİHDAM
ANALİZİ

TURŞUCULUK

Gerçekleştirilen odak grup toplantıları ve çalıştaylarda birçok sorun tespiti ve çözüm önerisi ortaya çıkmıştır. Proje ekibi ve danışmanlar tarafından, paydaşlarca dile getirilmeyen konuların eklenmesi veya ifade edilen konuların çıkarılması gibi müdahalelerden kaçınılmıştır. Ancak tüm tespit ve öneriler bazı temel kriterlerle değerlendirilerek bir karara varılmıştır. Burada amaç çıkarılacak yol haritasının planlama felsefesine uygun biçimde uygulanabilirliğinin ve gerçekliğinin sağlanmasıdır.

Yapılan değerlendirmede sorunların gerçekliği ve birden çok aktörü ilgilendirmesi öncelikli olarak aranan özelliktir. Bunun yanında bazı durumlarda ilgili sorunun temel sebebinin paydaşların davranışları veya dışsal faktörler olmasına göre de ifadelerin rafine edilmesi gerekmiştir. Çözüm önerilerinin ise uygulanabilirliği ve kaynakların etkin kullanımı perspektifi öncelikli olarak gereksinim duyulan özelliklerdir. Bu çerçevede kamu politikaları ve hayatın genel akışında yazılı olan ve olmayan kurallara uygun olmayan öneriler ya ana fikri bozmayacak biçimde revize edilmiş ya da yol haritasına dahil edilmemiştir. Sonuç olarak, yapılan çalışmalarda dile getirilen tüm tespit ve öneriler aşağıda tartışılmış ve bazıları yol haritasında yer alırken, bazıları yer almamıştır.

ÇUBUK'TA TURŞUCULUK

Tüm toplantılarda dile getirilen en önemli husus üretim yeri sıkıntısı olarak ortaya çıkmaktadır. Anket çalışmalarındaki açık uçlu sorularda da ifade edilen bu sorun, turşunun üretimi ve depolanması noktasında imalatçıların yer sıkıntısı yaşamasından kaynaklanmaktadır. Turşu imalatçıları üretimlerini belirleyen en önemli etken olarak bu kapasitelerine işaret ederken çiftçiler turşu hammadde ekim alanı belirlerken veya satış döneminde kendilerinin en çok bu kısıtla yüz yüze geldiğini ifade etmiştir. Ayrıca imalathanelerin zaman içerisinde kapasite açısından büyümesi ancak fiziki alanın büyümemesinin mevzuata uyum konusunda sorunlara yol açtığı da çalışmalara katılan kamu görevlileri tarafından dile getirilmiştir. Bu sorun sebebiyle imalatçıların depolama için gıda üretim mevzuatına uygun, güneş almayan, taşınabilir bidonlar kullanarak atölyeleri dışına da turşu kurdukları anlaşılmıştır. Tüm paydaşlarca ifade edilen bu sorunun imalathanelerin genişleyebilecek alanlarda kurulmamış olması ile çözümü zor bir hale gelmektedir. Çubuk Belediye Başkanı Sn. Tuncay ACEHAN, bu sorunun çözümüne yönelik olarak ilçeye bir Turşuculuk Organize Sanayi Bölgesi kurulması çalışmalarını görevle gelmeleriyle birlikte hızla başlattıklarını ve mevcut durumda böyle bir alanın tespiti için ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yürütüldüğünü ifade etmiştir. Hedeflenen büyüklükte bir organize sanayi bölgesi kurulması halinde üreticilerin daha geniş alanlarda üretim yapmaları ve kapasitelerinin artması

yanında gıda üretim mevzuatına uyumun da kolaylaşması beklenmektedir.

Turşu üreticilerinin ölçekleri sebebiyle birçoğunun hammadde ve ürün analizi yapacak laboratuvarlara sahip olmadığı anlaşılmıştır. Mevzuat gereği olan numune saklanması ve analizlerin bağımsız laboratuvarlardan hizmet alımıyla gerçekleştirildiği ifade edilse de bu laboratuvarların Çubuk'ta bulunmaması süreci zorlaştıran ve maliyet artıran durumlar olarak değerlendirilmektedir. Bu durumun sebepleri sorgulandığında, yaşanan hızlı büyüme ve getirdiği sorunlar göze çarpmaktadır. Çubuk tur-

şusuna talebin geçtiğimiz yıllarda kaydettiği artış bu üreticilerin de hızla büyümesine ancak bu büyümeyi destekleyecek üretim faktörlerini kurmakta zorlanmalarına yol açmıştır. Ayrıca, üreticilerin birçoğunun kurumsallaşamaması da yine bu duruma yol açan etmenlerden birisidir. Ancak gerek gıda üretim mevzuatı, gerekse kalite kontrol yaklaşımları hammadde, üretim bileşenleri, yarı ürün ve nihai ürünlerin analizlerinin yapılmasını gerektirmektedir. İlçede yetkin bir laboratuvarın kurulmasıyla mevzuata uyum kolaylaşırken belirlenen kalite standartlarına uymayan hammadde kullanımı gibi sorunlar çözülecek ve son üründe kalite

ve tat standardizasyonu mümkün olacaktır. Bunlar da Çubuk Turşusu'nun markalaşmasını ve pazardaki talebin artmasını kolaylaştıracak gelişmelerdir.

Turşu imalatçılarının önemli bir kısmı bu veya benzer alanda lisans veya üstü seviyede eğitim almamış, ticari bilgileri ve girişimcilikleri sayesinde sektöre girmiş kişilerdir. Firmaların çoğunun mikro veya küçük işletme sınıfında yer alması da eklendiğinde üreticilerin kurumsallaşma konusunda vizyonlarının geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Birçok firma sahibi modern yönetim teknikleri kullanmadan, önemli destekleyici aktivitelere gereken ilgiyi göstermeden faaliyetlerini sürdürmektedir. Ülkemiz ekonomik ve ticari yapısıyla uyum içerisindeki bu tablo ise firmaların geleceğe dair projeksiyon geliştirememesi ve bariz olmayan alanlardaki verimlilik ve karlılık kaybının engellenememesi gibi sorunlar doğurmaktadır. Saha çalışmalarında birçok üreticinin satış gibi bir sorunları olmadığını ifade etmeleri imalatlarının tümünü satmaları sayesinde. Bu durum firmaların kısa vadede verimlilik yerine kapasite artırma hedefine yönelmesine sebep olmakla birlikte, Çubuk Turşusu'nun hedefi doğrultusunda ulusal ve hatta uluslararası rekabet ortamına çıkıldığında firmaların ciddi sıkıntılarla karşılaşmasına yol açabilecektir. Girişimcilik ve KOBİ'lere yönelik tüm araştırmalarda da değinildiği üzere, işletmenin ilk yıllarında büyümeye odaklanıp hayatta kalmasını takiben verimlilik ve kurumsallaşmaya yönelmesi hayati öneme sahiptir. Bu konularda gelişim kaydedilmezse firmanın

büyümesiyle artan giderler ve ticari ilişkilerin yönetimi yanında nakit akışı krizleri veya rakiplerin hamlelerine cevap verilememesi gibi sorunlarla karşılaşılabilen ve şirketin iflasına varan ölçekte sorunlar yaşanabilmektedir. Dolayısıyla, turşu üreticisi firma yöneticilerinin modern şirket yönetim bilgilerini ve vizyonlarını geliştirmeye katkı sağlayacak eğitim, seminer vb. etkinlikler gerçekleştirilmesi sektörün uzun vadeli rekabet avantajı edinmesine katkı yapacaktır.

Turşu imalatçılarının kurumsal statüleri incelendiğinde, büyük kısmının gıda üretim izni veya bir tüzel kişilik çatısına sahip olmadan üretim yaptıkları görülmüştür. Bu durum, talebi hızla artan ürünlerde gözlenen bir olgu olarak başka yörelerde de gözlenebilmektedir. Ancak hem mevzuat açısından, hem gıda güvenliği ve etik açısından, hem de sektörün güçlenmesi açısından üreticilerin formal yapılar kurmaları ve kayıt altına girmeleri gerekmektedir. Çünkü kurumsal ve mevzuata uygun olmayan üreticilerin kalite standardizasyonu sağlaması, gıda hijyenini kontrol altında tutması ve büyümesi ciddi zorluklara gebe. Ayrıca, bu tarz kayıt dışı üreticiler kayıt altındaki üreticilerin karşılaştığı genel idari giderlerden kaçınabildikleri için haksız rekabet avantajı elde etme ve fiyat politikası gibi eksenlerde yıkıcı rekabet sergileme gibi durumlar ortaya çıkarabilmektedir. Her ne kadar bu üreticilerin bazılarının kayıt altındaki üreticilere taşeron üretim yaptığı tespit edilmiş olsa da profesyonel anlamda takip edilmeyen üretim süreçlerinin yukarıda anılan risk faktörlerinde önlenmesi güç

sonuçlar doğurmaya meyilli olduğu aşikardır. Bu nedenle, ilçenin ve genel olarak Çubuk Turşusu'nun geniş pazarlara erişimini kolaylaştırmak üzere üreticilerin kayıt altına alınmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirmesi önemli bir gereksinim olarak mülhaza edilmektedir.

Üreticilerin tüm saha çalışmalarında ifade ettiği önemli bir sorun grubu hammadde tedarik ve kalitesinde yaşanan sıkıntılar olarak gözlenmiştir. Çiftçilerin fazla tarımsal ilaç kullandığı, bazı durumlarda çiftçilerle yapılan sözlü anlaşmalara uyulmadığı, çiftçilerin kullanılan tarımsal metotlar konusunda üreticilere yeterli bilgi vermediği gibi sıkıntılar

dile getirilmiştir. Bu sorunlar kurulan turşuların kalite ve lezzetini veya hammadde tedariki ve dolayısıyla üretim kapasitesini olumsuz etkileyen unsurlar olarak firmalara zarar vermektedir. Bu konunun basit bir çözümü bulunmamakla birlikte ilerleyen kısımlarda da yer alan zirai ilaç kullanımının azaltılması, çiftçilerin bilgilendirilmesi ve turşu üreticileri ile çiftçilerin daha yakın ilişkiler içerisinde çalışma yapmasının sağlanması gibi faaliyetler bu sorunların çözümüne katkı sağlayacaktır. Ayrıca, verdiği sözleri yerine getirmeyen veya yanlış bilgi veren çiftçilerle karşılaşılması durumunda üreticilerin birlikte hareket ederek bir cevap vermesinin sağlanması da sağlıklı

işbirliğini zedeleyecek böylesi davranışların önünü kesecektir.

Turşu işletmeleri finansmana erişim ve alternatif finansman kaynaklarından faydalanma konusunda zayıf bir görüntü çizmektedir. Saha çalışmalarına katılan işletmelerin çoğu, ana faaliyet finansmanlarını özkaynakları ile gerçekleştirdiklerini, kredi kullanımının çok yaygın olmadığını ve kullananların da düşük ölçekli kredi kullandığı ifade edilmiştir. Bu tablo ülkemiz KOBİ'lerinin çoğunda gözlenen bir duruma işaret etmektedir. Bunda vergi sistemimiz ve bürokratik sorunlar sebebiyle birçok KOBİ'nin tam ve etkin biçimde kayıt tutmaması sebebiyle bankalarca düşük kredibiliteli olarak değerlendirilmesi bir etmendir. Ancak ticari faaliyetlerin büyümesi ve pazardaki fırsatların değerlendirilmesi için tamamen özkaynak odaklı strateji geliştirilmesi fırsatların kaçırılmasına yol açan bir yaklaşımdır. Ancak kültürümüz ve geçmişten gelen alışkanlıklarımız, mikro ve küçük işletmelerin bu tarz davranmasına sebep olmaktadır. Oysa Çubuk Turşusu'nun sahip olduğu potansiyel ve rekabet şartlarının durumu sektördeki işletmeler için önemli fırsatlar sunmaktadır. Çalışmalara katılan tüm firmalar ürünlerini tamamen bitirdiklerini ve hatta talebi cevaplayamadıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca imalat ve depolama alanı kısıtından şikayetçi olan bu işletmelerin hiçbir yabancı kaynak kullanarak yeni ve daha büyük bir tesise geçmeyi düşünmemektedir. Bu bariz örnekte de gözlemlendiği üzere işletmelerin büyümelerini kolaylaştıracak önemli bir kaynak kredi vb. finansman enstrümanlarıdır. Çubuk Turşusu'nun geleceğinin parlak olması ve hedeflenen ölçeğe ulaşılması için firmaların alternatif finansman kaynakları konularında bilgilendirilmesi ve bu kaynakları kul-

lanabilmelerini sağlayacak girişimler hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Daha önce de ifade edildiği üzere üreticilerin çoğu tam zamanlı beyaz yakalı personel istihdamında sıkıntı yaşamaktadır. Operasyonel konularda beyaz yakalı personel çalıştırılması hemen herkes tarafından kabul edilecek bir eksiklik olarak düşünülse dahi ülkemiz ve ilçe şartları göz önüne alındığında firmaların bu tercihleri anlaşılabilir. Ancak gerek mevzuat, gerekse kalite ve hijyen gereksinimleri sebebiyle gıda mühendisi veya benzer beyaz yakalı personel çalıştırılması tartışmasız bir gereksinimdir. Üreticiler bir mühendisin tam zamanlı istihdamının getirdiği mali yükün işletmelerini zorladığını ifade ettiği için bu konuda ilerleyen kısımlarda da değinilecek ortaklaşa çalışma yaklaşımları benimsenmesi gündeme alınabilir. Ayrıca başta KOSGEB olmak üzere devlet desteklerinden faydalanarak bu tarz yetkin personel istihdamının sağlanması hem üreticilerin kanuni gereksinimlere cevap vermesini sağlayacak, hem de operasyonel eksiklikleri gidererek firmaların büyümesine katkı yapacaktır.

İşletmelerin rekabetçiliğini etkileyen en önemli faktörlerden birisi de işgücünün teknik kapasitesi ve verimidir. Turşuculuk sektörü benzer tüm tarıma dayalı sanayi sektörlerinde de gözlenebildiği gibi dönemsel olarak istihdamını artırmakta ve azaltmaktadır. Turşu kurulması esnasında hemen her üretici kısmi veya tam zamanlı geçici istihdama yönelmekte ve ilerleyen zamanda çekirdek kadrolarıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu dönemsel değişimin yanında istihdamın genel profili incelendiğinde işgücünün önemli bir kısmının herhangi bir eğitim almadığı görülmektedir. Her ne kadar turşu üretimi komplike

bir süreç olmasa da üretimde verimin artırılması ve kalite sorunlarının önüne geçilmesi için işgücünün gıda hijyeni, üretim teknikleri, iş sağlığı ve güvenliği ve benzer konularda eğitilmesi yarar sağlayacaktır. Bu noktada bahse konu eğitimlerin firmalar tarafından sağlanmasını beklemek sektörün genel durumu göz önüne alındığında uygulama şansı yüksek bir yaklaşım olarak addedilmemektedir. Ancak Belediye veya diğer paydaşlar koordinasyonunda, sektörde dönemsel veya sürekli istihdam edilen kişilerin eğitilmesine yönelik programlar hazırlanması ve İŞKUR gibi kurumların bu alandaki desteklerinden yararlanılması hem maliyet etkin, hem de yararlı bir girişim olacaktır.

Küreselleşen dünya ekonomisinde kalıcı rekabet avantajı elde etmek KOBİ'ler için tek başlarına başarılabilecek zor bir durumdur. Bu nedenle günümüzde bölgelerin belli bir üründe uzmanlaşması ve bir veya benzer sektörlerden firmaların bir araya gelmesiyle her aktörün fayda sağladığı yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Bu alandaki çalışmalarıyla Dünya çapında üne kavuşan Michael PORTER'in teorik altyapısını sağladığı "kümelene" yaklaşımı, firmaların belli bir coğrafyada yer almaları ve artan uzmanlaşma sayesinde değer zincirini tamamlayan tedarikçi ve satıcıların da bu coğrafyayı seçmeleri, uzman işgücünün cezbedilmesi ve geri kalan yabancı aktörlere karşı bir rekabet avantajı elde edilmesini kapsamaktadır. Tıpkı Çubuk'ta olduğu gibi, bir yörenin bir ürün veya ürün grubunda uzmanlaşması gibi durumlar kümelene için doğal bir kuluçka imkanı sağlamaktadır. Ancak firmaların sadece bir yerde toplanması sürdürülebilir rekabet avantajı edinmek için yeterli değildir. Bu bağlamda, firmaların birbirleriyle işbirliğini geliştirmesi ve dışarıdaki rakiplerine karşı ortaklaşa mücade-

le etmesi KOBİ'lerin büyümesi için önemli bir hedeftir. Çubuk turşu imalatçıları ele alındığında, aktörlerin birbirleriyle ortak çalışma kültürüne sahip olmadıkları gözlenmektedir. Oysa ilçe'deki aktörler arasındaki rekabet sebebiyle Çubuklu üreticilerin buraya odaklanmaları ilçe dışındaki rakiplerin avantaj kazanmalarına yol açabilir. Ayrıca, firmaların çok azının tek başlarına gerçekleştirebilecekleri altyapı veya kapsayıcı inisiyatifler, işbirliğine gitmeleri halinde kolaylıkla gerçekleştirebilecektir. Bu nedenle turşu üreticileri arasında işbirliği kültürünün geliştirilmesi hayati öneme sahip bir yaklaşımdır.

Üreticilerin kendi aralarında işbirliğini geliştirmeleri için daha çok bir araya gelmeleri ve tüm üreticileri kapsayan sorunlara yönelik ortak çözümler geliştirmeleri gerekecektir. Bunun için en uygun model, bir meslek örgütü veya sivil toplum kuruluşu çatısı altında bazı faaliyetlerin icra edilmesi ve koordinasyon sağlanmasıdır. Çubuk'ta kurulmuş ve bu projede iştirakçi olarak yer alan Kooperatif, bu açıdan önemli bir fırsattır. Ancak yapılan saha çalışmalarında, Kooperatif'in bugüne kadar kayda değer faaliyet gerçekleştiremediği, tüm üreticilerin Kooperatif'e üye olmadığı ve Kooperatif'in kayda değer mali veya insan kaynağına sahip olmadığı anlaşılmıştır. Üreticilerin birbirleriyle değil rakiplere karşı bir arada rekabet etmelerini sağlayacak önemli bir çatı olan Kooperatif'in işlerlik kazanması Çubuk Turşuculuğunun uzun vadeli çıkarları için ihmal edilmemesi gereken bir önceliktir. Kooperatif'in daha etkin hale gelebilmesi için mali kaynak edinme, firma yöneticilerinin işbirliği kültürüne ısınmalarını sağlamak üzere çeşitli etkinlikler düzenleme, tüm firmalara hitap edecek eğitim ve benzer destek faaliyetleri geliştirme gibi başlangıç adımları atı-

larak Kooperatif'in daha etkin bir aktör haline gelmesi sağlanmalıdır. Böylece uzun vadede tek bir çatı altından ticari faaliyetlerin denetlenmesi ve ortak markalaşma ve satış yaklaşımlarının hayata geçirilebilmesini sağlayacak altyapı geliştirilmiş olacaktır.

Rekabet günümüz ekonomisi için olmazsa olmaz bir unsur ve yaşam standartlarının geliştirilmesi için önemli bir etkidir. Ancak bazı durumlarda rakiplerin davranışları tüm aktörlere zarar verebilecek sorunlara yol açabilmektedir. Çubuk Turşuculuk sektörü gibi yaşam döngüsünün başlarında olan sektör ve oluşumlarda pazara yeni giren aktör sayısının fazla olabilmesi veya yıllar içerisinde tesis edilmiş ortak teamüllerin olmayışı bu tarz yıkıcı rekabet hareketlerinin daha sık gözlenmesine yol açabilmektedir. Oysa en az firma markası kadar önemli olan Çubuk Turşusu markasının korunabilmesi için tüm üreticilerin benzer politikalar ve ilkeler çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmesi gerekmektedir. Saha çalışmalarında ifade edildiği üzere bazı üreticiler çiftçilere ödemelerini geciktirdiklerinde veya kalitesi düşük ürün piyasaya sürdüklerinde bu diğer üreticileri de doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Bu nedenle, turşu üreticilerinin bir araya gelerek ürün ve hammadde özellikleri, ödeme koşulları, paketleme standartları gibi konularda tüm aktörlerin uyacağı etik kurallar tesis edilmesi tüm paydaşların yararına olacak bir girişim olarak mülhaza edilmektedir.

Turşu üreticileri arasında işbirliğini teşvik etmek ve işbirliğine zarar verebilecek aktörleri nötralize etmek için İlçe Turşuculuğunun ihtiyaçlarını bireysel çıkarları kadar önemli tutan aktörlerin desteklenmesi gerekecektir. Bugüne kadar böyle uygulamalarda bulun-

mamaları sebebiyle saha çalışmalarında önerilen ortak çalışma yaklaşımlarına kuşku ile yaklaşan imalatçıların ikna edilmesini sağlamak üzere bir araya gelen üç veya daha fazla sayıdaki işletmelerin geliştireceği çözümlerin hayata geçirilmesine katkı yapılması önemli bir katalizör etki sağlayacaktır. Bu bağlamda Belediye veya diğer kamu kurumları tarafından aynı katkılar sağlanması, birlikte hareket eden işletmelerin Kooperatif altında girişimlerde bulunması ve bu tarz girişimleri için gereken mali kaynağın sağlanması için dış paydaşların katkıda bulunması yararlı olacaktır. Turşu imalatçılarının bir araya gelmesi sağlanarak KOSGEB, Ekonomi Bakanlığı ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın işletme birlikteliklerine yönelik sağladıkları mali desteklerinden faydalanmaları için gereken yönlendirme ve danışmanlık faaliyetleri uygulanabilir bir ilk adım olarak öne çıkmaktadır.

Çalışmalarda turşu üretim miktarını etkileyen en önemli unsur bitkisel hammadde maliyeti

ve rekolte miktarı olduğu anlaşılmıştır. Daha önce de ifade edildiği üzere imalatçıların çoğu üretimin tamamını satabilmektedir. Ancak başta salatalık olmak üzere tarımsal rekoltenin düşük olması doğal olarak girdi maliyetini artırma ve üretim miktarını azaltma sorunlarına yol açmaktadır. Bu durumda bazı üreticilerin Çubuk dışından farklı türlerde salatalık temin ederek turşu ürettikleri ve bu ürünleri ayrı bilgilendirme yapmadan Çubuk Turşusu adıyla sattıkları anlaşılmıştır. Oysa Çubuk Turşusu'nun markalaşmasını sağlayan en önemli etken yöreye özgü, küçük ve lezzetli salatalıklardır. Dolayısıyla başka tür ve lezzette salatalık kullanılması müşteri güvenini zedeleyerek tüm üreticilerin mağdur olmasına yol açabilecek bir davranıştır. Öte yandan, çiftçilerin bazı durumlarda ürünlerini turşu imalatçıları yerine gıda toptancılarına satmayı tercih ettikleri de ifade edilmiştir. Buna sebep olarak turşu üreticilerinin ödeme taahhütlerine uymaması veya alacaklarını ifade ettikleri salatalıkları kapasitelerini doldurmaları sebebiyle almamaları gösterilmiştir. Bu da çiftçilerin farklı arayışlara girmelerine yol açabilmektedir. Turşu üretim kalitesini düşürmemek ve üretim miktarının artmasını sağlamak için daha çok çiftçiyle sözleşmeli üretim yapılması gerekmektedir. Böylece salatalık üretmeyen çiftçilerin de salatalık üretmeye ikna edilmesi kolaylaşacak ve rekolte artacak ve hammadde eksikliği sebebiyle farklı ürünler kullanılmasının önüne geçilebilecektir. Hem üreticinin, hem çiftçinin önünü görmesini kolaylaştıracak bu yaklaşımın ivedilikle yaygınlaştırılması yararlı olacaktır.

Çiftçiler ve Turşu üreticiler arasındaki ilişkiler geçtiğimiz yıllarda zayıflamaya başlamıştır. Bunda turşu üreticilerinin alım miktarı veya ödeme vadesi taahhütlerini tutamaması kadar

çiftçilerin ürünlerini söz verdikleri üreticilerden başkalarına satmaları veya kullanılan zirai yöntemler konusunda turşu üreticilerine eksik bilgi vermesi gibi durumlar etkili olmuştur. Çubuk Turşusu'nun hedeflenen gelişimi göstermesini sağlamak için ise çiftçiler ve üreticilerin daha etkin çalışması sağlanmalıdır. Bu bağlamda, çiftçiler ve turşu üreticilerinin daha yakın iletişim kurmalarının sağlanması üretim ve ticari ilişkilerin regüle edilmesini kolaylaştıracaktır. Ayrıca, bu şekilde daha verimli bir hale dönüşecek ilişkiler sayesinde daha çok çiftçinin salatalık vb. turşu hammadde üretmesi mümkün hale gelecek ve toplam turşu üretiminin artırılması kolaylaşacaktır.

Çubuk Turşusu'nun ulusal ve hatta uluslararası seviyede ticarileşmesi ve hem Çubuk hem de Ankara için lokomotif sektör haline gelmesi için ürün gamının çeşitlendirilmesi ve yüksek kar marjına erişilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, tüm çalışmalarda dile getirildiği üzere turşunun butik pazarlara ve müşteri kitlelerine ulaştırılabilmesi için daha nitelikli ve doğal girdiler kullanılması önemli bir başlangıç noktasıdır. Bu bağlamda, hammadde üretiminde iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması çiftçiler ve üreticiler tarafından dile getirilen önemli bir temennidir. Organik tarımın zorluğu karşısında iyi tarımın daha mümkün görünmesi uygulanabilir bir başlangıç olacak, başarı sağlanması durumunda organik tarım için de girişimlerde bulunmak mümkün olacaktır.

Üretimde hammadde kaynaklı dile getirilen önemli sorunlardan biri hammaddelerde aşırı ilaç kullanımıdır. Ürünü zirai hastalıklardan dolayı kaybeden bir çiftçinin ilerleyen yıllarda daha aşırı ilaç kullanarak kendisini garantiye almaya çalışması durumunun sıklıkla karşılaşılan bir durum olduğu belirtilmiştir. Ancak

bu aşırı kimyasal ilaç kullanımı ürünlerde kalıntı bırakmakta ve kurulan turşunun kalite ve lezzetinin düşmesine yol açabilmektedir. Mevcut durumda bu kalıntılar ölçülemediği ve daha önce tespit edilemediği için üreticiler böylesi sorunları nihai ürünleri paketlemek için açtıklarında fark edebilmekte ve o imalat grubundan zarar etmektedirler. Bunların önüne geçilmesi için hammaddelerin kabul aşamasında bu tarz kalıntılara karşı kontrol edilmesi için gereken teknik altyapının kurulması ve standartlar oluşturulması yararlı olacaktır.

Çubuk Turşusu'nun istenilen pazar dominasyonuna ulaşması için ürün gamının çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Bunların içinde de özellikle daha yüksek kar marjı sağlayacak, küçük ambalaj ve butik paketlemeye sahip ürünler oluşturulması yarar sağlayacaktır. Saha çalışmalarında üreticilerin çoğunlukla teneke veya plastik ambalajda ürün sattıkları ifade edilmiştir. Oysa günümüzde özellikle orta ve üst sosyoekonomik seviyedeki müşteri kitlesinin cam ambalajı daha sağlıklı bulduğu ve dolayısıyla daha çok rağbet ettiği bilinmektedir. Ayrıca, bu müşteri kitlesi genellikle daha küçük aileye sahip olmakta ve turşuyu daha az miktarda tüketmektedir. Bu müşteri kitlesine yönelik, daha küçük ve cam ambalajlı ürünler başta olmak üzere farklı müşteri kitlelerine hitap edecek ürünler geliştirilmesi ve pazara sunulması geniş coğrafyalarda ürünlerin tutundurulmasını sağlayacak önemli bir girişim olarak görülmektedir.

Satış kanalları incelendiğinde, üreticilerin önemli bir kısmının en büyük satış kanalının kendi mağazalarından doğrudan satış ve toptancı vasıtasıyla satış olduğu görülmüştür. Bazı üreticiler zincir marketler vasıtasıyla sa-

tış yaptığını ifade etmiştir. Çubuk Turşusu'nun pazar penetrasyonunu artırmak ve markalaşmasına katkı sağlamak için alternatif satış kanalları oluşturulması izlenebilecek bir strateji olarak değerlendirmeye alınmalıdır. Bu bağlamda, daha çok tanıtım için faydalanan internet ortamını satış için de kullanmayı mümkün kılacak yatırım ve girişimler başta olmak üzere, müşterilerin yoğun bulunduğu ortamlarda geçici veya kalıcı stant kurulması, marketlerde bağımsız ürün stantları kullanılması, gıda fuarlarına katılım sağlanarak büyük hacimli satışların artırılması gibi tedbirlerin değerlendirilmesi gündeme alınabilecek alternatifler olarak ortaya çıkmaktadır.

Çubuk Turşusu'nun çizilen vizyona erişmesi için ülkemizde tanınırlığının ve tüketiminin artması sağlanmalıdır. Bazı üreticilerin il dışına satış yaptığı yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Ancak sanayi tipi turşuya nazaran ev tipi Çubuk Turşusu'nun daha maliyetli olması bu pazarlara girişi zorlaştıran bir unsur olarak dile getirilmiştir. Buna rağmen, günümüzde tüketicilerin sağlıklı ve katkısız ürünlere yönelik ilgisi Çubuk Turşusu için önemli bir fırsat teşkil etmektedir. Bu fırsatı değerlendirmek üzere bireysel olarak üreticilerin veya ortak bir çalışmayla Kooperatif'in Ankara dışına turşu satışına ağırlık vermesi hem ulusal rekabette Çubuk Turşusu'nun markalaşmasını kolaylaştıracak, hem de ürünün satış hacmini ve dolayısıyla sektörü büyötmeyi kolaylaştıracaktır. Buna imkan sağlamak üzere farklı illere satış ekiplere yönlendirilmesi, buralarda fuarlara ve tanıtım günlerine katılım sağlanması, gezici tanıtım ve satış araçları oluşturulması gibi eylemlerin hayata geçirilmesi mümkündür.

Çubuk Turşusu'nun satış hacmini artırmak kadar kar marjını artırmak da önemli bir stratejik amaç olarak ele alınmaktadır. Halihazırda tüm üretimlerini satan işletmelerin birim üründen daha çok kar elde etmesi büyümeleri için gereken sermayeyi edinmelerini kolaylaştırırken, turşuculuğun ilçeye katkısını da artıracaktır. Kar marjını artırmak ürünü fiyat haricindeki unsurlar aracılığıyla farklılaştırmayı gerektirmektedir. Bunu sağlamak üzere satış personelinin uzmanlaşmasını sağlamak ve kapasitelerini geliştirmek gündeme alınmalıdır. Stratejik amaca ulaşmada destekleyici bir araç olarak da turşuyu ve Çubuk Turşusu'nu tanıtan tanıtım ve satış materyallerinin (broşür, tanıtım dokümanları, promosyon malzemeleri, farklı kitlelere hitap eden hediyeler, vb.) profesyonellerce hazırlanması yarar sağlayacaktır. Böylece uzman satış personeli ve etkin tanıtım dokümanları ile Çubuk Turşusu'nun alternatiflerinden ne kadar üstün olduğunu görselleştirmek kolaylaşacak ve kar marjını artıracak fiyat ayarlamaları mümkün hale gelecektir.

Turşuculuk sektöründe görünürlüğü az olan ama tüm sektöre hayat veren en önemli paydaş grubu çiftçilerdir. Yapılan tüm faaliyetlerde Çubuk Turşusu'nun en önemli ürününün salatalık olduğu ve bu salatalıkların da ince, narin, küçük ama lezzetli olmasının Çubuk Turşusu'na kendine özgü tadı sağladığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla Çubuk Turşusu'nun hedeflenen başarıya ulaşabilmesi için tarımsal üretimin artması, bunun için de çiftçilerin sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda gündeme gelen en önemli talep, çiftçilerin modern zirai araç ve teknikler konusunda desteğe ihtiyaç olduğu yönündedir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü'nce yapılan çalışmaların Çubuk ölçeğinde yetersiz kalabildiği belirtilmiştir. Bu nedenle çiftçiler, ürünlerinin durumu, zirai ilaç kullanımı, verimi veya lezzeti artıracak uygulamalar konusunda baş-

ta ziraat mühendisleri olmak üzere uzmanların destek sağlamasını talep etmektedir.

Tarımsal üretimle ilgili en önemli sorunlardan biri de zirai ilaç kullanımındaki hatalardır. Günümüzde tüm Dünyada tarımın zorlaşmasına sebep olan faktörler Çubuk tarımını da etkilemektedir. İklim değişikliği ve yağış rejimindeki düzensizlikler gibi makro ölçekteki değişimler tarımsal üretimi ve kaliteyi ister istemez etkilemektedir. Ayrıca, bilinçsiz zirai ilaç kullanımı sonucunda dirençli zararlılar ortaya çıkması zirai ilaç kullanımını daha da artırabilmektedir. Bu durumda, kullanılan aşırı doz ilaçlar gözle görünmese de ürünlere kalıntı bırakmakta ve gıda güvenliği konusunda olumsuzluklara yol açmaktadır. Turşuculuk özelinde ise aşırı zirai ilaç kullanımı veya ürünlere fazla ilaç kalıntısı olması gözle görülmediği için turşular kurulu tüketime hazır hale geldiklerinde anlaşılabilir. Turşunun sertliğini fazla veya az kaybetmesi veya lezzetini yitirmesi gibi sorunlara yol açan bu durumlarda üretimde önemli bir kayıp yaşanmaktadır. Bu nedenle, çiftçilerin başta turşuluk ürünleri olmak üzere tüm üretimlerinde zirai ilaç kullanımını konusunda bilgilendirilmesi ve ilaçlamanın kontrol edilmesi gerekmektedir.

Çalışmalara katılan çiftçilerin şikayet ettiği konulardan biri ürün satışlarında karşılaştıkları uzun vadeler ve bazen bu vadelere uyulmamasıdır. Çiftçiler mahsullerini turşu üreticilerine satarken peşin ödeme almalarının neredeyse imkansız olduğunu belirtmiştir. Oysa yıl içerisinde girdi maliyetleri ve yaşam masrafları sebebiyle çiftçilerin zaten sıkışık bir finansal durumla karşı karşıya kaldığı ve ürününü satarken hızla parasını tahsil etmeyi beklediği ifade edilmiştir. Bu nedenle bazı durumlarda peşin ödeme imkanı sunan gıda toptancılarının tercih edilebildiği ve hammadde yetersizliğinden yakınan turşu üreticilerine rağmen hammaddelerin turşu üretimine yönlendirile-

mediği anlaşılmıştır. Üstelik bazı durumlarda vadelerin dokuz aya kadar çıktığı ve azımsanmayacak düzeyde de vadesi gelen ödemelerin turşu üreticileri tarafından ertelendiği ifade edilmiştir. Bu gibi davranış ve yaklaşımlar çiftçileri mağdur etmekte ve çiftçilerin turşu üreticilerine yönelik üretim yapma isteğini zedelemektedir. Dolayısıyla çiftçiler ile turşu üreticileri arasındaki alım-satım anlaşmalarındaki vade süresini düşürmek ve ödeme vadelerine riayet edilmesini sağlamak gerekmektedir.

Son olarak, ülkemizde ve dünyada tarımsal faaliyetleri zorlaştıran fiyat hareketleri hem girdi maliyetlerinin artışı ve dalgalanması, hem de mahsül fiyatlarının dalgalanması şeklinde çiftçilere zarar vermektedir. Bu da ülkemizde çiftçilikle geçimini sağlayan nüfusun alternatif gelir kaynaklarına yönelmesine ve tarımsal üretimin düşmesine sebep olabilmektedir. Ölçeği itibarıyla makro seviyede müdahaleler veya politikalar geliştirilmesini gerektiren bir sorun olarak dahi olsa, birincil tarımsal üretimdeki girdi maliyetlerinin azaltılmasını sağlayacak tedbirler hayata geçirilmesi için girişimlerde bulunulması gerekmektedir. Çubuk özelinde örneğin sulama için jeneratör kullanmak zorunda kalan çiftçiler akaryakıt maliyetlerinin olumsuz etkilerini dillendirmiştir. Bu bağlamda, en azından sulama elektriği bulunmayan tarlalara elektrik şebekesinin iletilmesi gibi ilçe kaynaklarıyla uygulanabilir tedbirler geliştirilmesi ve ulusal girişimler için lobi faaliyetlerinde bulunulması düşünülebilir.

Saha çalışmalarında Çubuk genelinde ve turşuculuk sektörü özelinde istihdam piyasasının ülkemiz genelinden çok ayrılmadığı tespit edilmiştir. Çalışanlar veya işsizler tarafından dile getirilen sorunlar arasında iş imkanlarının az olması, çalışma şartlarının ağırlığı, maaş

ve diğer hakların düşüklüğü gibi tespitler yer alırken, işveren veya yöneticilerin gözlediği sorunlar "işsizlerin tembel olması" (az emek isteyen kolay işler aramaları), adayların iş veya maaş beğenmemeleri, genç işsizlerin öğrenmeye açık olmamaları şeklindedir. İstihdam piyasasının birçok değişkene ve çevresel faktöre bağımlı olması sebebiyle kolaylıkla iyileştirilmesini beklemenin çok iyimser kalabileceği not düşülerek bu alanda da öneriler geliştirilmiştir.

Öncelikli olarak ele alınması gereken husus, işsizlerin iş piyasası için gereken yetkinliklere sahip olmamasıdır. Ülkemizde farklı seviyelerdeki birçok pozisyonda benzer sorunlar gözlemlendiği gibi Çubuk'ta da bu sorunlar gözlenmektedir. İşsiz kesimin büyük kısmı vasıfsız işgücü niteliğindedir ve dolayısıyla işverenler için tercih edilecek personel kategorisinde değerlendirilmemektedir. Aynı zamanda işverenler de nitelikli istihdam sıkıntısı yaşadıklarını belirtmektedir. Bu nedenle, ilçede potansiyel sahibi sektör ve alanlara yönelik mesleki eğitim kursları açılması ve staj ve işe yerleştirme gibi destekleyici faaliyetler vasıtasıyla işsizlerin nitelikli çalışanlara dönüştürülmesi için faaliyetler hayata geçirilmelidir.

Gözlemlenen bir başka husus ilçedeki aktörlerin devlet desteklerinden faydalanma konusunda çok başarılı olmadığıdır. Ulusal ve uluslararası hibe kaynaklarının sağladığı büyük ölçekli fonlardan bugüne kadar faydalanamayan Çubuk bu durumunu hızla değiştirmelidir. İlçedeki istihdam durumu ve İŞKUR'un artmakta olan desteklerinin kesiştiği günümüzde başta mesleki eğitimler, işbaşında eğitim vb. işe yerleştirme destekleri önemli bir başlangıç noktası olabilir. Bu bağlamda geçtiğimiz ay-

larda Çubuk Belediyesi'nce İŞKUR desteğiyle Çubuklu kadınlara yönelik başlatılan mesleki eğitim kurslarının daha da geliştirilip çeşitlendirilmesi başta olmak üzere diğer hibe desteklerinden faydalanarak İlçenin işsizlikle mücadelesine katkı yapacak girişimlerin hayata geçirilmesi yararlı olacaktır.

Hayvancılığın Esenboğa Havalimanı'na yayılan koku sebebiyle kontrol altına alınması sebebiyle ilçe ekonomisinde gözlenen yavaşlamanın kompanse edilmesi için bütüncül ve planlı bir yaklaşım hayata geçirilmelidir. Bu doğrultuda bu proje benzeri ancak daha büyük ölçekli çalışmalar yapılarak Çubuk için uzun vadeli kalkınma yol haritaları çıkarılması ve bu planların proje döngüsü mantığıyla adım adım hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bunları sağlamak üzere Ankara Kalkınma Ajansı'nın hazırladığı Ankara Bölge Planı ve ilçe kalkınma yol haritalarından da faydalanılması ve ortaya konacak planlarda yerel paydaşların da katılımının sağlanması şeklinde bir yöntem izlenmesi uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik açılarından yararlı olacaktır.

Çubuk'un çevresinde önemli sanayi tesisleri bulunmasına rağmen, Çubuk'ta önemli bir sanayileşmeden söz etmek mümkün değildir. Bugüne kadar çevre ilçelerde hayata geçen yatırımlar ve tesislerin bu ilçelere yararlı etkileri kolaylıkla gözlenebilmektedir. Gelecekte Çubuk ekonomisinin canlanmasına yol açmak üzere ilçeye daha çok yatırım çekilmesini sağlayacak bir yatırım ortamı oluşturulması kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi farklı kesimlerden birçok aktörün katkı sağlamasıyla ortaya çıkabilecek

bir sonuçtur. Dolayısıyla İlçede farklı paydaşlar arasında bir anlayış ve dil bütünlüğünün sağlanması, yatırımları kurulabileceği alanlar oluşturacak planlama faaliyetleri, yatırımların faaliyetlerini sürdürmelerini sağlayacak nitelikli işgücü havuzu gibi farklı unsur ve etkenlerin bir araya gelmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda farklı eksenlerini gelişimini sağlayacak inisiyatiflerin paydaşlar arasında işbirliği içerisinde hayata geçirilmesine yönelik çalışmaların başlatılması gündeme alınmalı ve orta vadede ilçeye yatırım çekmek için tanıtım aktiviteleri gerçekleştirilmesi ile oluşturulan ortamın hedef kitlelere duyurulması gibi çalışmalar hayata geçirilmelidir.

Bunların yanında, turşuculuk sektörüne yönelik saha çalışmalarında başka öneriler ve sorun tespitleri de dile getirilmiştir. Bu tespit ve önerilerin katılımcıların bazıları tarafından uygun görülmemesi veya uygulanabilirliklerinin zayıf olması sebebiyle, bunlar yol haritasına dahil edilmemiştir. Örneğin, turşu üretiminin firmalarca yapılması ancak satışların Marmarabirlik benzeri bir çatı kuruluşça, tek elden yapılması ve üreticilere kar dağıtılması önerisi bunlardan biridir. Çubuklu turşu üreticilerinin işbirliğine gitme konusunda henüz önemli bir aşamaya gelmemiş olması yanında faal ve güçlü bir çatı organizasyon olmaması da bu önerinin uygulanabilir bulunmamasına sebep olmuştur. Benzer biçimde Belediye'nin veya Kooperatif'in paketleme veya satış konularında standartlar ve rayiçler belirlemesi mevzuata uygunluk ve yetki konusunda sıkıntılar doğurabileceği için değerlendirme dışı bırakılmıştır.

MARKALAŞMA ÇALIŞMALARI

Marka ve markalaşma kavramının oldukça eski bir tarihçesi olduğu ve tüm tüketim ürünlerinin tarihsel sürecinde bir yeri olduğu söylenebilir. Markalaşma bir ürünün yapıldığı yer ve kimin tarafından yapıldığı gibi künye özelliklerini karşılamak amacı ile işlevsel bir öneme sahiptir. Dolayısıyla markalaşma, ürünün yapıldığı andan tüketicinin eline ulaştığı ana dek doğabilecek sorunlarda, çözüm amacı ile bir muhatap bulmak için gidilen bir yoldur. Markalaşmak, muhatabiyet ilişkisinin ürünlerin üzerinde belirleyici işaretler sayesinde kurulmasıdır (Kavaratzis ve Ashwort, 2006). Her dönemde varlığını sürdüren marka kavramı özellikle küreselleşme sonrası önemini arttırmıştır. Küreselleşme sonrasında marka kavramının önceki dönemlere oranla daha önemli olmasının sebebi hitap edilen kitlenin daha geniş olması ve marka sahiplerinin küreselleşme sebebi ile ortaya çıkan teknolojik gelişmelerden faydalanarak varlıklarını dünyanın her yerinde gösterebilmeleridir.

Markalaşma sürecinde semboller ve buna bağlı olarak markanın edindiği logo oldukça önemlidir çünkü marka ile ilişkilendirilen sembol ve logo, tüketici profiline zihninde yarattığı ürün imajını belirlemektedir. Marka kavramı genel olarak tıpatıp benzer ürünlerden ayırt edilebilmek amacı ile ortaya çıkmıştır ve marka kimliği için tercih edilecek olan renkler de bu ayrımı fark edilir ölçüde etkileyecek bir unsurdur (Uztuğ, 2005). Ürün kendisine benzeyen ve aynı işlevi gören birçok ürün ile yatay ve dikey bir yarış içerisine girmektedir ve kendini bu anlamda farklı kılacak unsur da onun sahip olduğu marka olacaktır. Dolayısı-

la, başarılı ve güçlü bir marka yaratmanın ön koşulu, markanın rakiplerinden farklılaşmasıdır.

Çubuk'ta turşuculuk sektöründeki gelişimin devam etmesi ve ulusal/uluslararası pazarda önemli bir yere gelmesi için gereken kurumsal kimlik çalışmaları da proje kapsamında yapılmıştır. Çubuk Belediyesi tarafından alınan coğrafi işaretin daha fazla faydasını görmek adına Çubuk Turşusunun markalaşması çok önemli bir unsurdur. Coğrafi işaretler bir ürünün kalitesi, saygınlığı ve özellikle coğrafi menşei konusunda tüketiciyi bilgilendirmeyi öncelikli görev olarak tanımlayan fikri bir mülkiyet hakkı düzenlemesidir. Bu fikri mülkiyet hakkı, üretildiği yöre ile sıkı bir bağı olan tarımsal zanaat ürünlerini, endüstriyel taklitlerine ve özgünlüklerinin kaybolmasına karşı korumak için bir araç olarak kullanılmaktadır. Farklı bölgelerde üretilmesine rağmen birçok turşu ürününün satışında "Çubuk Turşusu" isim olarak kullanılmaktadır. Gerçek Çubuk Turşusunu benzerlerinden ayıran bir işaret veya bir sembole ihtiyaç vardır. Çubuk Turşusu kendi içinde marka değerine sahip olmuştur ve bu kendiliğinden oluşan durumu avantaja çevirmek için ayırıcı işaret veya sembol kullanmak gerekmektedir. Logo ile Çubuk Turşusu markasını benzerlerin oluşturduğu ürün yığını içerisinde çıkararak hak ettiği değeri bulması sağlanmalıdır.

Proje kapsamında Çubuk turşularının yöresel değerini ve farkını ön plana çıkaracak "Çubuk Turşusu" adı altında kurumsal bir kimlik oluşturulmuştur. Çubuk Turşusu için yapılan anketler ve odak grup toplantılarında ortaya çıkan

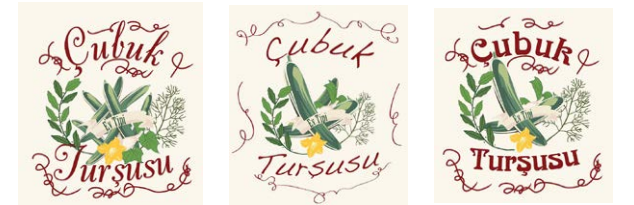
SEÇİLEN LOGO

fikirler doğrultusunda logo çalışmaları yapılmıştır. 6 örnekten oluşan grafik çalışmaları değerlendirmeye alınmış ve proje kapsamında gerçekleşen çalıştayda ilgili paydaşların beğenisine sunulmuştur. 6 örnek çalışmadan en fazla beğenilen logo için paydaşların görüşleri alınarak tasarımın yenilenmesi sağlanmıştır. Ulusal ve uluslararası festivallerde de kullanılmak üzere tasarlanan logoda Çubuk Turşusu'nun farkı ve yöreye özgü imalatını vurgulayan semboller kullanılmıştır. Festival dışında ambalajlamada Turşu Kooperatifine üye, dileyen her turşu imalatçısının logoyu kullanması sağlanacaktır. Böylece, sadece Çubuk'ta yetiştirilen hammaddeden üretilen turşular iç ve dış pazarda ayrışacak ve diğer bölgelere ait olmasına rağmen Çubuk Turşusu adını kullanan imalatların önüne geçilebilecektir. Ortaya çıkan logo Çubuk Turşusunun mevcut sahip olduğu ün ile birleşerek akılda kalan ve tam olarak ürünün farkını anlatan, ayırt edici bir tasarım olarak kurgulanmıştır.

Proje kapsamında gerçekleştirilen markalaşma çalışmaları ile tüm turşu üreticilerince kullanılacak bir logo ve kurumsal kimlik oluşturulması mümkün olmuştur. Bundan sonra, tüm üreticilerin bu kurumsal kimliği kullanarak ambalajlama yapmasının sağlanması, kurumsal kimliğe uygun olarak tanıtım materyalleri oluşturulması ve görsel uyum sağlanması sağlanacaktır. Çubuklu üreticilerin ortak kimlik üzerinden çalışmasını takiben başka illerde Çubuk Turşusu adı kullanılarak üretim yapılmasının önüne geçmek üzere coğrafi işaret kullanılarak gereken girişimlerde bulunulacak ve orta vadede ülke çapında tanınan ve taklit edilmeyen bir ürün ortaya çıkarılmış olacaktır.

MARKALAŞMA ÇALIŞMALARI KAPSAMINDA YAPILAN DİĞER LOGO ÇALIŞMALARI

SONUÇ

Turşuculuk sektörünün bugüne kadar kat ettiği mesafe boyunca sarf edilen emeklerin çok daha fazlası sektörün geleceğini kurmak için sarf edilmelidir. Bu çalışmaları sektörün değer zinciri içerisindeki tüm aktörlerden ve tüm paydaşlardan gelecek katkılarla mümkün olacaktır. Çünkü uzun vadeli ve kalıcı bir gelişim için tüm aşamalardaki sorunların elimine edilmesi ve verimli bir işbirliğinin sağlanması şarttır.

Turşuculuk sektörü birçok ticari işletmenin hayal edemeyeceği bir taleple karşı karşıyadır. Neredeyse tüm üreticiler, stok eritme sorunları olmadığını; tam aksine üretimlerinin talebi karşılayamadığını ifade etmiştir. Ancak bu talebin cevaplanamaması Çubuk dışındaki rakiplerin sanayi tipi turşu üretim “Çubuk Turşusu” ibaresiyle satış yapabilmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla, serbest piyasa koşullarının geçerli olduğu bir ekonomide, Çubuklu üreticilerin kapasitelerini artırarak talebi cevaplamanın yollarını bulması gerekmektedir.

Bu raporun önceki kısımlarında ve bir sonraki bölümde yer alan yol haritasında da görülebileceği gibi, sektörün en öncelikli talebi daha büyük üretim alanlarına kavuşmaktır. Bu konuyu çözüme kavuşturmak için Çubuk Belediyesi gereken girişimlere başlamıştır. Yapılan çalışmalar Çubuk’ta bir Organize Sanayi Bölgesi kurulmasına odaklanmaktadır ve bugün itibarıyla uygun arazi bulunması durumunda bu bölgenin hızla kuruluş sürecine geçebileceği anlaşılmıştır.

Üretim alanlarının genişletmesi yanında sektörün kar marjını ve sağladığı istihdamı artıracak tedbirlerin de hayata geçirmesi gerekmektedir. Mevcut durumda satış miktarlarının büyüklüğü ve mevcut kar marjları işletmelerin karlılıklarını düşüren veya gelecekte sıkıntıya yol açabilecek sorunlara yönelmemesi sonucunu doğurmaktadır. Ancak, serbest rekabet ortamında ataletle kapılmak bir işletmenin yapabileceği en kritik hatadır. Turşuculuk sektörünün uzun vadede ülkemizin ve hatta bölgemizin marka değeri haline gelebilmesi için bazı firmaların büyümesi ve ekosistemlerini yönlendirmesi gerekmektedir. Bunun için de operasyonel konuların çözüme kavuşturulması yanında firmaların orta ve uzun vadeli planlar yaparak bunları uygulamaya koyması gerekmektedir.

Öte yandan, Çubuk’un istihdam piyasası çözümü kolay olmayan sorunlar içermektedir. Eğitimli kişilere yönelik imkanlarının darlığı sebebiyle bunlar İlçe dışına göç etmekte, kalan bireyler mesleki yetkinlikler açısından nispeten zayıf işgücünü oluşturmaktadır. Bu da İlçede ihtisaslaşmış ticari işletmelerin kurulmasını zorlaştıran bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Çubuktaki işsizlerin kayda değer bir kısmının herhangi bir mesleki uzmanlığa sahip olmaması ilçedeki işletmelerin uzman işgücüne erişimini kısıtlamakta ve rekabet dezavantajına uğramalarına yol açmaktadır. Bu bağlamda Çubuk Belediye’since İŞKUR ile işbirliği içerisinde başlatılan mesleki eğitim kurslarının devamının sağlanması çok önemli bir başlangıç olarak görülmekte ve

firmaların ihtiyaç duyduğu meslek dallarına yönelik eğitimlerin de sağlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Son olarak, bu projenin ve araştırma raporunun kurumların yetki ve görev alanı sebebiyle gösterge nitelikli bir çalışma olduğu belirtilmelidir. Çubuk Belediyesi, Proje iştirakçisi Kooperatif veya Ankara Kalkınma Ajansı ticari işletmeleri düzenleme veya denetleme konularında çok

kısıtlı yetki ve sorumluluk alanına sahiptir. Bu kurumlar Çubuk ve Ankara için önemli bir değer olan Çubuk Turşusu’nun potansiyelinin son noktasına erişmesini sağlamak hedefiyle bu araştırmanın hayata geçmesini sağlamıştır. Çıkarılan yol haritası ve saha çalışmalarının sektörün gelişimine katkı sağlaması için tüm paydaşların uyumlu biçimde hareket etmesi gerekecektir.

YOL HARİTASI

Proje ile gerçekleştirilen analizler, görüşmeler ve toplanan görüş ve öneriler Çubuk Turşusu'nun orta vadeli geleceğini güçlendirmek adına bir yol haritasına dönüştürülmüştür. Proje boyunca paydaşlar ve uzmanlarca geliştirilen önerilerin değerlendirilerek kategorize edilmesiyle oluşturulan 7 eksenli bu yol haritası, çiftçiler ve turşu üreticileri yanında diğer paydaşların da katkısını gerektirecek strateji,

öneri ve faaliyetler içermesiyle hayata geçirilmesi için farklı aktörlerin işbirliği içerisinde çalışmalarını gerektirmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere proje sahibi Çubuk Belediyesi'nin alandaki yetki ve sorumluluğu sebebiyle bu yol haritasının gösterge niteliğinde bir öneri olduğu ve uzman danışmanlarda eldeki veriler ve paydaşların katkısıyla oluşturulduğu vurgulanmalıdır.

Eksen	Tedbir	İlgili Kuruluşlar
Eksen 1. Turşu Üretim Altyapısının Güçlendirilmesi	1.1. Turşu üreticilerinin daha büyük imalathanelere taşınması	Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
	1.2. Gıda analiz laboratuvarı kurulması	Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	1.3. Üretici firma yöneticilerinin yetkinliklerinin geliştirilmesi	Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	1.4. Kayıt dışı üreticilerin kayıt altına alınması	Çubuk Belediyesi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
Eksen 2. Turşu Üreticilerinin Operasyonel Sorunlarının Çözülmesi	2.1. Hammadde kaynaklı sorunların azaltılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Çiftçiler Çubuk Ziraat Odası S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	2.2. Finansmana erişim imkanlarının artırılması	Bankalar Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	2.3. Beyaz yakalı personel ihtiyacının karşılanması	Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi İŞKUR KOSGEB
	2.4. İşgücünün mesleki kapasitesinin artırılması	Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi İŞKUR Çubuk İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

YOL HARİTASI

Eksen	Tedbir	İlgili Kuruluşlar
Eksen 3. İşbirliği Kültürünün Geliştirilmesi	3.1. İşbirliği kültürü geliştirilmesi	Çubuk Kaymakamlığı Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	3.2. Kooperatifin güçlendirilmesi	Çubuk Kaymakamlığı Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	3.3. Etik kurallar oluşturulması	Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	3.4. Ortak çözümlerin desteklenmesi	Çubuk Kaymakamlığı Çubuk Belediyesi S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi KOSGEB
Eksen 4. Hammadde Tedarik Sorunlarının Çözülmesi	4.1. Sözleşmeli üretimin yaygınlaştırılması	Çubuk Ziraat Odası Çiftçiler Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	4.2. Çiftçi – Üretici diyalog mekanizmaları kurulması	Çubuk Ziraat Odası Çiftçiler Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	4.3. İyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması	Çubuk Ziraat Odası Çiftçiler Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
	4.4. Hammadde kabul testlerinin yaygınlaştırılması	Çiftçiler Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi

Eksen	Tedbir	İlgili Kuruluşlar
Eksen 5. Satış ve Pazarlama Aktivitelerinin İyileştirilmesi	5.1. Ürün portföyünün geliştirilmesi	Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	5.2. Alternatif satış kanalları oluşturulması	Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	5.3. Ankara dışına satışların artırılması	Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	5.4. Uzman satış personeli yetiştirilmesi ve tanıtım materyalleri geliştirilmesi	Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi İŞKUR
	5.5. Çubuk Turşusu logosu oluşturulması ve yaygınlaştırılması	Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
Eksen 6. Çiftçi Sorunlarının Giderilmesi	6.1. Tarım uzmanı desteği sağlanması	Çiftçiler Turşu Üreticileri Çubuk Ziraat Odası S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
	6.2. İlaç kullanımı konusunda bilgilendirme kampanyası yapılması	Çiftçiler Turşu Üreticileri Çubuk Ziraat Odası S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
	6.3. Satış koşullarının iyileştirilmesi - Ödeme vadelerinin azaltılması	Turşu Üreticileri Çiftçiler S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi
	6.4. Girdi maliyetlerini indirecek tedbirler geliştirilmesi	Turşu Üreticileri Çiftçiler Çubuk Ziraat Odası S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Eksen	Tedbir	İlgili Kuruluşlar
Eksen 7. İstihdam Piyasasının İyileştirilmesi	7.1. Vasıfsız işgücünün istihdam talebine göre eğitilmesi	Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İŞKUR KOSGEB
	7.2. Devlet desteklerinden yararlanarak istihdam artırılması	Çubuk Belediyesi Turşu Üreticileri S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi İŞKUR KOSGEB
	7.3. Uzun vadeli kalkınma yol haritası geliştirilmesi	Ankara Kalkınma Ajansı Ankara Valiliği Ankara Büyükşehir Belediyesi Çubuk Kaymakamlığı Çubuk Belediyesi STK'lar
	7.4. İlçede yatırım ortamını iyileştirecek tedbirler geliştirilmesi	Ankara Valiliği Ankara Büyükşehir Belediyesi Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Çubuk Belediyesi S.S. Çubuk Turşu Kooperatifi STK'lar

Eksen 1. Turşu Üretim Altyapısının Güçlendirilmesi

1.1. Turşu üreticilerinin daha büyük imalathanelere taşınması

Açıklama: Tüm paydaşlar turşu üretim tesislerinin yıllar içinde artan kapasiteye cevap veremez hale geldiğini ifade etmiştir. Mevcut durumda üreticilerin üretim miktarını belirleyen iki ana unsurdan biri üretim ve depolama alanı sıkıntısı olarak ortaya çıkmıştır. Bu sorunun çözümü için bir organize sanayi bölgesi kurulması başta olmak üzere tüm alternatiflerin değerlendirilmesi sektör için hayati öneme sahiptir.

1.2. Gıda analiz laboratuvarı kurulması

Açıklama: Turşu üreticilerinin zaman içerisinde hızla büyümesi ancak bu büyümenin kurumsallaşmayı getirecek ölçekte olmaması sebebiyle mevzuat gereği yapılması gereken test ve analizlerin gerçekleştirilmesinde güçlükler yaşanmaktadır. Mevzuat gereksinimlerinin karşılanması ve kalite kontrol altyapısı oluşturulması amacıyla tüm üreticilere hizmet verecek tam teçhizatlı bir gıda analiz laboratuvarı kurulması sektöre yarar sağlayacaktır.

1.3. Üretici firma yöneticilerinin yetkinliklerinin geliştirilmesi

Açıklama: Üretici firmaların çoğu sektördeki canlanmayla bu alana girmiş girişimcilerdir. Ancak ülkemiz genelinde olduğu gibi bu yöneticiler örgün öğretim kurumlarında şirket yönetimi, gıda üretimi ve zirai faaliyetler alanında eğitim almamış kişilerdir. Çubuk Turşusu'na yönelik yoğun talep sayesinde firmalar ürünlerinin tamamını satabilmekte ve dolayısıyla verimlilik sorunlarına eğilme ihtiyacı hissetmemektedir. Oysa sektörün uzun vadeli gelişimi çerçevesinde girilecek yeni pazarlar ve karşılaşılabilecek yeni rakiplere hazırlık yapılması gerekecektir. Bu bağlamda şirket yöneticilerinin modern şirket yönetim teknikleri konusunda eğitim ve benzer faaliyetler aracılığıyla güçlendirilmesi yarar sağlayacaktır.

1.4. Kayıt dışı üreticilerin kayıt altına alınması

Açıklama: Turşu üreticilerinin önemli bir kısmının bir ticari girişim veya gıda üretim izinlerine sahip olmadan üretim yaptıkları tespit edilmiştir. Bu durum hem kanuna aykırılık teşkil etmekte, hem de amatörce sayılabilecek üretimden kaynaklanabilecek gıda hijyeni ve kalite riskleri ortaya çıkarabilmektedir. Ayrıca, bu tarz kayıt dışı üreticilerin yıkıcı rekabet uygulamaya daha yatkın olduğu da bağımsız araştırmalarca tespit edilmiştir. Çubuk Turşusu'nun uzun vadeli gelişimi için üreticilerin kayıt altına alınmasının teşvik edilmesi ve kayıt dışı üreticilere karşı denetimlerin sıklaştırılması önem arz etmektedir.

Eksen 2. Turşu Üreticilerinin Operasyonel Sorunlarının Çözülmesi

2.1. Hammadde kaynaklı sorunların azaltılması

Açıklama: Hammaddelerde aşırı zirai ilaç kullanımı gibi yaklaşımların turşu üretim miktarını, lezzetini veya kalitesini olumsuz etkilediği ve bu durumun üreticiler tarafından fark edilmesinin zor olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, Bazı durumlarda çiftçilerin taahhütlerini yerine getirmediği veya ürünleri hakkında tüm bilgileri üreticilerle paylaşmadığı da anlaşılmıştır. Tüm bu sorunlar sektörün verimini ve rekabetçiliğini zedelemektedir. Kapsayıcı ve çok eksenli girişimlerle üretici-çiftçi işbirliğinin geliştirilmesi yoluyla hammadde sorunlarının aşılması kritik öneme sahiptir.

2.2. Finansmana erişim imkanlarının artırılması

Açıklama: Üreticiler kredi kullanımının yaygın olmadığını ve kullanılan kredilerinin çoğu zaman küçük ölçekli krediler olduğunu ifade etmektedir. Oysa rekabet ortamı ve sektördeki algı Çubuk Turşusu'nun büyümesi için çok büyük bir fırsat sunmaktadır. Bu fırsatları değerlendirebilmek için firmaların alışkanlıklarından koparak değişik finansal enstrümanlardan faydalanmayı bir opsiyon olarak göz önüne almalarını sağlamak gerekmektedir.

2.3. Beyaz yakalı personel ihtiyacının karşılanması

Açıklama: Birçok işletme işçi ve şirket yöneticisi ile ailesinden oluşan insan kaynağına sahiptir ancak uzman, teknik bilgiye sahip beyaz yakalı personel istihdam edilmemektedir. Firmaların rekabetçiliklerini, kurumsallaşmalarını ve operasyonel sıkıntılarını giderecek ve ayrıca gıda üretim mevzuatına tam uyum sağlamayı mümkün kılacak beyaz yakalı personel istihdamını artıracak yönlendirme, eğitim ve ortaklaşa girişimler geliştirilmesi yararlı olacaktır.

2.4. İşgücünün mesleki kapasitesinin artırılması

Açıklama: Üreticilerin dönemsel veya sürekli çalışanlarının turşu veya üretim teknikleri konusunda yeterli eğitim almadığı tespit edilmiştir. Gıda güvenliği ve kalite yanında verimlilik perspektiflerinden bakıldığında sürekli veya dönemsel işgücünün eğitilerek vasıflarının artırılması firmalara ve sektöre önemli katkılar sağlayabilecek bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır.

Eksen 3. İşbirliği Kültürünün Geliştirilmesi

3.1. İşbirliği kültürü geliştirilmesi

Açıklama: Saha çalışmalarında Turşu Üreticileri'nin birbirleriyle rekabet içinde oldukları ve ortak hareket etme fikrini benimsemedikleri gözlenmiştir. Ülkemiz KOBİ'lerinde sıkça karşılaşılan bu durum ise küreselleşen Dünya ekonomisinde geçerliliğini yitirmekte olan bir rekabet anlayışıdır. Günümüzde, bir yörede yoğunlaşan işletmelerin birbiriyle ortak çalışması, dışarıdaki rakiplere karşı rekabet avantajı getirirken, yörenin bahse konu sektörde ismini duyurması ile işgücü temini, finansal aktörlerin cezbedilmesi ve münferiden mümkün olmayan hamlelerin gerçekleştirilmesi gibi faydalı meyveler vermektedir. Bu çerçevede, üreticilerin işbirliği kültürünü geliştirecek eğitim, aktivite ve sempozyum gibi girişimler yapılması yarar sağlayacaktır.

3.2. Kooperatifin güçlendirilmesi

Açıklama: İlçe turşuculuğunun güçlenmesi ve işbirliği faaliyetlerinin artırılması için firmaların bireysel girişimlerinin etkisi kısıtlı kalacaktır. Bir çatı örgüt olarak mevcut Turşuculuk Kooperatifi ise paydaşlar arasında daha çok etki doğurabilecek bir örgüt konumundadır. Bugüne kadar önemli faaliyetler gerçekleştiremediği anlaşılan Kooperatif'in bu atıl vaziyetten kurtarılması için firmaların üyeliğe teşvik edilmesi ve Kooperatif üyesi firmalara yönelik girişimlere öncelik verilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

3.3. Etik kurallar oluşturulması

Açıklama: Saha çalışmalarında üreticilerin tedarikçiler ve müşterilerle olan ilişkilerinde bazı aktörlerin zararlı davranışlarda bulunduğu ve bunun tüm üreticilere yansıdığı ifade edilmiştir. Sözleşmeli tarımsal üretimin gerçekleşmemesi veya yıkıcı fiyat rekabeti gibi sonuçlar bu tarz davranışlardan kaynaklanmaktadır. Üreticilerin bir araya gelerek bazı temel prensipler belirlemesi hem İlçe Üreticilerinin imajlarının korunmasına katkı sağlayacak hem de yıkıcı rekabet uygulamalarının önüne geçecektir.

3.4. Ortak çözümlerin desteklenmesi

Açıklama: İşbirliğinin desteklenmesi için firmaların ortak çalışmaları halinde daha çok fayda edineceğini görmeleri gerekmektedir. Uzun yıllar bireysel rekabet eden aktörlerin kısa zamanda işbirliğini benimsemeleri gerçekçi bir beklenti değildir. Bunun için 3 veya daha fazla firmanın bir araya gelerek geliştireceği çözüm girişimlerinin hayata geçirilmesine veya ifade edeceği sorunların çözülmesine yönelik Belediye ve diğer paydaşların katkı sağlaması yanında ulusal ve uluslararası kaynakların firmaların işbirliğini teşvik amacıyla sağladığı hibelerin ilçeye çekilmesi sağlanmalıdır.

Eksen 4. Hammadde Tedarik Sorunlarının Çözülmesi

4.1. Sözleşmeli üretimin yaygınlaştırılması

Açıklama: Başta salatalık olmak üzere tarımsal hammadde üretiminin belirli bir stabiliteye eriştirilmesi için çiftçiler ve üreticilerin uzun vadeli planlama yapabilmesini sağlayacak sözleşmeli üretim girişimleri ortaya konmalıdır. Böylece tarımsal üretim miktarı ve buna bağlı olarak turşu imalat miktarları artabilecek ve Çubuk Turşusu'nun ülkemizde bilinen ve tüketilen bir marka olması kolaylaşacaktır.

4.2. Çiftçi – Üretici diyalog mekanizmaları kurulması

Açıklama: Turşu üreticileri ve çiftçiler arasındaki ilişkiler inişli çıkışlı bir grafik sergilemektedir. Bunda her iki taraftan bazı aktörlerin zararlı ve hatalı davranışları etkili olsa da paydaşlar arasında güvenin yitirilmesi ticari ilişkileri zedelemektedir. Çiftçiler ve Turşu üreticilerinin daha sık bir araya gelmeleri, şeffaflık ilkesiyle ticari ilişkilerin çerçevesinin çizilmesi ve buna riayet etmeyen aktörlerin dışlanması gibi yaklaşımlar hammadde ve turşu üretimini artırırken kaliteden ödün vermemeyi mümkün kılacaktır.

4.3. İyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması

Açıklama: Çubuk Turşusu'nun ülkemiz ve uluslararası pazarlarda yaygınlaşabilmesi için ürünlerin çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, kalite ve lezzetin yükseltilmesi tüm ürünlerin satışını artıracak bir etmendir. Bu ise girdilerin daha kaliteli, daha doğal ve daha lezzetli olmasıyla mümkün olabilecektir. Çubuk tarımının mevcut durumu sebebiyle öncelikle turşu hammaddesi üretiminde iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması önemli bir başlangıç olacaktır. Orta vadede ise organik tarım alternatifleri değerlendirilmesinin önü açılacaktır.

4.4. Hammadde kabul testlerinin yaygınlaştırılması

Açıklama: Bazı durumlarda bitkisel hammaddelerde zirai ilaç kalıntıları bulunduğu ve bunların gözle veya elle tespit edilememesi sebebiyle üretime alındıkları, ancak bu kimyasal kalıntıların ürün lezzet ve kalitesini olumsuz etkilediği anlaşılmıştır. Bu durumun önüne geçebilmek için hammaddelerin test edilerek alınmasını sağlayacak altyapı ve prosedürlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Eksen 5. Satış ve Pazarlama Aktivitelerinin İyileştirilmesi

5.1. Ürün portföyünün geliştirilmesi

Açıklama: Turşu ürünleri ambalaj, logo ve diğer bileşenler açısından birbirine çok benzeyen tür ve şekillerde piyasaya sürülmektedir. Oysa özellikle büyük kentlerdeki müşteri kitlesi birçok alt kırımlara ayrılmakta ve her kitlenin farklı talepleri olmaktadır. Başarılı bir satış stratejisi çerçevesinde ürünlerin ve ambalajların çeşitlendirilmesi karlılığa ve satış hacmine katkı yapacaktır. Bu açıdan cam ambalaj ve küçük ambalajlar başta olmak üzere farklı ürünler, ambalajlar ve sunum teknikleri kullanılarak ürünler çeşitlendirilmelidir.

5.2. Alternatif satış kanalları oluşturulması

Açıklama: Üreticilerin büyük kısmı ürünlerini gıda toptancıları ve kendi dükkanları aracılığıyla satmaktadır. Bu ise müşteriye doğrudan erişimi kısıtlayarak markalaşmayı zorlaştırmakta ve ürünlerin fiyat rekabeti kategorisine inmesine yol açmaktadır. Karlılığı artırmak ve markalaşmayı kolaylaştırmak amacıyla doğrudan satış kanalları oluşturulması ve e-ticaret gibi alternatiflerin bireysel veya ortak girişimler vasıtasıyla değerlendirilmesi yararlı olacaktır.

5.3. Ankara dışına satışların artırılması

Açıklama: Çubuk Turşusu'nun hedeflenen pazar dominasyonuna erişebilmesi için ülkemizin her yöresinde bilinen ve tüketilen bir ürün haline gelmesi gerekmektedir. Ayrıca, başka yörelerde üretilen ürünlerin haksız biçimde "Çubuk Turşusu" ifadesiyle satılması suretiyle oluşan haksız rekabetin önüne geçilebilmesi için de Çubuk Turşusu'nun bu coğrafyalarda erişilebilir bir ürün haline gelmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, ürünlerin Ankara dışına satışını artıracak satış ekipleri, satış bağlantıları, dükkan açılması ve fuar katılımları gibi alternatiflerin hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

5.4. Uzman satış personeli yetiştirilmesi ve tanıtım materyalleri geliştirilmesi

Açıklama: Çubuk Turşusu sanayi tipi turşulara nazaran daha maliyetli olabilmekte ve bu da nispi rekabet zorluğu ortaya çıkarabilmektedir. Oysa gerek daha sağlıklı olması ve gerek lezzeti ile Çubuk Turşusu yüksek müşteri memnuniyetine sahip bir üründür. Bu avantajların etkin kullanılmasına imkan vermek için satış personellerinin eğitilmesi ve tanıtım ve satış materyalleri geliştirilmesi kritik adımlar olarak önce çıkmaktadır. Başta ortak girişimler olmak üzere Çubuk Turşusu'nu tanıtan ve satış yeteneğini artıran her türlü inisiyatifin hızla hayata geçirilmesi yararlı olacaktır.

5.5. Çubuk Turşusu logosu oluşturulması ve yaygınlaştırılması

Açıklama: İlçe'nin marka değerini artırmak adına tüm üreticilerin ortak "Çubuk Turşusu" markasını da vurgulaması yararlı olacaktır. Bu çerçevede, proje kapsamında oluşturulan logo ve kurumsal kimliğin tüm üreticiler tarafından kullanılmasını sağlayacak yönlendirme faaliyetleri ve saha denetimleri gerçekleştirilmelidir.

Eksen 6. Çiftçi Sorunlarının Giderilmesi

6.1. Tarım uzmanı desteği sağlanması

Açıklama: Çiftçilerin önemli bir kısmı modern tarım teknikleri konusunda yeterli bilgi ve donanıma sahip değildir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü tarafından sağlanan uzman desteğinin tüm ilçe göz önüne alındığında yetersiz kalabildiği ifade edilmiş, ekimden hasat dönemine kadar periyodik olarak uzmanların sahaya çıkması ve çiftçilere destek vermesinin tarımsal üretimi ve kaliteyi artıracığı belirtilmiştir.

6.2. İlaç kullanımı konusunda bilgilendirme kampanyası yapılması

Açıklama: Çiftçilerin aşırı derecede zirai ilaç kullanması durumunda bu ilaçlama ürünlerde kalıntı olarak kalmakta ve sağlığa zararlı bir durum oluşturmaktadır. Turşu üretiminde ise böylesi ürünler kalite veya lezzet olarak zayıf turşuya yol açmaktadır. Bu sıkıntıların giderilmesi için zirai ilaçlama konusunda çiftçilerin bilgilendirilmesi ve mümkün olduğunca ilaçlama faaliyetlerinin denetlenmesi yarar sağlayacaktır.

6.3. Satış koşullarının iyileştirilmesi - Ödeme vadelerinin azaltılması

Açıklama: Çiftçiler birincil tarım faaliyetlerini zorlaştıran birçok faktörle mücadele ederek hasat yapmakta ve ürününü hızla satarak yıl içerisinde ortaya çıkan borçlarını kapatmayı hedeflemektedir. Ancak, turşu üreticilerinin uzun ödeme vadeleri ile alım yaptığı ifade edilmiş ve bazı üreticilerin vadelere riayet etmediği dillendirilmiştir. Bu gibi davranışlar çiftçilerin turşu dışı ürünlere veya turşu imalatçıları haricindeki alıcılara yönelmelerine yol açabileceği için alım-satım koşulları ve vadelerinde çiftçiler lehine düzenlemelere gidilmesi gündeme alınmalıdır.

6.4. Girdi maliyetlerini indirecek tedbirler geliştirilmesi

Açıklama: Makro ölçekli politika ve uygulamaların bir yansıması olsa da birincil tarım faaliyetleri üzerindeki yükler tarımla uğraşan nüfusu azaltmakta ve bu da üretimin azalması riskini doğurmaktadır. Bu bağlamda ilçe kaynaklarıyla çözülebilecek sorunlara yönelik girişimlerde bulunulması ve ulusal düzeyde geliştirilen politikalarda Çubuk'un ve Çubuklu çiftçilerin haklarının korunmasına yönelik lobicilik faaliyetleri gündeme alınmalıdır.

Eksen 7. İstihdam Piyasasının İyileştirilmesi

7.1. Vasıfsız işgücünün istihdam talebine göre eğitilmesi

Açıklama: Saha çalışmalarında işsiz veya iş bulmakta zorlanmış kesimin büyük kısmının mesleki uzmanlık sahibi olmayan, niteliksiz işgücünden oluştuğu görülmüştür. Ancak, aynı zamanda işletmeler de nitelikli işgücü bulmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, işsiz bireylerin işletmelerin talep ettiği mesleki yetkinliklere kavuşmasını sağlayacak kurs, eğitim, staj, vb. faaliyetler hayata geçirilmelidir.

7.2. Devlet desteklerinden yararlanarak istihdam artırılması

Açıklama: Çubuk bugüne kadar ulusal veya uluslararası hibe desteklerden çok az faydalanabilmiştir. İstihdam piyasasının iyileştirilmesi için başta İŞKUR olmak üzere ulusal ve uluslararası desteklerden faydalanarak kurslar açılması, yeni iş sahaları oluşturulması, mevcut sektörlerin güçlendirilmesine yönelik girişimlere başlanması yararlı olacaktır.

7.3. Uzun vadeli kalkınma yol haritası geliştirilmesi

Açıklama: Çubuk'un sosyal ve ekonomik kalkınmasını sağlamak için bütüncül ve sistematik bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. İlçenin sorunlarına yönelik bu projeye benzer çalışmalardan faydalanmak ve üst ölçekte farklı eksenleri bir araya getiren bir plan ortaya koyarak bu planı adım adım hayata geçirmek izlenebilecek en makul yöntem olarak mülahaza edilmektedir. İlçenin kalkınmasını sağlayacak bir yol haritası oluşturulması ve bunu yaparken üst ölçekli plan ve programlarla uyum gözetilmesi önemli bir başlangıç olarak ele alınmalıdır.

7.4. İlçede yatırım ortamını iyileştirecek tedbirler geliştirilmesi

Açıklama: Çevre ilçelerde artan yatırımlar bulundukları ilçelere ekonomik aktivite ve istihdam getirerek önemli katkılar yapmaktadır. Çubuk bugüne kadar büyük ölçekli yatırım çekmek konusunda başarılı bir performans çizememiştir ancak İlçenin karşılaştığı sorunların çözümü için bu durumun değişmesi gerekmektedir. İlçeye yatırım çekmeyi kolaylaştırmak üzere farklı eksenlerde bir takım uygulamalar geliştirilmesi ve bu doğrultuda kamu-özel sektör-sivil toplum üçlüsünün işbirliği içerisinde faaliyetler yürütmesi sağlanmalıdır.

Ek 1. Çiftçi Anket Formu

“HAMMADDE ÜRETEN TARIM İŞLETMELERİ” ANKET FORMU

1. Kaç dekar araziniz var? Sulu (..... da) Kuru (.....da)
2. 2014 yılında arazinizde en çok yetiştirdiğiniz ilk 3 ürün nelerdir?
3. Ürünler Ekim Alanı (da) Üretim Miktarı (kg)
.....
.....
.....
4. Arazinizde aile ferdi olarak çalışan kişi sayısı (adet) : Kadın (.....) Erkek(.....)
5. Arazinizde yıl boyu çalışan işçi sayısı (adet) : Kadın (.....) Erkek (.....)
6. Arazinizde çalışan mevsimlik işçi sayısı (adet) : Kadın (.....) Erkek (.....)
Çocuk işçi (9 -15 yaş) (.....)
7. Yevmiye ücreti (TL/Gün) :Kadın (..... ..) Erkek (..... ..) Çocuk (.....)

8. Turşu hammaddesi için neler üretiyorsunuz ve üretim miktarınız ne kadardır? (kg)

Ürün adı	2014 (kg)	2013(kg)	2012(kg)

9. Üretim yaparken karşılaştığınız temel sorunlamlardır?

10. Ürettiğiniz ürününkalitesini artırmak için neler yapıyorsunuz?

11. Turşu üreten işletmelereürün satış sözleşmesi yapıyor musunuz?
12. Sözleşmeli üretim toplam üretiminizin ne kadarı? %
13. Turşu hammaddesi satışı konusunda karşılaştığınız temel sorunlar nelerdir?

14. Aile büyüklüğünüz kaç kişi?
15. Ailenizde maaşlı çalışan var mı? Kaç Kişi?
16. Ailenizde işsiz var mı? Kaç kişi?
17. (Çalışanlar) İş bulmak için ne kadar süre iş aradılar?
18. Çubuklu İşsizler sizce neden işe giremiyor?
19. Sizce ilçe yöneticileri işsizlik sorununu çözmek için girişimde bulunuyor mu?
20. Çubuk'ta işsizlik konusunda hangilerine katılırsınız?
 - a. İş imkanı çok az
 - b. Maaşlar çok düşük
 - c. İşsizler iş bulmak için gereken mesleki özellikler konusundazayıf/egitilmeli

Ek 2. Turşu Üreticisi Anket Formu

“TURSUS ÜRETEN İŞLETMELERİN ANALİZİ” ANKET FORMU

1. Firma kaç yıldır turşu üretimi yapıyor?
2. Turşu üretimini esas iş olarak mı ikinci iş olarak mı gerçekleştiriyorsunuz?
() Esas iş () İkincil iş
3. Üretimi hangi kriterlere göre belirliyorsunuz? (Önem sırasına göre sıralayınız.)
() Hammadde miktarı () İşletme üretim kapasitesi
() Talep miktarı () Diğer

4. Yıllara göre turşu üretim miktarınız ne kadardır?

Turşu Çeşitleri	2014 (kg)	2013 (kg)	2012 (kg)
Salatalık			
Karışık			
Diğer			

5. İşletmede turşu faaliyetleri için kullanılan işgücü durumu nedir?

	Bay	Bayan
Toplam Çalışan Sayısı		
Hane Halkı Üyesi		
İşçi		

6. İşgücünün sigorta durumu : Sigortalı () Sigortasız ()
7. İşgücüne ödenen ücret (TL/Ay) : Min (.....) Max (.....)
8. İşgücünün eğitim durumu (Kişi Sayısı) :
İlkokul (.... adet) Ortaokul (.... adet) Lise (.... adet) Yüksekokul (.... adet)
9. İşletmede çalışan 1 işçinin yıllık ortalama çalışma süresi nedir? : Ay
10. İşgücü Çubuklu mu/dışarıdan mı? : Çubuk () Dış ()
11. Çalıştırdığınız işgücünden memnun musunuz? : Evet () Hayır ()
12. İşletmenizde çalışan işçilerle ilgili yaşadığınız sorunlar nelerdir?

13. Bulmakta zorlandığınız eleman türü var mı? Varsa nedir?
14. Hangi elemanlarınız daha etkili olsa işletmeniz daha karlı olurdu?

15. Ailenizde işletmenizden başka bir yerde maaşlı çalışan var mı? Kaç Kişi?
16. Ailenizde işsiz var mı? Kaç kişi?
17. (Ailede Çalışanlar) İş bulmak için ne kadar süre iş aradılar?
18. Çubuklu İşsizler sizce neden işe giremiyor?
19. Sizce ilçe yöneticileri işsizlik sorununu çözmek için girişimde bulunuyor mu?
20. Çubuk'ta işsizlik konusunda hangilerine katılırsınız?
 - a. İş imkanı çok az
 - b. Maaşlar çok düşük
 - c. İşsizler iş bulmak için gereken mesleki özellikler konusunda zayıf/egitilmeli
 - d. Meslek lisesi gibi iş bulmaya yönelik eğitim kurumları çoğaltılmalı
 - e. Gençlerin imkansızlık sebebiyle eğitimine devam edemiyor
21. Hammaddeyi nasıl sağlıyorsunuz? (%) Kendi arazim (%) Satın alma
22. Sürekli olarak hammadde alımı yaptığınız üreticiler var mı? Varsa nedenini açıklayınız?
23. Hammadde alımı yaparken dikkat ettiğiniz hususlar nelerdir?

24. Hammadde alımında karşılaştığınız sorunlar nelerdir? (çok seçmeli)
() Üretici kaynaklı sorunlar (ürün harici) () Nakliye ile ilgili sorunlar
() İstenilen zaman, miktar, kalite () Fiyatla ilgili sorunlar
ve fiyatta ürün bulunamaması () Diğer.....

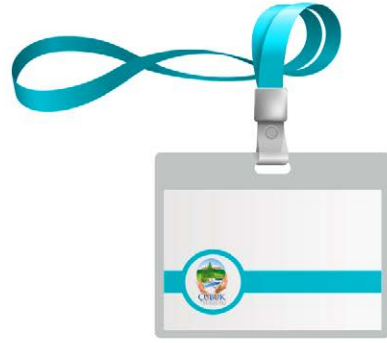
Ek 3. İlçe Halkı Anket Formu

ÇUBUK İSTİHDAM ANALİZİ ANKET FORMU

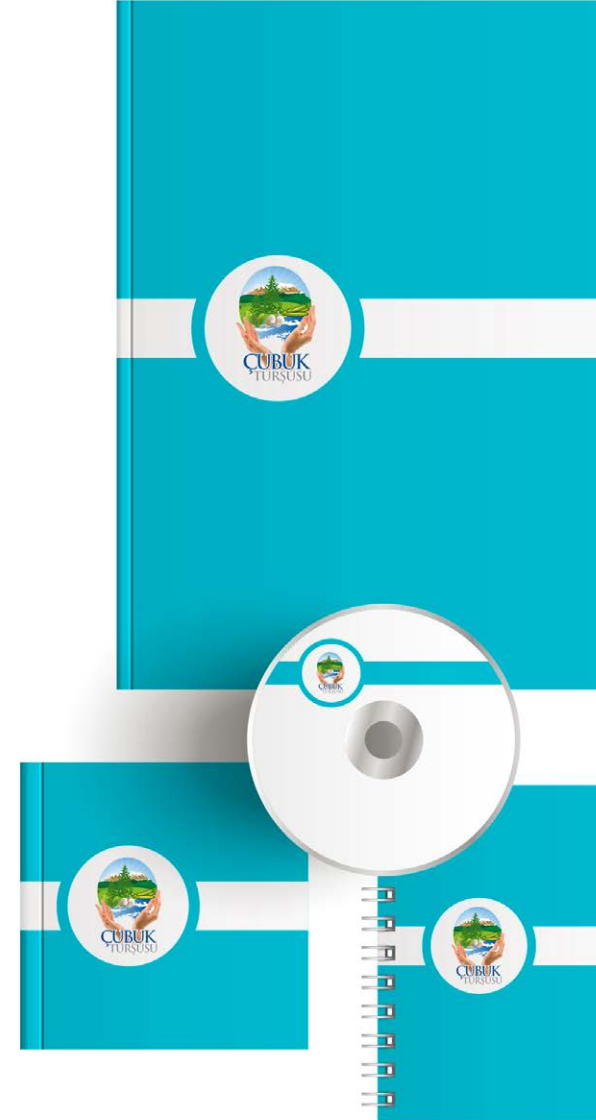
1. Aile büyüklüğünüz kaç kişi?
2. Ailenizde maaşlı çalışan var mı? Kaç Kişi?
3. (Çalışanlar) İş bulmak için ne kadar süre iş aradılar?
4. Ailenizde işsiz var mı? Kaç kişi?
5. İşsizler kaç yaşında?
6. İşsizlerin eğitim seviyesi?
7. İşsizlerin cinsiyeti?
8. Ne zamandır işsiz?
9. Önceki işi?
10. İşsiz tanıdıklarınız, ücretsiz mesleki eğitim kursu sağlansa katılır mı?
11. İşsiz tanıdıklarınız nerede yaşamayı tercih eder? () Çubuk () Ankara vb.
12. Neden?
 - () Sosyal imkanlar () Geniş Ailenin yanında olmak için
 - () İş imkanları () Çalışma şartları
 - () Ailevi ihtiyaç – Eşi için iş () Ailevi ihtiyaç – Eğitim gereksinimi
13. Çubuklu İşsizler sizce neden işe giremiyor?
14. Sizce ilçe yöneticileri işsizlik sorununu çözmek için girişimde bulunuyor mu?
15. Çubuk'ta işsizlik konusunda hangilerine katılırsınız?
 - a. İş imkanı çok az
 - b. Maaşlar çok düşük
 - c. İşsizler iş bulmak için gereken mesleki özellikler konusunda zayıf/ediltilmeli
 - d. Meslek lisesi gibi iş bulmaya yönelik eğitim kurumları çoğaltılmalı
 - e. Gençlerin imkansızlık sebebiyle eğitimine devam edemiyor
16. Sizce turşu sektörü iş sağlamak için önemli bir sektör mü?
17. Turşuculuk dışında ne gibi iş alanları olabilir?
 - () Agat Taşı () Sanayi
 - () Turizm () Bitkisel Tarım
 - () Hayvancılık () Diğer
18. Sizce kadın çalışmalı mı?
19. Sizce kadınların çalışması erkeklerin işsiz kalmasına mı yol açıyor?
20. Sizce kadının çalışması aileyi nasıl etkiler?

KURUMSAL KİMLİK ÇALIŞMASI

ÇUBUK TURŞUCULUK ŞEKTÖR VE İSTİHDAM ANALİZİ

- AKSOY, U., ALTINDIŞLI, A. ve İLTER, E. 2002. "Ekolojik Tarımın Tarihçesi ve Gelişimi, Organik Tarım" Emre Basımevi. İzmir.
- AKTAN, N., YÜCEL, U. ve KALKAN H. 1998. "Turşu Teknolojisi" Ege Üniversitesi. Ege M.Y.O. Yayınları No: 23.138 p. , İzmir.
- AYDIN H.İ., YILDIRIM H. 2013. "Kırsal Kalkınmanın Yeniden Yapılanması Sürecinde Yerel Aktörler: Bölgesel Kalkınma Ajansları – Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu" GJEBS Global Journal of Economics and Business Studies Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi Kış- Cilt: 2 Sayı: 4 (28-42)
- BERKELEY, H. 2002. "Rural Statistics, Issues in Establishing a System of Rural Statistivs for The United Kingdom" OECD Doc., 14 p., Paris
- BLANDINO A., AL-ASEERİ M., PANDİELLA S., CANTERO D. and WEBB C. 2003. "Cereal-based fermented foods and beverages" Food Res. Int., 36: 527-543.
- BOEKHOUT, T., ROBERT, V. 2003. "Yeast in food. Beneficial and detrimental aspects" Cambridge: CRC Press.
- CANAN E., BİGE N., TAMER Ö., KARAMAN B., AYDOĞAN N., ÇOPUR Ö.U. 2004. "Bazı geleneksel fermente gıdalarımız ve sağlık üzerindeki etkileri" Geleneksel Gıdalar Sempozyumu, 23-24 Eylül, Van.
- CARR, J. G., CUTTING, C. V., and WHITING, G. C., 1975. "Lactic Acid Bacteria in Beverages and Food" Academic Press, London. pp. 281-305
- ÇAĞLAR İ., 2013. "Ankara İli Çubuk İlçesi'nde Turşu Üretimi Ve Pazarlamasının Analizi" Yüksek Lisans Tezi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Ankara
- ÇELİK, F., 2007. "Türkiye'de İç Göçler : 1980-2000" Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 22 s. 55, İstanbul.
- ÇINAR, H., GÜMÜŞÇÜ, O., 2005. "Osmanlıdan Cumhuriyete Çubuk Kazası" Bilge Yayınevi, Ankara.
- ÇİNKAYA, N., 1993. "Metropolitan Alan İçerisinde Kalan Çubuk Vadisi ve Çevresinde Arazi Kullanım Planlaması", (Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- DEMİRBAŞ, N., OKTAY D. ve TOSUN D. 2006. "AB Sürecinde Türkiye'de Gıda Güvenliği Açısından Geleneksel Gıdaların Üretim ve Pazarlaması" HR.Ü.Z.F. Dergisi, 10(3/4):47-55
- DURSUN D., 2010. "Ankara Çubuk Yöresi Turşularından İzole Edilen Laktik Asit Bakterilerinin Tanımlanması Ve Toplam Hücre Protein Profillerinin Belirlenmesi" Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Gıda Mühendisliği Anabilim Dalı Ankara
- ESER YILMAZ, B. 2008. "Türkiye'de İşsizlik Sorunu ve Avrupa İstihdam Stratejisi", (H. Terzi ile birlikte), Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S. 30
- ETÖZ D., 2006. "Kefirden izole edilen maya ve bakterilerin bazı patojen mikroorganizmalar üzerine inhibitör etkisi" Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 91 s, Ankara.
- FLEMİNG, H. P., MCFEETERS, R. F. and DAESCHEL, M. A. 1992. "Fermented and Acidified Vegetables. In: C. Vanderzant and D. F. Splittstoesser. Ed. Compendium of methods for the microbiological examination of foods (3rd Ed.)", American Public Health Association, 929-952, Washington D. C.
- GÖKÇE, B., 2004, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, Savaş Yayınevi, Ankara.
- GÖKSUNGUR, Y., U. GÜVENÇ ve N. ZORLU, 1995. "Effects of Sodium Benzoate and Potassium Sorbate on Cucumber Pickle Fermentation" Turkish Journal of Biology, 19: 143-149.
- HEKİMOĞLU, M., 1985. "Çubuk Ovasının Coğrafi Etüdü", (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- HUTKINS, R. W. 2006. "Microbiology and Technology of Fermented Foods" Blackwell Publishing, 473, Oxford, UK.
- KARAÇIL M., TEK N. 2013. "Dünyada Üretilen Fermente Ürünler: Tarihsel Süreç ve Sağlık ile İlişkileri" U. Ü. ZİRAAT FAKÜLTESİ DERGİSİ, Cilt 27, Sayı 2, 163-173 (Journal of Agricultural Faculty of Uludag University)

- KAVARATZ S, Mihalıs ve G. J. Ashworth. 2006. "Partners in Coffeeshops, Canals and Commerce: Marketing The City Of Amsterdam"
- KAZGAN G., 2003. Tarım ve Gelişme, 3. Baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları 50-Ekonomi 6, s.363.
- MACRAE, R. ROBINSON, R.K. and SADLER, M.J., 1993. "Encyclopedia of Food Science. Food Tech. and Nutrition" Academic Pres. Vol. 6, 3591-3594.
- ÖTLEŞ S ve CAĞINDI Ö. 2003. "Kefir: A Probiotic Dairy-Composition, Nutritional and Therapeutic Aspects" Pakistan Journal of Nutrition, 2(2):54-59.
- PICHHARDT, K., 2004. "Gıda mikrobiyolojisi (Gıda Endüstrisi için Temel Esaslar ve Uygulamalar)" (çevirenler: Y. Sekin, N. Karagözlü), Literatür Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.
- RANGNEKAR, D., 2004. "The Socio-Economics of Geographical Indications, A Review of Empirical Evidence from Europe" UNCTAD-ICTSD Project on IPRs and Sustainable Development, Issue Paper No. 8, Switzerland.
- SAĞDIÇ O., ARICI M., ŞİMŞEK O., 2002. "Selection of starters for a traditional Turkish yayık butter made from yoghurt" Food Microbiology, 19, 303-312
- SARIDEMİR H. 2010. "Çubuk (Ankara) İlçesi'nin Beşeri Ve Ekonomik Coğrafyası" Yüksek Lisans Tezi Danışman Yrd. Doç. Dr. Recep Bozyiğit Konya
- STEINKRAUS, K. H. 1983. "Lactic acid fermentation in the production of foods from vegetables, cereals and legumes" Antonie Van Leeuwenhoek, 49, 337-348.
- SUSAŞI B., 2001. "Turşu Sektör Araştırması" İstanbul Ticaret ODASI Güncelleme Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- SVANBERG U., SANDBERG A.S., and ANDERSON, R., 1990. "Bioavailability of Iron in Lactic Fermented Foods" In Processing and Quality of Foods. Vol. 2, Food Biotechnology, eds. P. Zeuthen et al., pp. 2.116-21. Elsevier Applied Science, London.
- TAMANG JP and KAILASAPATHY K. 2010. "Fermented Foods and Beverages of the World" CRC Press Newyork, United States of America, 435 p.
- TAMANG JP and SAMUEL D. 2010. "Dietary Cultures and Antiquity of Fermented Foods and Beverages. In: Fermented Foods and Beverages of the World" Tamang JP, Kailasapathy K (ed), CRC Press Newyork, United States of America, pp. 1-40.
- TAMER C., KARAMAN B., AYDOĞAN N., ÇOPUR Ö. 2007. "Bazı Geleneksel Fermente Gıdalarımız Ve Sağlık Üzerindeki Etkileri" Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü. Bursa
- Turşu Sektör Araştırması, İstanbul Ticaret Odası, 2001
- UZTUG F., 2005. "Markan Kadar Konuş", 2. Baskı, Kapital Medya Hizmetleri A.Ş.: İstanbul
- WACHER G, DIAZ-RUIZ G and TAMANG JP. 2010. "Fermented Vegetable Products. In: Fermented Foods and Beverages of the World" Tamang JP, Kailasapathy K (ed), CRC Press Newyork, United States of America, pp. 149-190.
- YANAGISAWA Y and SUMI H. 2005. "Natto Bacillus Contains a Large Amount of Water-soluble Vitamin K" Journal of Food Biochemistry, 29:267-277.
- YÜCEL, U., ve ÖTLEŞ, S., 1998. "Fermente Ürünler Bir Bakış" Gıda (11): 51-54.

